Nemunas

Nr. 29-30
(923-924)

2014 m.
rugsėjo 11–24 d.

Kaina 3,00 Lt
0,87 Eur

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Kirillas GOLOVCHENKA. „Ukrainian Breakthrough“.

Fotografijos iš toliau, bet apie mus

3 p.

Kauno skersgatvis. Jis

Visą naktį ieškau Jo veido
Kurs už mus kaltus kentėjai
mirei dėl manęs

nerandu ar tai tu
ką tik nuėjęs tuo skersgatviu ką tik
juokęsis
ilgi sulipę plaukai
kas tu kieno
mylimasis
tėvas ir vaikas
sukniubęs
girtu sumuštu veidu
apiplėštas pačių artimiausių
atstumtas

kūdikystėj šypsojaisi kaip ir visi
augai
kol apsėmė tamsa
pasilenkiu skersgatvy
šnabždesys:
noli me tangere

Dovilė ZELČIŪTĖ

Zenono BALTRUŠIO iliustracija

Fotografijos iš toliau, bet apie mus

Borut PETERLIN. „The Great Depression“.

Nuo rugsėjo 3 iki spalio 12 d. vienuoliktasis festivalis „Kaunas Photo“ vėl užims ne vieną kūrybinę erdvę, todėl fotografijos mieste bus galima rasti daug kur. Parodos, paskaitos, fotografijos naktys kviečia domėtis šiuolaikiniu fotomenu, o per jį pažinti pasaulį. „Kaunas Photo“ specifika visada labiau priartina gyvenimo realybę nei asmeninės menininkų vizijas.

Šiemet sukanka lygiai dešimt metų nuo pirmojo festivalio „Kauno fotografijos dienos“ atidarymo, o tai žymi gana ryškų fotografijos proceso posūkį. Per tą laiką Lietuvos kūrėjai visiškai įsitvirtino tarptautiniame kontekste ir supanašėjo su svetimšaliais autoriais. Tokia neišvengiama slinktis ištiko ne tik fotografiją, bet ir kitas gyvenimo sritis. „Laisvai bendrauti, keistis žiniomis, bet panašėti. Tikėtis, kad mus supras ir priims tokius, kokie esame, bet ir mokytis tolerancijos“, – tai, ką išlošėme ir pralošėme per pastarąjį dešimtmetį, bando susumuoti fotografijos tyrinėtoja Agnė Narušytė.

Dešimtis metų Europos Sąjungoje sutapo su festivalio gyvavimo dešimtmečiu, todėl ši dermė vyrauja ir parodose. Apie šventes kalbėta praėjusiais metais, o 2014-ųjų festivalio renginius ir parodas sukakties motyvas lydi šiek tiek kitaip. Renginio devizas: „Kaunas Photo – lankytinas festivalis“, todėl ir erdvės pasirinktos nuo įprastų iki atrandamų pirmą kartą. Pirmuosius festivalius savo stilistika, kai plačiau buvo pristatoma pasirinktos šalies ar regiono fotografija, primins paroda „Cross Country Show“, mėginanti kitaip parodyti mums gerai pažįstamą Šveicariją, ją apžvelgti septynių autorių akimis. Paroda atidaroma rugsėjo 11 d.

Kol kas Nacionalinio M. K. Čiurlionio muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje veikia kitos svarbiausios festivalio parodos. Tai dar gegužę pristatyta, tačiau lankytojų tebelaukianti „Muziejų dienos ir naktys“, kurioje trylika autorių pasakoja apie Europos ir JAV muziejų kasdienybę bei užkulisius.

Viena pagrindinių parodų „**Generation'74**“ („74-ųjų karta“) kviečia atrasti vienuolikos 1974 m. gimusių Europos fotografų kūrybą. Anglijoje, Belgijoje, Suomijoje, Ispanijoje, Slovėnijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Čekijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Suomijoje, Rusijoje kuriantys autoriai sudaro tiesiog stebėtinai derančią vienumą. Festivalio pabaigoje bus pristatyta ir to paties pavadinimo knyga.

Šventinė nuotaika šiais metais lydi visus parodos dalyvius, nes juos pasitinka „apvali“ keturiasdešimtmečio sukaktis. O tai laikas, kai jau norisi šiek tiek atsigręžti atgal. Pirmieji sąmoningi šios kartos kūrybiniai ieškojimai sutapo su lūžio Europoje tarpsniu, todėl tapatybės, kismo ir transformacijų klausimai jiems be galo svarbūs.

Lietuvai atstovauja festivalio vadovas Mindaugas Kavaliauskas, pristatantis lėktuvuose, oro uostuose sukurtas fotografijas. Ši transporto priemonė tapo be galo įprasta, tad dėl kasdieniškumo visiškai užmiršta fotografų bendruomenėje. Lėtas ir nuoboduliu dvelkiantis gyvenimas laukiamajame ar lėktuve atstumia stingiu snauduliu, tačiau M. Kavaliausko fotografijose sužimba suieškotais paradoksų žybtelėjimais.

Gintaras Česonis nostalgiškai, beveik per petį dar žvilgteli į nespalvotus, iš pamatytos dabarties beišeinančius miestelius. Tylios, nurimusios gatvės ir aikštės, todėl kartais beveik stebina jose sutinkamos žmonių figūros. Taip dažnai vos po vieną – lyg buvusio geresnio gyvenimo ženklai.

Borutas Peterlinas iš Slovėnijos pristato kūrinių seriją „Didžioji krizė“. Tai nespalvotos stiklinės plokštelės, kuriose įsirėžę bankrutavusioje gamykloje užsilikę daiktai. Objektai fotografuoti naudojant seną dumplinę kamerą, šlapią kolodijaus techniką, todėl sukuria neįtikėtinai giliai istorijoje paskendusių įvykių nuotaiką. Regis, seni, iš laiko ugnies išgelbėti daiktai dar turi papasakoti skaudžią istoriją.

Kirillas Golovčenka, gimęs Ukrainoje, dabar gyvenantis Vokietijoje, su aiškia ironija kalba apie lauko treniruoklių kultūrą Ukrainoje – „KAČIALKA. Raumenų paplūdimys“. Lenkas Pšemyslavas Pokryckis tokiu pat skvarbiu ir negailestingu žvilgsniu skrodžia švenčių ritualus, kurių herojai beveik atvirai parodijuojami. O Nickas Hannesas iš Antverpeno fotografijų serijoje „The Continuity of Man“ („Žmogaus tęstinumas“) dokumentuoja Vidužemio jūros regionų ir 20 šalių, kurios ribojasi su jūra, vaizdus. Žinoma, ir čia labiausiai išryškėja neramumų, nuolatinio nestabilumo kankinamų kraštų skauduliai, skendintys spalvotoje šiuolaikinio pasaulio tuštybėje ir šiukšlėse.

Nukelta į 5 p.

Leo FABRIZIO. „Bunker“.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Šiluva: piligrimų keliai

Jau dešimtmetį turiu privilegiją aštuonias rugsėjo pradžios dienas praleisti Dievo Motinos šventovėje Šiluvoje. Čia jaučiama kelių šimtmečių piligrimystės tradicijos jėga. Svarbiausia, gyva ir vis auganti. Ir turbūt ne Kauno arkivyskupo ir jo komandos pastangomis. Greičiau tos pačios Dievo Motinos, kurios Gimimo iškilmėms čia ir keliaujama lėktuvais, automobiliais, autobusais, pėsčiomis. Net kėliais. Prieš dvidešimt vienerius metus čia lankėsi ir šventasis popiežius Jonas Paulius II.

Pažįstama iš lietuvių literatūros klasikų kūrinių ar istorinių apybraižų, iš sovietinių trilerių: draudimų, gaudymų, piligrimų sodinimo, televizijos transliacijų ar reportažų, iš asmeninių apsilankymų ar draugų ir pažįstamų pasakojimų, Šiluva Lietuvos visuomenėje yra garsi. Ne vien todėl, kad čia kabo Maloningasis Marijos su Kūdikiu paveikslas, vainikuotas popiežiaus palaimintomis diademomis, prieš keletą metų atkurtomis po vagystės. Ne vien dėl čia perduodamo įvykio – verkiančios Mergelės Marijos apsireiškimo ant akmens (kalvinų pastoriui!) – ir dejavimo, jog čia vien ariama ir sėjama, o Dievas jau seniai negarbinamas. Kas suskaičiuos, kiek šioje vietoje sulaukta paguodos, sveikatos, ramybės, meilės ar pašaukimo atpažinimo stebuklų? Yra daug liudijimų, išreikštų aukso, sidabro ar gintaro votais, aprašytų laiškuose. Bet kiek jų niekada niekam nepapasakotų! Vien širdy nešiojamų ir godžiai slepiamų. O kartais su atviru paslapties atskleidimo džiaugsmu imtų ir papasakotų.

Čia gera aura. Tik nežinau, kas tai būtų. Krikščionybė tokios kategorijos neturi. Čia – daugybės žmonių traukos vieta. Kur Dievas veikia kažkaip ypatingai. Kiekvienam savaip. Juk kiekvienas skirtingas, savaip pajuntantis Jo prisilietimą. Bet iki šventovės veda piligrimystė.

Piligrimystė yra gyvenimo simbolis. Gimdami išeiname iš motinos įsčių į kelią. Jis driekiasi įvairiausiomis kryptimis. Kiekvienas žingsnis – vis arčiau tikslo. Koks jis? Piligrimystė tikslu įvardija šventovę. Bet ir piligriminės šventovės yra tik simboliai. Provaizdžiai tos šventovės, kuri yra Dievas, pats pastatęs namus, kuriuose daug buveinių. Taigi mūsų tikslas – kur kas didesnis. Ir pasiekiamas mirtimi. Ji krikščioniškojoje savimonėje – ne pabaiga, ne išnykimas, ne taškas. Tik kablelis gyvenime. Slenkstis į tikrąją Tėviškę. Į tikruosius namus, tikrąjį gyvenimą.

Kas tie piligrimai – statistiškai jų kasmet vis gausėja – šiomis dienomis plūstantys į Šiluvą? Moksleiviai ir mokytojai, studentai ir profesoriai, kariai generolai ir eiliniai, policininkai ir prokurorai, gaisrininkai, pasieniečiai, viešojo saugumo darbuotojai, ligoniai ir medikai, žemdirbiai, žurnalistai ir menininkai, vienuoliai, kunigai, vyskupai. Tai vis grupės visuomenės, Kauno arkivyskupo pakviestos pabūti Dievo draugėje ir tarpusavy. Kiekviena diena skiriama pasižiūrėti į vis kitokią mūsų gyvenimo realybę, ją apmąstyti, užtarti Dievui. Šitaip išgyvenamas ir dėkingumas kiekvienam už atliekamas kasdienes (dažnai pilkas) pareigas, sustiprėjama sunkumuose, įkvepiama vilties, jog pasikeitimas įmanomas. O juk krikščioniui pasikeisti ne tik įmanoma. Tiesiog privaloma. Nesvarbu, koks tavo amžius, nesvarbu, kokia situacija.

Kam gi reikalingos šventovės ir piligrimystės? Kad pasitikrintum gyvenimo tikslus. Kad patirtum iššūkį. Kad suprastum, jog esi ne vienas. Kad pabustum iš patogaus snūduriavimo. Kad išvėdintum savo nuodėmių paliktą tvaiką.

Štai čia, Šiluvoje, jau dešimtmetį rugsėjo pradžioje aštuonias dienas bėga mano šventinės kasdienybės laikas. Kasdien su tūkstančiais piligrimų. Su maldomis ir ašaromis. Su atgaila ir Dėkojimo Auka (Mišiomis). Susitikimais su Dievu ir mūsų tarpusavy. Kažkas sakė, kad krikščionys yra optimistai. Visai ne. Tai greičiau psichologiniai bruožai. Krikščionys yra realistai. Abiem kojom tvirtai stovintys ant žemės, bet žvilgsnį nukreipę į kitas žemes, kitus pasaulius, kitas realybes, realesnes už esančias po kojomis. Iš kur tokios svajonės? Tik iš Jo, kurį vadiname vieninteliu Mokytoju ir Viešpačiu. Iš Jėzaus Nazarėno, gimusio iš Marijos.

Kauno teatrai: pokyčių

Atostogų laikas baigiasi, ir kultūros darbuotojų laukia naujas sezonas. Ruduo – pats aktyviausias tarpsnis, tikri naujieji metai, todėl juos lydi naujos ir gana ambicingos idėjos. Rugpjūčio 28 d. popietę Kauno valstybinio muzikinio teatro, Kauno valstybinio lėlių teatro bei Nacionalinio Kauno dramos teatrų vadovai ministerijos atstovams pristatė rekonstrukcijos ir plėtros projektus, kuriais siekiama gauti 2014-2020 m. ES paramą. Pagrindinių Kauno teatrų vadovai kol kas susėdo ne priimti sprendimų, o padiskutuoti apie vieną iš stambiausių projektų, kuris gali pakeisti situaciją ne tik laikinosios sostinės teatruose, bet ir visoje šalyje. Svarbiausius darbus numatęs Dramos teatras, tačiau jam vienam tokie užmojai per dideli, be to, ir problemos visus sieja panašios.

Susitikimo iniciatorius – Nacionalinio Kauno dramos teatro generalinis direktorius Egidijus Stancikas – svečius pakvietė į Tavernos salę. Neatsitiktinai, nes kaip tik šiems pastatams skirti nauji sumanymai. Norima rekonstruoti Mažųjų scenų kiemelį, kuris šiuo metu atrodo labai padrikai ir neestetiškai. Teatro vadovas teigė, kad jau seniai pribrendo būtinybė neefektyvias erdves paversti patraukliu Kauno kultūros židiniu. Kadangi statiniai nėra vertingi, juos numatyta griauti ir statyti naujus. Taip atsirastų vaidybinės bei komercinės erdvės, laboratorija teatro specialistams rengti ir automobilių stovėjimo aikštelės.

E. Stancikas susirinkusiesiems pristatė du projekto variantus. Pirmasis kurtas dideliam 6000 kv. m plotui, jis kainuotų apie 34, 5 mln. litų. Kadangi po neseniai pasibaigusios pagrindinio teatro pastato rekonstrukcijos gauti tiek lėšų atrodo gana utopiška, sumanytas kitas, daug ekonomiškesnis variantas, kuris atsieitų mažiau, tačiau veiklos spektras jame galėtų išlikti panašus. Jam reikėtų apie 20 mln. litų, būtų rekonstruojama 3500 kv. m.

NKDT generalinis direktorius E. Stancikas akcentavo, jog projektas parengtas vadovaujantis teatro edukacijos ir inovatyvios kultūros kūrimo principu. Jis kalbėjo apie būtinybę bei galimybes, įrengus specialias laboratorijas, aprūpinus jas mokomąja medžiaga ir įranga, ruošti specifinius teatro darbuotojus: apšvietimo operatorius, dekoruotojus, butaforijos, grimo specialistus. Taip pat naujajame teatro inkubatoriuje planuojama plėtoti edukacinę veiklą: čia veiktų teatro mokyklėlė, o vaidybinėse erdvėse kūrybinius sumanymus galėtų realizuoti jaunieji menininkai (režisieriai, aktoriai, dailininkai, dramaturgai, kompozitoriai, scenografai). Teatro žmonės vieningai sutaria: vaikus, kad jie domėtųsi teatru, reikia ugdyti nuo mažų dienų. Galbūt net dažniau veikti kartu su mokymo įstaigomis. „Įrengtose patalpose vyktų edukaciniai užsiėmimai vaikams, jie jau ir dabar labai svarbūs teatrui. Mes nesitikime, kad visi vaikai taps aktoriais, režisieriais ar meno kritikais. Suaugę jie tiesiog ateis į teatrus ir geriau supras tai, ką mato scenoje“, – kalbėjo E. Stancikas.

Projektas ne tik pagerintų Nacionalinio teatro infrastruktūrą, bet ir pakeistų miestovaizdį. „Tinkamai įrengtose patalpose ruoštume specialistus. Jų rengimo programos vyktų keliomis pakopomis ir kitose mokyklose, su kuriomis teatras sudarytų sutartis. Vienais metais perengtume daugiau dekoruotojų, kitais – apšvietimo specialistų ir t. t. Jie vėliau galėtų dirbti visoje Lietuvoje.

Egidijus Stancikas pristato naujas idėjas.

Kauno teatrų vadovai diskusijoje.

galimybės

Net provincijoje teatrai profesionalėja, todėl aukštos kvalifikacijos specialistų labai trūksta. Kadangi aukštosioms mokykloms neapsimoka organizuoti tokių mokymo programų, šio darbo imtumėmės patys“, – pasakojo E. Stancikas.

Kauno valstybinio muzikinio teatro vadovo pavaduotojas Rimantas Lekavičius priminė šio teatro patirtį, kai buvo atliekama dalinė rekonstrukcija. Ankstesnieji darbai jau vėl reikalauja korekcijų. R. Lekavičiaus nuomone, daug paprasčiau būtų teatrą uždaryti ir iš esmės renovuoti, tačiau tuomet daugybę darbuotojų tektų išleisti nemokamų atostogų. O dar niekas nežino, kaip sektųsi vėl pradėti veiklą. Muzikinis teatras šiais metais taip pat siekia 5 mln. litų paramos energetinio efektyvumo didinimo šiame teatre projektams įgyvendinti. „Minėtasis projektas reikalingas ne Dramos teatrui, o visam miestui, nes būtų sutvarkyta aplinka. Be to, jis paskatintų teatrus panaudoti kitas erdves“, – savo nuomonę išsakė R. Lekavičius.

Kauno valstybinio lėlių teatro vadovas A. Klibavičius naująjį sumanymą sutiko ir su entuziazmu dėl visuotinės reikšmės, ir šiek tiek nuogąstaudamas dėl savo vadovaujamo teatro. Jei NKDT ir toliau tikėsis milijonų, ar užteks lėšų mažesniems Kauno teatrams? A. Klibavičiaus vadovaujama įstaiga įsikūrusi 1925 m. statytame kino teatre. Scena ir žiūrovų salė yra pakankamo dydžio, gal net šiek tiek per didelės, tačiau visos pagalbinės patalpos – apgailėtinai mažos ir nepritaikytos darbui. Iki šiol sekęs kaimynystėje įsikūrusių Nacionalinio ir Muzikinio teatrų rekonstrukcijas, vienas seniausių profesionalių lėlių teatrų Lietuvoje taip pat pateikė paraišką 6 mln. litų Europos Sąjungos paramai gauti. „Manau, taip arti vienas kito įsikūrę teatrai negali konkuruoti, nes jų pagalba vienas kitam suteikia stebėtino pranašumo kitų miestų atžvilgiu. Įgyvendinus šį projektą, Kaunas galėtų tapti festivalių miestu, nes vienoje neilgoje atkarpoje yra trys pagrindiniai teatrai“, – kalbėjo S. Klibavičius.

Kauniečių idėjų klausėsi ir diskusijoje dalyvavo Lietuvos kultūros ministro patarėja dr. Erika Furman. Ji sveikino teatro vadovų iniciatyvą ir norą bendradarbiauti, nes kultūros srityje matyti labai daug konkurencijos. Pažangus atrodo siekis savo projektais praturtinti miesto ir net visos šalies gyvenimą, o ne vien tenkinti teatro poreikius. Tai atitinka ir Europos Sąjungos reikalavimus, kurie turi būti vykdomi siekiant finansinės paramos kultūrai.

Rengiant projektus ES lėšoms gauti, būtina atkreipti dėmesį ne tik į lokalią naudą, pastatų ar įstaigos atnaujinimą, bet ir ieškoti būdų, kaip projektas galėtų prisidėti prie miesto augimo, sukurti naujų darbo vietų ir pan.

Į diskusiją E. Furman atlydėjo Europos Sąjungos paramos skyriaus vyriausiasis specialistas Andrius Jautakis. Jis pabrėžė, kad siekiant Europos paramos reikia taikytis prie ES regioninių plėtros fondų deklaruojamų tikslų: augimo, darbo vietų kūrimo ir aplinkosaugos. Todėl sunku finansinės paramos tikėtis kultūros įstaigoms, kurių infrastruktūra labai apleista ir neatitinka elementariausių poreikių. Šito konstatuoti nepakanka. Blogai, kai nurodomos tik bėdos, o ne ateities darbų vizija, kuri aprėptų viso miesto gyvenimą.

To paties skyriaus vyriausioji specialistė Ieva Dičmonaitė pabrėžė, kad teatrai gali ne tik kreiptis į ES fondus prašydami finansavimo, bet ir pasinaudoti kitomis priemonėmis: energetinio efektyvumo gerinimu, verslo inovacijomis, kurti vadinamuosius „klasterius“ ir inkubatorius.

Kol kas šis projektas – tik idėja, kuri galėtų pakeisti Kauno teatralų ateitį. Teks sulaukti, kol jį patvirtins LR kultūros ministerija ir kol bus skirta Europos pinigų projektui įgyvendinti. Naujo ES finansavimo laikotarpio šaukimus numatoma skelbti 2015 m. pirmame ketvirtyje.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Nick HANNES. „Saint Tropez“.

Fotografijos iš toliau, bet apie mus

Atkelta iš 3 p.

Festivalio bendraorganizatoriai, Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyrius, Kauno fotografijos galerijoje ir galerijoje „Meno parkas“ pristatė kuratorinę parodą „**Celebrating Europe**“. Jos centre – daugiabriaunis Europos vaizdinys, kurio turinys nenumaldomai vienodėja ir plokštėja. Ir šiame rinkinyje faktai gožia vaizduotę, tačiau asmeninis autorių žvilgsnis vis dėlto sukuria požiūrių įvairovę, nutolusią nuo galimo schemiškumo. Juokas, nuolat šmėkštelinti ironija žymi žvilgsnį iš šalies, nors skausmingumo dėl to nemažėja.

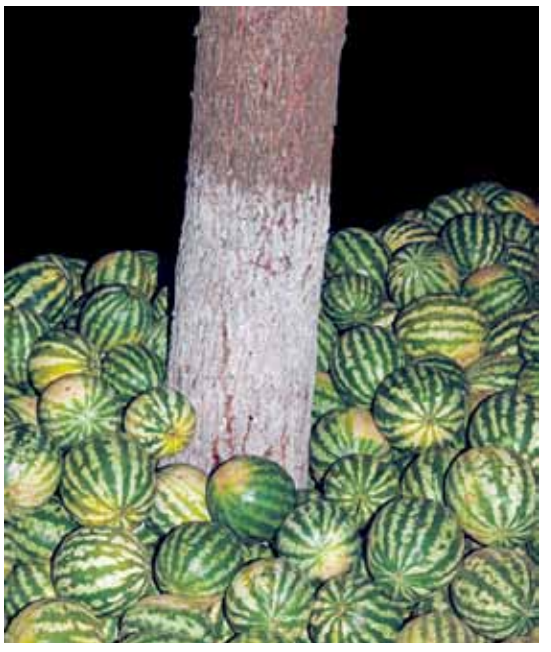

Kirillas GOLOVCHENKA. „Bitter Honeydew“.

Fotografijose kalbama apie biurokratinį Europos Sąjungos aparatą, kuris įsivaizduojamas kaip pavojingas ir šaltakraujis monstras. Tokius darinius ardo net kelių autorių kūryboje ryškėjanti paribių svarba. Nuo centrų nutolusiose teritorijose, tyliose periferijose tebegyvuoja žmogiškojo vitališkumo, vaizduotės ir naujų galimybių dvasia, kartais merdėja į praeitį grimztančių idėjų ir užmojų utopija, kurios bergždumas estetizuotame peizaže dar aiškesnis. Šios centro ir periferijos dimensijos gyvybingos net ir sienas prarandančiose valstybių erdvėse, nes sudėlioja visai kitus akcentus.

Skausmingiausia parodoje atrodo tapatybės ir vertybių praradimo žaizda. Nykstantys ankstesnieji ženklai palieka tuščią erdvę, kurios visiškai nepajėgia užpildyti unifikuoti, neskoningi, vartotojiškumo inspiruoti nauji reiškiniai. Toks ganėtinai ištuštėjęs šiuolaikinės Europos vaizdas. Tiesa, galbūt paliekantis užtektinai erdvės ateities vizijoms ir galimybėms. Gyvenimas nemėgsta tuštumos – visuomet ją pripildo...

Tai tik pora pagrindinių festivalio parodų. Kitas galima rasti net ir po atviru dangumi, kol neįsismarkavo rudeniniai lietūs.

Pasak festivalio vadovo M. Kavaliausko, fotografijos parodos bus matomos ir miesto viešosiose erdvėse: prie Kauno pilies – Tomašo Pospecho (Čekija) duris atvers „Pilių savininkai“, o Čečėnijos aikštėje – Davide’o Monteleone’o (Italija) „Spasibo“.

Žaliakalnio funikulieriaus „F Galerijoje“ rodomi japonų fotografo darbai apie gyvenimą žaidimuose, o Aleksoto bibliotekoje – autoriaus iš Bangladešo paroda apie rūgšties atakų aukas.

Parengė Gabrielė DAMBRAUSKAITĖ

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Violeta ŠOBLINSKAITĖ

šv. Jono nakties rekolekcijos

kas pasakytų Tavęs nėra
ypač naktį

ypač birželio naktį

kai mėnulis dar nebaigė
o saulė net nepradėjo degti

kai varlės dar neatgulusios
paukštija nesukilo
tamsos tiek mažai ir tiek daug
tarytum geriausio vyno

debesys debesys debesų laivai
plaukia be irklų be kompaso
kur begeidauja laisvai

žydi rožės ir pupos
koks vienas jazminas
aukšta rasa nusiprausia ganykloje
karvių dar nenuėstas kmynas

žmonės miega
Žmogus nemiega

basnirčias į lauką
į tirštą rasą
vienmarškinis

melsti ir belsti
į baltus vartus dangaus tėvynės

kas pasakytų Tavęs nėra Tu mirei
ypač tokią naktį
nebent koks visai išprotėjęs Friedrich Nietsche
paskui atgailavo kad leptelėjo (ne)tyčia

buvo
matyt
apsigėręs kmynų
matyt
miegojo
krūmuose
šlapiame karklyne

toli toli
nuo Tavęs

nuo bebaigiančio nužydėti jazmino

vaivorai

melsvuoja žydruoja mėlynuoja žėruoja
per visą pelkyną raistyną
kiek tik akis užkabina

gervelė uogų nelesa
pelės pelėnai nepuola
nebent koks nakties lėlys praskrisdamas
sparnu pamoja iš tolo

niekam nereikia vaivoro
laumės Vaivos voro
pelkių gailiais dvelkiančio
galvas sugildančio
mėlyno žydro balšvo
vasaros pabaigos oro

žalčio karūna

prasimanymas vien prasimanymas
nėra nebūna (nepasitaikė dievaž)
jokių karūnų

ant nuogo slidaus mažais aksominiais
plieniniais žvyneliais
žvynuoto kūno

lankstus tartum jaunas karklas
išsiilgęs žalios žolės
melsvo gėlo vandens
rytą raudonos dieną baltos vakare geltonos
nariuotą kūną šildančios saulės

dvi auselės abipus plokščios galvos
kaip išsigandusios
ant žemės nukritusios žvaigždės
tūno

visa kita nesąmonė
pramanų pramanas
šūdas

žalty žalteli nebuvai ir nebūsi
Žilvinas

kokie šalti šio vakaro vėjo gūsiai

Pelagėja

pelių gėlė peluose
pelkių gėla gėlė

pelės ir gėjai

pilkais kailiukais dulka
švyti

pelargonijos balkone vis dar kekėm kekėm

pelių ir žiurkių agonija
argonautų laive
amžino geismo metaforoje

pelai byra iš kekšių

galudienės ir byrančios kekšės
gadina įvaizdį
griauna pasaulio harmoniją

mano verandoje
šalnos nuvirinti muškatėliai

o buvo
žiedų kaip krekeno kekėm kekėm

po nušalnotais žiedais
po balkonu du trys gėjai
ruošia mirties pokylį
senų gerų pažiūrų kekšiukei
jaunai Pelagėjai

nutvilkys tuojau pelų pilką gėlę
nelyg sidabro šalna pelargoniją

aš bijau

kaip kartais būna

kartais
net ir žili žilaplaukiai
geria jauną
pienių vyną

aronijų
juodųjų serbentų
vyšnių
agrastų
šermukšnių
aviečių
vaivorykščių vyną

kol naktis visus savo šviesulius
užgesina

kartais
net ir žili žilaplaukiai
užsirūko

ir girtėja
kaip piemenys
nuo balto
vasaros ryto rūko

***

Nežinau
ką sapnuoja šį tylų vidurnaktį vienišas stirninas
kurio balso klausydavau
kitados
šešių pirkių kaime
girta nuo spalio miglų
iš baimės
kad pasaulis jau niekada niekada
neišbris iš pieniško rūko
ne mirė
nes mirė jau
saulė mėnulis ir žvaigždės
ir numirė mano širdis

Zenono BALTRUŠIO iliustracija

beliko tamsa
kurioje tingiai loja
vienaragis rudenio stirninas

nežinau
kodėl po daugybės metų
žvelgdama į naktį
į tylą
kuri kreša kieme
kaip kraujas
girta nuo minties
kad laiką švaistau
braunuosi mintyse per tankmes
per vėjo užgautus beržynus
į stirnino sapną
lyg abu tebebūtume gyvutėliai
ir vis dar per rankos atstumą
nuo vienas kito

Vaikiškų slapukų paslaptys

mūsų vaikystės slapukai *yra stebuklingos mandalos*

jų būtinybė ir geometrija išliko genų atmintyje

žemėje po stiklu
ratu sudėlioti pirmieji šalpusnio žiedai
saldainių auksiukai, dar tebesaugantys karamelės
kvapą
kokios šešios septynios sagos
trys geltonos razinos

būtiniausiai reikėjo įdėti raktą
galbūt – auksinį raktelį
atrakinsiantį slėpiningą suaugusiųjų gyvenimą

raktas
ir tuščias dailus kvepalų flakonėlis –
mandalos centras
ašis, ant kurios
pradeda augti ateities piramidė

kai ateina laikas jai griūti
slapuko *paslaptys apsinuogina*

randu:
tris ištuokų liudijimus
šešias septynias gerai prisiūtas labai nelaimingas
meiles
vieną beveik nepagydomą pielonefritą dukters
palatoje
ratu sudėliotus tėvo laiškus rašytus cheminiu
pieštuku

o per vidurį guli
pavainikis broliukas
nedailiai ištrauktas iš slėpinio įsčių
įkaitęs ant krosnies žarijų
net čirškiantis
dūmais besimeldžiantis į visus
kurie kada nors
čia ugnį kūrens

kol atskleidęs man savo paslaptį tebedegi
krikštiju tave Aleksandru
vardan Dievo
Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios
gražiu tavo tėvo vardu

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Vladas KALVAITIS

Prisvilusi košė

Miežinę, avižinę, stambių ar smulkių kruopų, grikių ar manų košę visada verda vien Kaziukas.

Jis vyriausias virėjas kaip kruizinio laivo kokas, o mes tik niekingi gizeliai, pastumdėliai, pagalbiniai darbininkai, bet svarbiausia – pagrindiniai košės rijikai.

Su balta ne pirmo naujumo prijuoste, ilgu mediniu šaukštu rankoje, šviesiomis šelmiškomis akimis, draugiškai sugyvenęs su parapijų dievobaimingomis, dorovingomis ir pamaldžiomis moterytėmis, jis ir čia – neužmirštas.

Po kelis kartus per mėnesį tai viena, tai kita, tai trečia, o kartais kelios išsyk, kaip susitarusios, rudens gėrybių prisiunčia ne tik mylimam Ganytojui, bet ir mums, jo draugams kiaurapilviams nususėliams. Puikios parapijietės! (Jei galėtume, išbučiuotume joms rankeles ir kojeles.)

Kaziukas savo labdaringą misiją atlieka profesionaliai, dažnai papokštaudamas ir šypsodamasis. Jo šypsena ypatinga, slėpininga ir ne visada pastebima, bet ji turi nuolatinę vietą – mažumėlę pasmukusios apatinės lūpos viduryje nelyg geldelėje, kuri kartais sumažėja, o kartais padidėja taip matomai, jog šviesą iš jos būtų galima kabinti arbatiniais šaukšteliais kaip cukrų ar uogienę. Kai susikaupia, surimtėja, – ši nuomonė mūsų visų! – kunigėlis labai panašus į Kristų, savo rankomis alkanai miniai dalijusį duoną ir žuvį. O paskui žmonės dar pririnko penkis maišus trupinių. Kad taip mums, visam lageriui, nors vieną! Semi, semi, o maišas vis pilnas. Bėda, kad pagal visus testamentus iki Šiaurės Jėzus nebuvo atėjęs. Gal ir tos Šiaurės tada dar nebuvo? Vis šviesa ir šviesa, vasara ir vasara. (Štai kokios kvailystės šauna į galvą, kai lauki tos minutės, kai iš aulo teks plėšti šaukštą.)

Šįsyk visą smagumą ir darniai nusistovėjusią tvarką sujaukė barako tvarkinys, moldavas ar rumunas, ar tikras čigonas, – *biesas* čia supaisys! – gerokai aplamdytas ir priglušintas uolienų griūties pačioje pavojingiausioje šachtos kirtavietėje, šešis mėnesius Apolonovo pjaustytas, durstytas ir lopytas. Kartą pavakary prieš tris mėnesius, grįžę iš darbo, pastebėjom juodo gymio jaunuolį, stovintį barako vidury, viena ranka įsirėmusį į stalo briauną. Dar nespėjus mums numesti bušlatų ir nuspirti sunkių drėgnų veltinių, jis visai nelauktai prabilo su grynai čigonams būdinga savigyra ir gausiais pažadais. Nors yra klišas, o kairioji ranka kaip paukščio pažeistas sparnas silpna ir nejudri, jis bus pavyzdingas ir darbštus, bėdos su juo neturėsim, nes apie mūsų brigadą girdėjo daug gero ir mums, tokiems šauniems, reikalingas patikimas, geras šeimininkas, paslaugus ir akylas – o jis toks ir yra, – ir bus mums visiems kaip savas. Susižvalgėm, kažkas prunkštelėjo. Borodinas, išgirdęs tokį savigyros protrūkį, garsiai nusijuokė:

– Jei jau toks esi, nutrauk kairįjį veltinį. Kairioji storesnė už dešiniąją...

Nebaigė sakinio, kai kairiojo veltinio kulnas atsidūrė čigonėlio dešiniojoje rankoje.

– Na, jeigu jau toks miklus ir manai, kad esi *svajak*, – lik. Ar taip, vyrai? Tavo gultai ten – kampe, prie prausyklos.

Mišrūnas iš tiesų išmoningas, sumanus ir draugiškas. Nors dar gerokai raišavo, o kairioji ranka lankstėsi sunkokai ir dažnai kliuvo už visko, kas buvo šalia, veltinius į džiovyklą nuvilkdavo pirmas. Rytą atnešdavo sausutėlaičius. Kiekvienam pastatydavo kojūgalyje prie gultų. Suplyšusius autus ir prairusias vilnones kojines – kad ir kieno jos būtų – susiūdavo, suadydavo didžiabule adata. Per pūgas ir speigus krosnis kūrendavo beveik nesudėdamas bluosto. Niekuomet nesiskundė, kad stinga anglių. Pritrūkus pats atsinešdavo iš valgyklos kieme supiltos krūvos. Takas į baraką pravalytas taip plačiai, jog ir šarvuotis galėtų privažiuoti. Sniego kauburiai abipus durų lipa aukštyn, gulasi ant stogo. Žodžiu, ne tvarkinys, o Dievo dovanėlė.

Taigi šį kartą, mums sugriuvus į virtuvę, įkandin įvirto ir Svajakas. Užduseęs, išbalęs lipte prilipo prie Kaziuko, užmetė rankas jam ant pečių, lyg norėdamas nuo kažko apsaugoti ir, springdamas nuo dažnai gaudomo oro, ne visai suprantamai aiškino, jog „pas tėvelį Kazuką atėjo svečias“. Nematytas, negirdėtas, didelis ir apžėlęs kaip meška, nosis kuprota, akys baisios, išsprogusios, ir, girdi, jam mirtinai reikalingas ne koks kitas *ksioncas* (barake jie trys), o tas, kuris jauniausias, tyliai šneka ir šypsosi kaip šventasis, bet jis laukti negali, nes jam verda smegenys, be to, šiuo metu jis itin nervingas, o kai jis nervingas, kyla noras kaukti, o kai jis kaukia, – visi tai žino – pradeda drebėti žemė ir atsiranda daug kraujo. Sulaukti žemės drebėjimo niekam nenaudinga, todėl Kaziukas, lydimas Svajako, smulkia ristele iškrupštino atgalios.

Kažkas iš mūsų kuopelės, atrodo, Svirbelis, pasiūlė Kaziukui šią „Dievo dovanėlę“ pakviesti prie mūsų bendro puodo. Avanesui išėjus dirbti į šachtą, pasidarė nejauku, liko kažkoks neužpildytas tarpas.

Kaziukas liežuviu spirtelėjo apatinę lūpą – šypsenėlė strykt, ir iššoko.

– Siūliau, siūliau... O kaipgi? Atsisakė. Girdi, jam nieko netrūksta. Nuolankiai paaiškino, kad jo žemietis, laisvas kalinys iš sandėlių, gogsančių už zonos, su kur kas jaunesniu ir žangesniu jaučiu negu Borios Seva į centrinę valgyklą ir kitas valgyklėles suvežioja visus produktus... Kai kas ir jam nubyra.

Tiesa, pakviestas arbatai, Svajakas niekada neatsisakydavo. Ir ateidavo ne tuščiomis rankomis – tai su stikline cukraus, tai su rūkytos žuvies gabalu. Skanėstas!

Mes, likusieji, – Svirbelis, Adolfėlis, garsios moterų lagerio poetės Rozalijos nepilnametis (*malalietka*) brolis braižytojas-konstruktorius Staseliukas (ūgis – 1,53 m) gaidelio balseliu ir aš. Virti košės iš mūsų nemoka nė vienas. Kita vertus – iš ko ją virsi? Iš lietaus lašų ir sniego kruopų? Esame visiški nevėkšlos. Moksom viens į kitą, kapojamės žvilgsniais, trypčiojam kaip kumeliukai palei krosnį, ir viskas. Smegeninės tuščios nelyg pavasarį aruodai. Nežinome net elementariausių dalykų: kiek į puodą įpilti vandens, kada ir kiek suberti kruopų. Ar tada, kai užverda vanduo, ar anksčiau? Ant kokios ugnies virti? Nuomonių daug, ginčai karšti, o naudos jokios. Be to, malkos drėgnos, anglis smulki it pelenai, nedegi. Ugnelė, aptingusi blykčioti, dažnai visiškai užslopsta arba atvirkščiai – taip įsidega, jog šalia stovint ima svilti ne tik ausys, bet ir akys. Goksai nustėręs ir nežinai, ką daryti: šliūkštelti į aikštingą liepsną puspuodį vandens ar tūžliai burbuliuojantį abuojį puodą nukaisti ir atitraukti į pakraštį. Sutirštėjusion košėn pildavom vandens, suskystėjusią atgaudavom kruopomis, ir taip keliolika kartų.

Didesnių žioplių neieškokite – nerasite. Neapkęsdami savęs ir savo nemokšiškumo, tai vienas, tai kitas, šnypšdami kaip gyvatės, nerdavom laukan. Išskyrus Staseliuką. Jo mintys kaip paukštukai plastėjo toli, o nutūpdavo ten, kur jis pageidaudavo, greta kokio nors brėžinio. Atsigaudavo tik gerai supurtytas. Išsigąsta, griebia akinius į saują ir, nukaitęs kaip burokas, ima valyti stiklus. Juokingas epizodėlis, tačiau juoktis nesinori.

O Kaziuko vis nėra.

Kada gi baigsis jų susitikimas?

Apie ką galima taip ilgai malti liežuviais?

Kas toks tas svečias? Anot Svajako, ta meška?

Kas tas baisūnas, nuo kurio dreba ir kraujuoja žemė?

Vagis recidyvistas?

Prisidirbęs iki ausų *suka*?

Ar kupinas tuščių ambicijų *urka*?

Atėjo reikalauti duoklės?

Galimas daiktas.

Gaunami siuntiniai – ne karinė paslaptis.

Bet iki šiol niekas nedrįso to daryti.

Pirmasis neištvėrė Svirbelis. Išbimbėjo niekam nematant. Dingo kaip kamparas. Grįžo nuleidęs snapą. Truktelėjo siaurais petukais, skėstelėjo moteriškomis rankelėmis, šniurkštelėjo pupelės dydžio nosyte. Prasitarė po keliolikos minučių. Du galiūnai atlantai neįleido į baraką. Abejonių nėra – svečio kūnsargiai, kurių letenos akimirksniu gali nusukti ir trigubai storesnį kaklą negu jo. Samprotavimas savikritiškas ir sveikintinas.

Adolfėlio ši žinia nesustabdė. Jaunystė šaukė veiklos, pažinimo ir tiesos. Visos mintys ir visi raumenys stumia vaikį į priekį. Užgaišo neilgai. Nuleidęs sparnelius, alsiai kvėpuodamas krito ant taburetės:

– Mačiau tik tų tipų nugaras. Abiejų blizgančios tamsiai mėlynos šimtasiūlės be numerių...

Po pusvalandžio, droviai nuraudęs, niekur neskubantis Staseliukas kilstelėjo smiliumi nuo nosies kuprelės į viršų amžinai smunkančius akinius, įsistebeilijo į mane, tarsi klausdamas, ar jam jau ruoštis į žygį, ar dar luktelėti. Kink-

telėjau galvą: eik. Užsibuvo ilgai. Gal mums taip tik atrodė, nes tokiais atvejais laikas slenka varguoliškai lėtai. Kai tarpdury žybtelėjo akinių stiklai, supratom, kad nuogąstavom be jokio reikalo, o Staseliuko pasakojimas, banaliai kalbant, pranoko visus lūkesčius.

– Prie barako sutikau Svajaką su dvilitriniu arbatinuku ir maišeliu. Pasirodo, Kaziuko svečias pasiuntė jį į valgyklą atnešti kompoto. Šnekoriams tikriausiai išdžiūvo gerklės. Virėjai iš pradžių nekreipė į jį jokio dėmesio – maža, kas čia valkiojasi, – bet, kai prasitarė, kad jį pasiuntė Sachatas, visi subruzdo lyg per didžiąsias šventes. Grumdydamiesi kits su kitu, prašė perduoti Sachatui karščiausius linkėjimus nuo to ir to, ir nuo ano, ir nuo jų visų kartu, pripylė virdulį kompoto, įmetė ledukų, nes Sachatas kompotą mėgsta tik šaltą ir su gardžiais obuoliniais tirščiais, įbruko maišelį šiltų traškių spurgų, dvi ir jis grįždamas mažai kramtydamas prarijo. Delikatesas! Šviežiame aliejuje virtos, cukraus pudra apsėtos, simpatiškos, seilės tįsta. Vieną ir aš gavau. Traški kaip prieš gerą dešimtmetį žydų kepami riestainiai. Taigi Svajakas – į baraką, o aš – čia. Kaip matot, gyvas ir sveikas.

Nutarėm: Staseliukas savo misiją atliko puikiai. Galėtume drąsiai rašyti ketvertą su pliusu arba penketą su minusu.

– Aš negodus. Man užteks penketo su geležinkeliu, – pajuokavo Staseliukas, ir visas trejetas savo nibres pasuko į mane. Suprask – tavo eilė! Laikas teška kaip lašai nuo stogo, košė nei šiokia, nei tokia, Kaziukas – nelaisvėje. Reikia vaduoti.

Įkvėpiau kelis gorčius oro, ne visai šviežio, veikiau gerokai padegusio, prisvilusio, šlykštaus. Atsirėmiau į durų staktą, pasiruošęs ilgam žodžiadrėbiui.

– Pirma, nesvilinkite akimis. Neišdegs. Į baraką neisiu. Nematau reikalo. Nieko blogo neatsitiks. Antra, aš tą tipą pažįstu. Kelis kartus buvome susidūrę akis į akį. Kai dirbau oficiantu. Valgydavo atskirai. Buvo maitinamas penkių žvaigždučių , plačiaragis, gremėzdiškas, galingas, su kukštera stambių plaukų ant sprando, Sibiro taigoje, daugiausia apie Sajaną, gyvenantis briedis. Bet tikroji svečio pravardė – Aborigenas. Beveik tris mėnesius vadovavo *burui*, apie jo darbelius man kelis vakarus iš eilės pasakojo Pavolgio vokietukas Ancas. Manau, ne naujiena niekam: jei brigadoje yra trys čečėnai – valdžia jų rankose. Nė vienas brigadininkas nedrįs nė inkštelti. *Bure* Aborigenas sukūrė tokią tironiją, jog nėra su kuo palyginti. Niekas nė vieno siuntinio negaudavo į rankas. Visa, kas geriausia ir gardžiausia, – „nacionalizuodavo“. Aborigeno fondui kiekvienas kalinys kasdien atiduodavo 200 gramų duonos – vakarinę porciją, o mėnesio pabaigoje – pusę normos cukraus (visa norma – 1 kilogramas). Aborigenas, kaip kadaise Neronas, mėgo ugnį. Pastarasis grožėjosi, kaip dega Roma, o mūsiškis žaidė su ja pats. Ypač nuo Aborigeno ir jo sėbrų kentėjo jauni gražaus stoto vyrukai. Naktimis degančiomis cigaretėmis svilindavo jų antakius, blakstienas, viršutinės lūpos pūkelius, krūtinės, pažastų ir gaktikaulio plaukus, įkaitintomis ylomis badė kojų padus, aimanas ir klyktelėjimus kankintojai palydėdavo džiaugsmingomis ovacijomis. Prižiūrėtojų nesibaimindavo. Jie buvo papirkti, kai kurie net padėdavo: skolindavo diržus su metalinėmis sagtimis ar aprūpindavo nykščio storio guminiais bizūnais, kuriuos iš šachtų pro vachtą pernešti galėjo tik aukštesnio rango prižiūrėtojai. Ką jūs manot – dėl ko visa tai? Iškankintą, bejėgį, nukraujavusį lengviau prievartauti. Bet kartais ir jie priešindavosi. Stambus ukrainietis vienam sėbrui nukando nykštį... Ne vienas bernelis dobilėlis, klejojantis ir karščiuojantis, atsidurdavo pas Apolonovą. Bet šis, nors ir labai stengėsi, nustatyti tikslios diagnozės negalėjo. Egzekutorių įbaugintos aukos didvyriškai tylėjo kaip šaunioji Marytė Melnikaitė.

Aborigenas kaip nusikaltėlių pasaulio pažiba (bei siaubas!) dar laisvėje buvo plačiai žinomas. Ypač daug kam įvarė baimės po to, kai per metus nužudė dvi mylimąsias. Vieną nudūrė peiliu, antrąją subadė batsiuviška yla.

***

Pagaliau.
Po trijų valandų.
Žiauturojame tylėdami.
Nėra apie ką kalbėti.
Nėra kuo girtis.
Net užkulą sugadinome, nukvakėliai.

Pražiopsojome. Perkaitinome. Lašiniukai ir svogūnai grikši tarp dantų kaip žvirgždas, kaip pajūrio smėlis.

Malame lyg ne savo dantimis. Šaukštai sunkūs. Kiekvienas – po pūdą.

Žlebename senoviškai, pagal kaimiškus papročius: iš vieno puodo, nelyg atiduodami duoklę nuo senų laikų į smegenis įrašytoms santarvės, artimo meilės, pasitikėjimo vienas kitu tradicijoms.

Šaukštai puode ir burnoje užsibūna dvigubai ilgiau, negu reikia. Košė tiršta, lipni, gumuluota, sūroka, karstelėjusi, sunkiai atplėšiama lūpomis bei dantimis nuo šaukšto. Vos prarijama, sprangi. Tai vienas, tai kitas užsigokčiojame iki ašarų.

Kaziuko veide nė gramo kraujo (išsiurbė, *svoločius*), bet tvardosi. Tik pirštai išdavikiškai virpa. Lūpos pelenų spalvos, visos švieselės akyse prigesusios, o šypsnio geldelė pamesta. Pakely ar dar ten, barake.

Visų žvilgsniai baugštūs, trumpi. Lyg kirviu apkapoti. It baigiančios degti žvakės atšešėliai. Anksčiau košę suraitydavome iki dugno. Likučių nepalikdavome. Negražu. Šventvagiška. Nedora. Sukorė kelis tūkstančius kilometrų, gal moteriškės kąsnį kitą nuo šeimynykščių nuslėpė. O mes čia dabar... išsidirbinėjame.

Tolimiausiame kampe murkso du. Nieko kito nedaro, tik nuo mūsų akių neatplėšia. Matosi, – išbadėję. Gal neseniai atvykę. Kas iš mūsiškių pirmas padės šaukštą? Kas drąsiausias? Su lig ta mintimi pašoka Adolfėlis. Čiumpa puodą už ausų. Niekas neprieštarauja. Subruzdome tvarkytis. Gesinam ugnį, kuopiam pelenus, nešam lauk, šluojam grindis. Ir žegnojamės. Aiškiai suvėlavome. Pakelia netvirtą ranką Kaziukas. Žegnonė nedarni, skubota. Bet iš širdies. Nors jaučiamės suknistai. Nevykusi diena. Bjauriai prisvilusi diena. Veriasi durys. Puodą išplaus ir šviesą užgesins naujokai. Tokios taisyklės. Regis, apie tai Adolfas kažką atvykėliams aiškino, o jie pilnomis burnomis ir rasotomis kaktomis tik linkčiojo ir linkčiojo.

Dauguma dar trypinėja lauke.

Mums palankus vėjas šiaušia šachtų link.

Terikonų siera dvokiantys dūmai nedrasko šnervių, nevirkdo akių.

Kvėpuoti gali plačiai prasižiojęs.

Su Kaziuku drybsome ant viršutinių gultų. Iki šiol nepratarėme nė žodžio. Jis ketina suviršinti visa, ką girdėjo, man knieti sužinoti pašnekesio turinį. Pagaliau Kaziukas trūkčiojamai atsiduso, o tuo pačiu metu suniežėjo ir mano liežuvis.

– Ko iš tavęs norėjo tas sadistas?

– Bandau susivokti. Durstau krūvon visus girdėtus žodžius. Tu jį pažįsti?

– Gana puikiai. Berniukams jau pasakojau apie jo piktadarybes. Pavolgio vokietis Ancas mane apšvietė, kai buvau *bure*. Nejaugi atėjo nuodėmių išpažinti?

– Tokia mintis kniostelėjo ne kartą. O pasakorius jis neeilinis. Rašytinis tekstas būtų kaip Dostojevskio. Pasakojo su visomis smulkmenomis, nieko nenuslėpdamas, netgi pasimėgaudamas. Su tokia stulbinama, psichologiškai pagrįsta įtaiga, taip vaizdingai, jog pasijutau esąs kažkur netoliese ir viską matantis savo akimis. Plaukai šiaušti ėmė, o blogiausia, kad jis nuspėjo mano dvasinę būseną, tai patvirtindamas ironiškomis šypsenėlėmis... Prisipažino, jog nužudęs gal vienuolika bandiūgų (kaip vėliau supratau – *sukų*), o gal ir dar daugiau, bet prokurorai visko nežino. *O jūs,* ksionc*, juk manęs neišduosite? Nes to jums pagal jūsų taisykles ir kaip čia tas... vadinamas dogmas daryti negalima, tiesa?* Mįslingai ir aštriai žvilgtelėjo man į akis. Užsikirsdamas paklausiau – norėtumėte nuodėmių atleidimo? Sachatas-Aborigenas nusikvatojo. Griausmingai ir mįslingai.

– Ne, *ksionc*, ne. Atgailauti nemoku, užmiršau visus poterius. Viską dariau būdamas šviesaus proto, sąmoningai. Aš ne profesionalus žudikas. Jie buvo už mane bjauresni. Žiūri veršelio akimis, o velnią mislija. Ar numanote, koks kyla pasitenkinimas, kai akivaizdžiai pamatai jų virpančiose lūpose bejėgiškumą, milžinišką baimę mirksinčiose akyse, tamsumos atšešėlius visame veide. Jūs geras *ksioncas*, geras žmogus, aš lenkiuos prieš jus, gerbiu jus. Man atleisdamas, jūs susipyksite su savo žmogiškąja sąžine. Aš to nenoriu. Žinote, ką dar pastebėjau ir įsisąmoninau? Atimdavęs gyvybę niekdariams, įsivaizduoji daręs gerą darbą, gelbsti žmoniją nuo *brudo*. Ar neparadoksalu? Deja, ilgainiui tas poreikis „švarinti pasaulį“ taip suveši, jog pradedi neatskirti gėrio nuo blogio. Šitas etapas pavojingas, tačiau labai palankus tiems, kas turi polinkį į tironiją. Kiek mes tokių galėtume priskaičiuoti per visą istoriją – aleksandrai makedoniečiai, julijai cezariai, neronai, kryžiaus žygių organizatoriai, napoleonai, suvorovai, čerčiliai, stalinai, hitleriai... Bet jie visi žudė svetimomis rankomis, o jiems lig šiolei statomi paminklai ir obeliskai. Ir kiek dar jų bus pristatyta. Prisipažinsiu, mane slegia dar dvi žmogžudystės...

Tada pasirodė Svajakas su kompotu ir spurgomis. Kompotas atšaldytas ledukais. Virdulio dugne išgirdau jų skambesį. Gėriau dideliais gurkšniais kaip beduinas Sacharoje, radęs po baobabu šiek tiek vandens. Sachatas-Aborigenas tik sudrėkino lūpas.

– Mylėjau dvi moteris. Ypač pirmąją, Galią. Mes buvome pora. Aš norėjau vaikų. Kai tai pasakiau, ji sukliko iš siaubo ir atvirai drebtelėjo: „Geriau pasidarysiu dvylika abortų, bet žmogžudžio vaikų neauginsiu ir, antra vertus...“ Ką ji dar norėjo pasakyti, nežinau, – nespėjo. Sukniubo sofoje. Kraujas iš širdies tekėjo pliūpsniais, kliuksėdamas... O antroji, Darja, man buvo neištikima, ir ne vieną kartą. Kai sužinojau, su kuo, širdis pavirto rieduliu. Bemaž nieko nematydamas, subadžiau ją batsiuvio yla. Kriminalistai suskaičiavo beveik šimtą dūrių. Į įvairias kūno dalis: rankas, kojas, šlaunis, krūtis. Ji grūmėsi su manim kaip žvėriūkštis. Paskutinis, devyniasdešimt devintas dūris į kaklo duobutę buvo mirtinas. Tardytojas pripažino man afekto būseną ir... nenuteisė. Prasitryniau keliuose kalėjimuose. Vaidinau atgailaujantį, atsirado liudininkų, po pusmečio paleido.

Dabar tikriausiai jau viskas, – nudžiugau ir, suspaudęs lūpas, atsidusau. Deja, klydau. Sachatas-Aborigenas pakėlė virš galvos virdulį ir per nosytę susipylė visą jo turinį. Numetė virduliuką žemėn, paspyrė koja ir įbedė į mane aštrias akis. Krūptelėjau. Šaltis perėjo visu kūnu. Nežinau, jis pastebėjo ar ne. Netrukus atsistojo ir ėmė vaikščioti nuo gulto iki stalo. (Suprantama, visi, kas buvo likę barake, stengėsi išvengti jo žvilgsnio. Gulėjo kaip basliai, galvas užsidengę antklodėmis. Bet jis į juos nekreipė dėmesio.)

– Jos, *ksionc*, manęs nepaleidžia, nei Galia, nei Darja. Dieną gydausi kofeinu, o naktį nepadeda ir jis. Vos užmerkiu akis, matau: už stalo galų sėdi abi ir žiūri į mane. Baisiai žiūri. Net šiurpas krečia. Nieko nekalba, tik spokso. O aš neturiu jėgų pajudinti galvos, kad išvengčiau jų aštrių kaip peiliai žvilgsnių. Vienu metu abi kilstelėjo antakius, Galia juodus kaip smala, Darja – tirštai dažytus. Lyg vėjo glostomi sujudėjo pavieniai plaukai, mažos garbanėlės, krustelėjo rankų pirštai, regis, tuoj atsistos, prieis ir apkabins. O gal kėsinsis pasmaugti? Jaučiu, priešintis nepajėgsiu, esu bejėgis, beviltiškas bejėgis. Užsimerkiu ir laukiu. Širdis dunda kaip tankų vikšrai. Nežinau, nežinau, nežinau... Ir taip kasnakt. Suprantate? Kasnakt!

– Jums padėti gali tik vienas dalykas – malda.

– Sakiau, nemoku poterių.

– Aš jums padėsiu. Pasimelsiu už Galią ir už Darją. O jei norite, ir už jus.

– Ir už mane!?.

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Algirdas PATACKAS

Obuolys nuo obels...

Santykiai tarp tėvų ir vaikų, kartų problema, pasaulėžiūros tęstinumo laidavimas – svarbi tautos išlikimo sąlyga. Ypač ji svarbi mums, lietuviams, nes istoriškai taip susiklostė, kad per pastaruosius du šimtus metų nepavyko užtikrinti, kad bent dvi kartos gyventų laisvoje erdvėje, nepriklausomoje valstybėje. Jau išaugo ir beveik subrendo karta, gimusi po 1990 m. Kovo 11-osios.

Kokia ji bus, ką paveldės iš tėvų ir ką atneš naujo? Ar neliks užkrėsta praeities virusais, ar atlaikys naujus, dažnai netikėtus ir nelauktus iššūkius, apie kuriuos mes, išeinantieji, net nenutuokėme?

Tam reikalingi išsamūs sociologiniai bei kitokie tyrimai, kuriuos nebūtinai turi atlikti tų sričių profesionalai. Tiesiog būtina apie tai kalbėti, rašyti, tam tinka ir laisva eseistika. Su vienu tokiu bandymu – jei norite, jį galima pavadinti mikrosociologine *esė* – drįstame supažindinti skaitytoją.

***

Sudomino vienas internete aptiktas tekstas. Jaunas vyrukas – pavadinkime jį Tadu B. – parašė provokuojamą straipsnį apie tai, kad Žaliojo tilto skulptūros – nieko baisaus, o štai Vytis – nieko gero: „Kiek Vyčio simbolika pridera dabartinei, moderniai Lietuvos Respublikai, Europos Sąjungos narei? Manęs (ir daugelio kitų) Vytis, šokantis iš paso viršelio, visiškai nereprezentuoja (...) visų pirma reikia suvokti, kad Vytis yra melas. O to nebus, jeigu lietuviai jam barstys gėles ir melsis Lukiškių aikštėje.“

Apsidrausdamas ir netaupydamas teksto jis prisistato: „Mane sunku būti išvadinti nomenklatūros išpažinėju, verslo lyderiu, penktosios kolonos nešėju, vertybes praradusiu žmogumi ar juolab Stokholmo sindromo auka: priklausau pačiai pirmai nepriklausomoje Lietuvoje gimusiai kartai, mokausi užsienyje, keliauju, menu savo šalį. Ir vis dėlto man jos ir kitų jos (turima omeny Žaliojo tilto skulptūrų priešininkai – *aut. past.*) cituojamų žmonių požiūris visiškai svetimas.“ Gale – skaitytoją galutinai turintis priblokšti prierašas: „Autorius šią vasarą baigė prancūzų literatūros ir kino bakalauro studijas *University College London* universitete.“

Nesiruošiame ginčyti teksto teiginių, nes tai rodytų jo sureikšminimą, o to ir buvo siekiama. Motyvacinė paskata aiški – priblokšti, provokuoti ir šitaip išgarsėti. Nieko naujo – visi buvome jauni ir norėjome būti pastebėti, tad mums, išeinantiesiems, reiktų būti atlaidesniems tokiems *prajovams*. Tačiau yra ribos – be jų tokia herostratiška pastanga yra juokinga, ir tiek. Visgi šis atvejis įdomus tuo, kad vyrukas nuo pat pirmo sakinio apie save meluoja. Įkyrūs interneto knysliai tuoj pat aptiko, kad Tadas B. yra kilęs būtent iš nomenklatūrinės aplinkos, tad po jo „atsivėrimų“ suabejoji, ar labai jau toli obuoliukas nuriedėjo nuo obels...

Bet pradėkime nuo pradžių.

Tėvas.

Viktoras B. gimė 1960 m., 1978 m. baigė vidurinę mokyklą, 1978-1979 m. dirbo elektrotechnikos gamykloje šaltkalviu surinkėju. 1979-1984 m. mokėsi Maskvos aukštojoje komjaunimo mokykloje (dabar Tarptautinis jaunimo institutas), įgijo istorijos mokytojo specialybę. 1984-

Etažerė

Rimvydas Stankevičius „Betliejaus avytė“: esė. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014.

Rimvydo Stankevičiaus eseistinė „Betliejaus avytė“ – kvieslė skaityti nuo žurnalistinių pareigų išlaisvinantį poeto prozinį rašymą, kuriuo gryninami įsitikinimai, taip pat – susitelkti ties jo žodžiu, kuris yra neslepiama rašymo pareiga byloti įsimenamą diktantą kitam.

Trumpi, postiliškai situacijas komentuojantys tekstai yra sąmoningai nustatytas žanras. Kai pamokslavimas jau neįgauna visuomeninės svarbos, R. Stankevičius perima šią orientaciją, suskliausdamas iki akcentuojamos laikinumu paženklintos asmeninės tikrovės, patikrintų vertybinių nušvitimų taip, lyg eilinis gyvenimas galėtų pasirodyti neeilinis, kupinas šviesos ir viltingumo, jog „netikėti visu tuo dar sunkiau“ (p. 32). Iš čia išsilukštena švelnios didaktikos apraiškos, budinančios empatiją. Tokio pobūdžio tekstų gretinimas su išankstinę paskirtį turinčiais pamokslais yra artimas kūrėjo poetinei programai, kuriai reikšmingos vedlio poziciją išlaikančio subjekto patirtys.

Knygą įrėminančiais atspirties momentais tampa atsikartojantys religinių švenčių (Kalėdų, Velykų, Sekminių, Verbų sekmadienio) motyvai, laiko stebėjimas gamtos ritmu, impulsų (dairymosi, prisiminto eilutės, aktualijos) išprovokuotos reakcijos. Šiems veiksniams paklūstanti individualybė ieško vietos: skleidžiasi idealistinės vaikystės akimirkos, praleistos didelę vertybinę reikšmę turėjusiuose namuose su šeima, ir sąmoningai pozicionuojamo romantiko su visumą vis naujai įžvelgiančio vaiko širdimi dabartis. Būtent todėl atrodo, kad pirmiausia tai – savistabai svarbaus, nebijomo apnuoginti „mano“ sužadinimo raštai, liudijantys nematomo proveržio paieškas kasdienybėje, žvalgantis aplinkui ar praeitin. Atsisakoma įsiterpti į dabarties pulsą, o reikalingos patikrintos susvarbinto, žmogų sutelkiančio apmąstymams laiko atramos. Iš dalies šitoks žvilgsnis paklusnus numanomo religinio žanro pagrindimui, mat tokio pobūdžio tekstuose neprireikia auginti momento, nes remiamasi aiškiai suvokiama *exempla*. Visa tai R. Stankevičiui leidžia ir gan tiesmukai perteikti gerai žinomas potekstes, tarkime: „Tik štai – jei kada nors, visų šio pasaulio greitkelių pabaigoje kas nors paklaus, ką veikiau, kam atidaviau visą savo gyvenimą, atsakymas tebus juokingai, o drauge ir graudžiai apgailėtinas: „Skubėjau...“ (p. 69). Paradoksalu, bet knygoje kai kurios švenčių kontekste aktualizuojamos akimirkos, laimės paieškos paprastume, iš pradžių maloniai išnirusios, ima neišsiskirti, pasirodo lydimos monotoniškos

Zenono BALTRUŠIO iliustracija

1987 m. dirbo VLKJS rajono komiteto pirmuoju sekretoriumi, 1987-1990 m. – rajono kino direkcijos direktoriumi. Nuo 1990 m. užsiima verslu. Nuo 1996 m. dirba UAB direktoriumi. 2000 m. kovo 20 d. išrinktas į rajono savivaldybės tarybą. Vadovauja rajono tarybos Švietimo, kultūros ir sporto komitetui. Yra rajono valdybos narys. Politikoje atstovavo socialliberalams (Naujajai sąjungai).

Vaizdas maždaug aiškus. Vaikinas, baigęs vidurinę, metus padirbo juodadarbiu šaltkalviu ir panoro „balto darbo“ – stojo į Maskvos aukštąją komjaunimo mokyklą. Toliau – komjaunimo sekretorius, direktorius, naujaisiais laikais – verslininkas, vietinio masto soclibų-paulauskininkų veikėjas. Interviu apie save, išspausdintame rajono laikraštyje (beje, nutylėjęs, kad buvo VLKJS sekretoriumi) linkęs, kaip sako rusai, kiek *pribiedniatsia*, t. y. dirbtinai susikuklinti: „Gyvenu nuosavame name, kurį įsigijau už paskolą prieš trejus metus. Važinėju senute dvylikos metų „Audi 100“. Naudojuosi nieko neišsiskiriančiu telefonu *Nokia*.“ Tiesa, prisipažįsta nesąs skurdžius: „Turiu sodą, esu paveldėjęs tris sklypelius ir du miško gabaliukus. Šį turtą laikau juodai dienai.“ Šiek tiek nutylėta – kai ką yra ir nusipirkęs, ne tik paveldėjęs. Vienas sūnus studijuoja Bremene, kitas – Londone, šeima yra keliavusi ne tik po Latviją, bet ir po Suomiją, Švediją, Norvegiją, Ispaniją. „Artimiausiu metu važiuosime į Londoną. Sūnus baigs magistrantūrą, norime dalyvauti diplomų teikimo ceremonijoje.“ Apie save: „Esu per daug nuoširdus. Per daug pasitikiu žmonėmis, su jais esu atviras. Dėl to nukenčiu.“

Žodžiu, eilinis kuklus nomenklatūrinio fronto darbininkas, neblogai prisitaikęs prie pasikeitusių laikų. Ir, kas svarbiausia, sugebėjęs perduoti pasaulėžiūrą sūnui. Sąmoningai ar pasąmoningai – dar reikia aiškintis.

Tai tiek apie tėvą.

***

Dabar apie sūnų.

Vaikinas, nors ir provincialas, palyginti yra prakutęs ir *žiauriai* apsiskaitęs. Baigęs Vilniaus licėjų, atsidūrė Paryžiuje, paskui Londone. Štai keletas charakterizuojančių citatų iš interviu gimnazijos laikraščiui:

„Iš pradžių ėjau į tas pamokas (prancūzų kalbos, – *aut. past.*) dėl mamos, jinai liepė. Šiek tiek vėliau, kai jau mokėjau klaidingai sudėstyti pirmus sakinius ir galėjau prieš visus *pasimaivyti*, jau pradėjo patikti (...) man prancūzų kalba – tai *pasimaivymas*, *graži poza*, deranti prie šlamančių plaukų. Ėjom kartą naktį Paryžiaus gatvėmis, galbūt šiek tiek išgėrę, galbūt ne, ir štai matau pro mane praeina dvi prancūzės, galbūt išgėrusios, galbūt ne. Staiga atsisukau ir sušukau joms įkandin, visai ne į temą kaip koks Binkis Berlyne: merginos, padarykit reveransą! Aš pats netikėjau, kai viena iš jų iš tikrųjų atsigręžė ir nusilenkė. Savo ruožtu ir aš taip padariau...“

„Kadangi geriausia, ką moku daryti, tai *turiningai tinginiauti*, turbūt tęsiu studijas toliau, toliau ir taip toliau. Gal reikės niekada nebaigti. Žinau, kad už doktorantūrą moka pinigus. Įsitaisyčiau kur nors šiltai Prancūzijoje (ten daugiau moka) ir krimsčiau vieną doktorantūrą po kitos.“

„Stengiuosi *turiningai tinginiauti*: žaisti šachmatais, skaityti, *tauzyti* apie meną ir politiką (...)“ „Tiesą sakant, Lietuvoje būnu *per dažnai ir per daug* (...) man Lietuvoje užtektų dviejų trijų savaičių per metus. Pusę to laiko praleisčiau *Vilniuje*.“

Kaip matyti, linkęs į menus – literatūros kritiką, režisūrą. Neblogai perpratęs pliurpakalbę, laimėjęs jos konkursų. Laiko save labai ypatingu: „Mane reikėtų kokiam nors izoliatoriuje laikyti arba magnetiniame lauke kaip antimedžiagą, kad su niekuo nesiliestų, kitaip pradeda lakstyti ferjeverkai vidury dienos“ ir nevengia šito demonstruoti, ypač provincialaus laikraštuko skaitytojams. Žodžiu, vietinio masto žvaigždūnas, kuris ryžosi per internetą pasikelti statusą – išspausdino provokuojamą straipsnį, ant kurio kabliuko užkibo, įsivėlė į diskusijas kai kurie rašantys žmonės, tarp jų net vieno garsaus portalo redaktorė. Juk po pozityviuoju „diskutuoti“ slypi ir negatyvi prasmė – Aleksandras Žarskus yra rašęs: „*discussio* yra kilęs iš veiksmažodžio *dis-cutio*, o šis iš veiksmažodžio *quatio* (...) Po nekaltu „diskutuoti“ galbūt slypi ne itin pozityvios reikšmės. Kaip matyti iš veiksmažodžių *dis-cutio* (krikdyti, ardyti) ir *quatio* (sugluminti, siūbuoti, trikdyti) prasmių, diskusijos, vaizdžiai sakant, yra „vandens drumstimas“. Šiuolaikinėse diskusijose, jų drumstame vandenyje slypi galimybė išviešinti ir paskleisti daug neleistinų, absurdiškų ar sveikam protui nesuvokiamų dalykų.“

Tačiau mus domina kas kita: kokiu būdu jaunam vaikinui persidavė genetinis pasaulėžiūrinis virusas? Sąmoningai ar ne? „O dabar tik ilgiau pabūni su tėvais, tuoj konfliktai prasideda...“ – rašo Tadas B. Atrodytų, vaikinas tarsi nelinkęs aklai sekti tėvais, žavėtis pilkų silikatinių plytų ir *žiguliukų* Lietuva.

Bet įsigilinkime į jau cituotą tekstą: „(...) priklausau pačiai pirmai nepriklausomoje Lietuvoje gimusiai kartai, mokausi užsienyje, keliauju, menu savo šalį. Ir vis dėlto man jos ir kitų jos cituojamų žmonių požiūris visiškai svetimas.“ Taigi vietoj *myliu – menu* savo šalį. Taip pat jam Žaliojo tilto skulptūrų priešininkų pažiūros yra *visiškai svetimos*. Čia nepadeda nei paryžiai, nei londonai, nei išmoktos litotės, chiazmai ir metonimijos. Tad lieka, ko gero, galioti chiazma: „Nuo obels obuoliukas šis netoli nuriedės...“

***

Ir tai labai liūdna. Vadinasi, dar viena karta bus su praeities įspaudu, su pažeista tūkstantmečiais ugdyta ir tausota savastimi. Liūdna, nes vargu ar sulauksime trečiosios generacijos, siaučiant gendervirusinėms epidemijoms, vėl dundant apokaliptiniams griaustiniams, griaudėjant GRAD'ams jau ne tik poligonuose...

---

intonacijos (plg. Kalėdoms skirtus aprašymus, apvalančios, skaidrinančios baltumos suvokimą ar skubos, žaidimo šilta-šalta analogijas suvokiant laikinumą). Galėtum pamanyti, kad susietos jos galėtų išaugti į visavertį, vientisą eseistiškesnį tekstą, netenkinti vienaplaniškumu, net jei tuomet pakeistų žanrą. Todėl „Betliejaus avytė“ primena daug tarsi numanomo aspekto subjektyvių, bet apibendrintų komentarų.

Prie esė besigretinančių užrašų skaitymą komplikuoja žiniasklaidai rengtų tekstų stilistika – jos brandumą malšina atsižvelgimas į numanomą skaitytoją, kuriam intelektualiniai įmantravimai būtų svetimi. „Betliejaus avytė“ nesudėtingo turinio autentika, ko gero, gali įtikinti, tačiau retorinis lygmuo kelia abejonę jo patikimumu. Juk iš pamokslautojo lauktume šiokios tokios iškalbos, tiesa? Šiuo atveju daug lūkesčių nekelia akis delnu prisidengti skatinančios lengvabūdės leksinės banalybės, kuriomis lakoniškame tekste apvelkama ilgėlesnė mintis ar tiesiog frazė: *gyvenimo greitkelis*, *melodija*, *sielos rūsiai*, *dienų karuselė*, *šlovės pjedestalas*, *poezijos bastionas*, *vilties spinduliai*, *laisvės sparnai* ir gausybė kitų. Jos atrodo ne vien patosiškai ar neišskirtinai, o tiesiog gerokai nuvertina autoriaus prisiimamą rimtą vaidmenį ir plačiai skleidžiamą leidinio tikslą – „Betliejaus avytė“ pirmiausia skiriama brėstančiai sąmonei, norima tokius tekstus įteigti diktuojant, t. y. šįkart neugdant mokinio kalbos požiūriu, o kaip tik – lesinant klišėmis ir mirusiomis metaforomis, kurios linkusios aplipti amžinųjų temų apibūdinimus ir nuvilti kokybiškiems tekstams imlesnį skaitytoją. Juolab su universaliomis tiesomis nesigrumiančią, numanomo cikliškumo apraiškose tarpstančią knygą tokiu braižu įstengtų parašyti ir kitas asmuo. Tad smilkteli pavojaus nuojauta, kad žurnalistinio darbo patirtis vis tiek įkalina, nuasmenina – jei ne pozityvių užmojų turinčią idėją, savitą, „Betliejaus avytę“ gelbstintį turinį, tai raiškos ypatumus.

Kuo ši knyga tikrai pelno palankumą? Ogi žanro išmanymą įrodančiomis grakščiomis, dažniausiai nenumanomomis pabaigomis, kurios išlieka lakoniškų tekstų vainiklapiai. Įdomiausios tos esė, kuriose mintį apvejančios sankabos nėra asociatyviai itin artimos (pvz., Velykų simbolika greitai prisitraukia jau žinomus kontekstus), bet randa ertmę įsiterpti laisvam bei tikrai dėmesio vertam pastabumui, kaip „Spalvinimo knygelėje“ nežinomos belaikės erdvės nuojauta suveda svajonę studijuoti universitete ir pažadą bičiuliui sukurti atminimo eilėraštį. Juk omenyje turimas pamokslo žanras apriboja situacijos tapsmą išplėtotu pasakojimu. R. Stankevičiaus atveju – tai didelių užmojų turinti, konkrečiais apmąstymais apauginamų situacijų dalijimosi terpė, kurią šįkart norisi pavadinti netikėtai lengva.

Vainius Bakas „Kas vėjo – vėjui“: eilėraščiai. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014.

Jei kas klaustų, ar girdėtas Vainius Bakas, sutiktume, nors nedaug apie jau trečiąją knygą išleidusį poetą rašyta, jis kalbesnis savuose ir kritikos tekstuose. Pasiimti naująją „Kas vėjo – vėjui“ smagiau nei „Pretekstus“ (2009) ne todėl, kad anieji senesni ar yra tiesiog *pre-*. Publikuotieji tekstai liudijo kūrybinį potencialumą, tačiau spausdinti, regis, be didesnės atrankos, redaktoriaus, kurio įgūdžiai jaunam autoriui parankūs. Trečiąja knyga poetas į skaitytoją kreipiasi solidžiau.

„Kas vėjo – vėjui“ kalbantysis viename tekste įvardijamas *dantiškai*: „Dar nenuėjęs anei pusės kelio / sustoji vienas miško vidury / iš užmirštojo pėdsako geri, / (...) / pusiau žmogus, pusiau, beveik – poetas“ (p. 129).

Nukelta į 12 p.

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Atkelta iš 11 p.

Tekstuose išties pastebima jungtis tarp jauno, vitališkai nusiteikusio subjekto ir patyrusiojo išmintį norinčios jungti jo pozicijos. V. Bako tekstuose būtis yra procesas ne tiek išoriniame pasaulyje, kiek paisantis vidinio brandos laiko. Kalbančiajam rimtaveidžiui vaikiui, prilyginamam pirmojo žmogaus gentainiui, reikšmingi globojančių tėvo ir motinos vaidmenys, išsaugomas tarpusavio ryšys, galintis atstoti ne vien tėvynę, būti saugiausios erdvės analogu, bet ir pačiam tapti tokiu sandu ateities kartoms: „Aš stebiu ir jaučiu, kad ir man / plyšta rūbai – visai kaip ir tėvui, / ir man plyšta oda ir krūtinėj / atsiveria šiltas rasotas plyšys“ (p. 40). Laikiną žmogaus būtį valdančių nematomų siūlelių pastebėjimas („viskas, ką lieti ir ką matai, / yra vien Tau, tačiau čia nieko Tavo“, p. 116) virsta vienu iš poeziją sulaikančių ir pasaulio pažinimo veiksnių. Tokioje situacijoje subjekto ir jo kartos, subjekto-mylimosios sukabinimas – vienas glaudžiausių ir subtiliausių V. Bako poezijos ašių, jau įgaunantis vandens liniją, orientuotas į žvilgsnį, pamatymą, atsišaukimą tarsi po laimėto mūšio (eil. „Ties tavo akių sietuva“). Vykusiai įprasminama kuriančios meilės galia („Ir tik mokydamas savo / pirmagimį vaikščiot žeme, / pamatai, koks iš tikro mažytis / tas vienas žingsnelis: // nuo pavasario ligi rudens“, p. 51), jos sandūra su nebūtimi,

atminties trūkumu („vyzdžiais, / žiūrinčiais į krentantį laiką: // iš tuščio pasaulio – / į kiaurą“, p. 93).

Knygoje „Kas vėjo – vėjui“ išryškėja ir kitas aspektas, kuris yra gimininga minėtai gentiškai savimonei. Tai polinkis ieškoti ryšių, grįstas skirtingų literatūrinių patirčių persakymu, atsikartojimo principu. Tik jis nebūtinai atstoja kaitos galios turintį perrašymą, nes „Kas vėjo – vėjui“ tekstuose akivaizdūs kolektyviniais virtę įvaizdžiai įsitraukia į tiek vertybiškai, tiek iš pradžių tvariu galintį pasirodyti visuminį kalbėjimą („Ir barokas rausvų debesų, / ant kurių nieks nesiruošia kalti / mano vardo, nes vis dar esu, / ir man debesys – vienišos valtys“, p. 115). Ne veltui *dantiškai* su klasikiniu autoriumi įsivardijęs subjektas palieka pagarbią, šiek tiek ironišką distanciją nuo kito, bet neatsiriboja, sakosi esąs ne tik jaunas („pusiau žmogus“), bet ir „beveik poetas“. Būdingi tradiciškiau nuskambantys lietuvių poezijos (tėvo barzda kaip ražiena), tekstą labiau „suliteratūrinantys“, abstrahuoti antikiniai (Hefaisto ugnis, Atlanto svoris), religiniai ar tiesiog poeto, sėdinčio prie žvakės, motyvai siūlo saugančią, tik ne visur saugią duoklę. Ši ne visada leidžia atsiverti poeto lankstumui, nes įtvirtina tikėtinu, kartais komišku pavidalu: „O jei ką, pašlakstyk spiritu – / juk dar turi šlakelį *spiritus sanctus*“ (p. 47). Iš jų išsiskiria „Ofelija“ ir ciklai (pvz., „Vilkabroliai“): atpažįstami motyvai organiškai priartinami ir nutolinami autentiškame teksto audinyje: „Į vakarykštį laikraštį / susukta žuvis / tau kvepia skaniau negu rožė, / (...) / Palinkusi uodi ir sakai: / kokia ji švari, / išvalyta nuo savo gyvybės, / nuo pildymo norų“ (p. 107). Dažnai po vaizdo bei įvaldytais ri(t)mų ornamentais slypintis pasakymas – kasdieniškai kamerinis, tropas – pirmiau vaizdavimo, paskui minties išraiškos priemonė: „besileidžianti saulė padengia / motinos veidą rusvu variu“ (p. 43). Didesnį įspūdį palieka ne tiek kalbos plastika, kiek pajėgumas pagauliai intonuoti ir struktūruoti mintis. Aštriabriaunėse poetinėse situacijose V. Bako vaikis – dėkingas už gyvybės stebuklą, kuriam pabrėžti jo poezijoje svarbus krikščioniškas pamatas, nenusivilia pasaulio apraiškomis ir... stokoja ryškesnio supurtymo, lyg būtų atribotas nuo realybės ar kaitą liudijančių judesių, įprasminąs išmintingus paviršius jam rodančią įsišaknijusią kultūrą ir virsmams atlapotą gyvenimą. Taip atvirumas neretai pasirodo brėstąs sąmoningai uždaroje erdvėje. Tad kyla abejonė gana užtikrintu poeto pasisakymu ketvirtajame viršelyje: „Vis kalbu apie tą patį – / turbūt kaip ir kiekvienas – savitai.“ Jeigu būtų proga pasakyti švelniau, ištarčiau, kad „Kas vėjo – vėjui“ pastebima poetinės krypties paieška, besiplečianti įvairiais lygmenimis, o V. Bakas, parašęs lyrišką pasaulėjautą parodančią knygą, turi pretenzijų ir, be abejo, laiko įžengti į miško tankmę, kuri nebūtinai priklausys vienam iš *dančių*.

Neringa BUTNORIŪTĖ

Mažoji etažerė

Selemonas Paltanavičius „Gyveno kartą dėdė Debesėlis“ – Vilnius: „Žara“, 2014.

Šis vaikų rašytojas ir radijo žurnalistas daugelio sąmonėje beveik susitapatinęs su gamta, tvirtai įaugęs į ją šaknimis. „Gamta – visų namai“, – kiekvieną savaitę girdime jį kviečiant radijo bangomis į miškus. Vaikams skirta literatūra taip pat dvelkia grynu oru. Todėl tokie tvirti stereotipai beveik verčia stebėtis, kad pagrindinis minimos knygos herojus – nei paukštis, nei žvėris. Tai dėdė Petras, kuris, nors ir ne giminė, visiems atrodo artimas ir mielas: „Mūsų kaimyną visi vadina dėde, nors jis visai ne giminė, nei mūsų tėčių ar mamų, net ir ne senelių brolis.“

Mažas berniukas, kurio nė vardo nesužinome, nes kalbama pirmuoju asmeniu, su neblankstančiu susidomėjimu stebi savo kaimyną ir pasakoja apie jį smagias istorijas. Visai paprastutes, tačiau labai šiltas ir jaukias. Beje, tie, kurie tingi skaityti ar labiau pasitiki savo ausimis nei akimis, knygelės įrašo galės klausytis kompaktinėje plokštelėje. Viliojamai švelnus autoriaus balsas puikiai atstos vakarinius tėvelių ar senelių skaitymus.

Knygą sudaro septynios istorijos, kurių centre visuomet sukiojasi dėdė Petras, močiutės pramintas Debesėliu, nes ant galvos turi neįtikėtinai didelę baltų plaukų kupetą (dailininkei Ievai Babilaitei atrodo, kad tiesiog milžinišką, tačiau ne jo išvaizda svarbiausia), dirbdamas sode traukia operų arijas ir net važinėjasi riedučiais. Keistokas kaimynas yra nepaprasto tylaus gerumo įsikūnijimas. Tai, kaip jis elgiasi gamtoje, turi tapti pavyzdžiu ir žmonių santykiuose. Jau pirmoje istorijoje Debesėlis imasi žirklių ir pasitrumpina garbanas, kad paukščiai turėtų iš ko lizdus sukti. Vėliau priglaudžia niekam nereikalingą nuskriaustą katiną, o žvejoja su meškere be kabliuko – vien kad pasėdėjęs ant lieptelio pailsėtų ir pasigamintų juoko vitaminų stebėdamas žuvis gainiojantį katiną.

Kai rugsėjo 1-ąją viso kaimo gėlių darželius aplankė šalna ir nukandžiojo jurginų žiedus, dėdė Debesėlis berniukui parūpino išsaugotą mokytojai skirtų gėlių puokštę, nes ją apdairiai suskynė dar iš vakaro. Ši maža detalė atskleidžia visos knygos esmę. Dėdės Debesėlio gebėjimas susišnekėti su gamta, išgirsti jos tylią kalbą yra didžiausia vertybė. O kai išgirsti ir supranti svarbiausius dalykus, atidus buvimas kartu tampa neišvengiamas. Todėl Debesėlis net savo katinui neleidžia gaudyti drugelių ir paukščių – nebent retkarčiais vieną kitą pelę.

Svarbiausia, kad apie visas šias geradarystes pats dėdė kalba numodamas ranka. Jam tai savaime suprantami dalykai, kuriais nei žavėtis, nei didžiuotis nepritinka.

„– Dėde? – nežinojau, ką sakyti Debesėliui. – Kur pradingo jūsų... Kas nutiko jūsų šukuosenai?

– Nieko, nieko, – dėdė Debesėlis linksmai sumosavo rankomis lyg sparnais. – Pamaniau, kad paukščiai neturi iš ko lizdo sukti... Tai va, paėmiau žirkles ir... Jiems labai patinka.“

Ši švelni, jauki, atidumo ir atvirumo kitiems kupina knyga pasakojimų dar nebaigia. Autorius žada tęsti dėdės Debesėlio gyvenimo stebėjimus ir toliau rašyti istorijas. Kad laukimas neprailgtų, galima spalvinti knygelės pabaigoje dailininkės sukurtus piešinukus.

Vytautas V. Landsbergis „Kieno liežuvis ilgesnis“ – Vilnius: „Dominicus Lituanus“, 2014.

Štai pasirodė ir antroji „Pūkio pasakų“ serijos knygelė, skirta 2-7 metų vaikams. Mažiausius ji traukia nesudėtingu turiniu, o besimokančius skaityti pirmokėlius dar ir didelėmis raidėmis, kurios padės lengviau brautis pro jų brūzgynus. „Pūkio pasakas“ iliustruoja dailininkė Dalia Karpavičiūtė.

Pirmąją serijos knygelę „Iš kur atsirado Pūkis?“ jau įvertino ir į savo 2014 m. geriausių knygų katalogą įrašė Tarptautinė jaunimo biblioteka (*Internationale Jugenbibliothek, White Ravens Catalogue*). „Kieno liežuvis ilgesnis“ įtraukta ir į 2014 m. geriausių lietuviškų vaikiškų knygų katalogą, skirtą Bolonijos knygų mugei.

Paprasta ir linksma istorija vėl pasakoja apie mažylį lapiuką, kuris pažindamas, draugaudamas, pramogaudamas mokosi gyvenimo. Pirmojoje knygelėje mažieji sprendė sudėtingus gimimo klausimus, o dabar – paprasčiausiai nerodyti liežuvio, nes tai nelabai estetiška ir mandagu.

Pasakojimo struktūra, kaip ir pritinka mažamečių knygai, nesudėtinga, tačiau dinamiška. Pūkis keliauja per mišką ir vis sutinka naujus veikėjus: zuikį, varną... Visiems jiems panosėje kaišioja liežuvį, kol galų gale susipažįsta su karve. Jos liežuvio, nukarusio beveik iki žemės, ilgis įsiutina lapiuką ir jis lengvai atsikrato žalingo įpročio. Štai taip paprastai – jokių moralų ir pamokymų. Tai tikriausiai vadinama gyvenimiška patirtimi, kuri daug efektyvesnė už daugybę kartų girdėtus žodžius. Karvė paprasčiausiai atsuko prieš lapiuką įsivaizduojamą veidrodį, su kaupu grąžino jam tai, kuo kitus kankino. Nelabai pedagogiška? Tačiau veiksminga.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Viso gyvenimo knyga

Šiandien Aldonos Elenos Puišytės-Grigaliūnės knygos gražiai sutinkamos ne tik skaitytojų, bet ir literatūrologų. Išleistųjų skaičius artėja prie trisdešimties. Tai poezija suaugusiesiems ir vaikams, esė, net istorinė apysaka mažiesiems.

A. E. Puišytė debiutavo 1970 m. eilėraščių knyga „Žalvario raktas“. Kito poezijos rinkinio reikėjo laukti aštuonerius metus, nes „Vagos“ leidyklai pateiktą rankraštį reikalauta Salomėjos Nėries pavyzdžiu papildyti liaupsėmis okupacinei santvarkai, o kalbant apie senuosius laikus ir skausmingas pokario dienų aktualijas šį tą nutylėti.

Knyga „Ką gyvenimas įrašė“* pradedama skyriuje „Atminties slėpinys“ išsakyta sentencija:

Prisiminimai yra vienintelis rojus,
iš kurio mūsų niekas negali išvaryti.

Jonas Paulius II

Leidinys suskirstytas į dvi dalis. Pirmojoje aprašoma Ambrozaičių ir Puišių giminės istorija, prisimenama vaikystė, pirmosios nepriklausomos Lietuvos gyvenimas, okupacijos, pasipriešinimas joms, sovietinis laikotarpis. Publikuojamos leidėjų, redaktorių, patarėjų ir „geranorių“ (jie ir dabar šmėkščioja literatūrinėje spaudoje) faksimilės, patarimai, kaip įtikti sovietinei santvarkai, kad spausdintų knygas, skirtų apdovanojimus. Kai pataikaujantieji kritikavo kūrybą, nerasdami joje sovietiškumo, o leidyklos, literatūrinė spauda nepublikavo poezijos, stiprybės poetei stengėsi įkvėpti šiandien taip pat gerai žinomi žmonės. Antanas Miškinis patarė niekam nesiguosti, bet nenustoti rašyti. Marcelijus Martinaitis mokė pergudrauti cenzorius, nes „kvailai gyvename“. Etatiniai cenzoriai mokė, kaip kurti. Tekstą apie žemaičių gėlę („Ėjo margai pasirėdę / kalba negirdėta kalbėdami, / Užklupo prie Dubysos / dainuojant mane“) jie nurodė tikslinti įterpiant, kad tai vokiečiai, o rašant apie smurtą pabrėžti, jog tai... buržuaziniai nacionalistai (partizanai). Pavyzdys – eilutės apie Lietuvą, „TSRS skambiausiąją stygą“. Tik su tokiais intarpais bus galima aprašyti garbingą savo krašto istorinę atmintį: žmonės protingi – atmes, kas nereikalinga, o likusį tekstą supras...

A. E. Puišytė gimė 1930 m. Jurgeliškiuose (dabar – Jurbarko r.). Mokėsi Jurbarko vakarinėje vidurinėje mokykloje, tačiau, išbuožinus šeimą, prieš pat abitūros egzaminus jai teko bėgti į Kauną, mokslus baigti eksternu. Tie „buožės“ teturėjo devynis hektarus žemės, gražiai sutvarkytą sodybą ir skolintais pinigais atstatytą sudegusią lentpjūvę. Nuopelną, kad šeimos neišvežė į Sibirą, sau prisiėmė sovietinis aktyvistas, buvęs Puišių lentpjūvės darbininkas Jonas Ananka. Gyrėsi išbraukęs juos iš tremiamųjų sąrašo, nes Kleopas Puišys savo darbininkams buvęs geras ir teisingas. Vis tiek trėmimo metu Puišiai namie nenakvodavo: gulėdavo rugių lauke, stebėjo dangų ir klausydavosi skalijančių kaimynų šunų. Aldonai, kaip buožių vaikui, universitete studijuoti neleido, tad įstojo į Kauno medicinos mokyklą, tapo farmacininke, dirbo vaistinėse. Jau būdama rašytoja – ir Maironio lietuvių literatūros muziejuje, Kauno menininkų namuose. 1986 m. tapo Poezijos pavasario laureate už poemų knygą „Įvardijimai ir sąskambiai“. 1990 m. jos poezijos rinktinę „Neužmirštuolių skliautas“ LRS siūlė nominuoti Nacionalinei premijai, tačiau atsirado vertesnių. 2006 m. poetei įteikta Jono Aisčio premija už aistiškosios dvasios puoselėjimą kūryboje.

Aldona rašyti mokėsi dėdės kunigo dr. Jono Puišio bibliotekoje iš prieškaryje surinktų knygų. Pradėjo nuo Vytės Nemunėlio „Meškiuko Rudnosiuko“, Kazio Binkio „Kiškių sukilimo“, Bronės Buivydaitės „Auksinio raktelio“, o jau vėliau gilinosi į Jono Aisčio, Jurgio Baltrušaičio poeziją, Adolfo Šapokos „Lietuvos istoriją“, filosofijos ir pedagogikos knygas. Bibliotekoje buvo sukaupti žurnalų „Naujoji Romuva“, „Kardas“, „Trimitas“, „Židinys“, „Kosmos“ komplektai, aštuoni „Lietuviškos enciklopedijos“ tomai...

Sovietmečiu Aldona dalyvavo rezistenciniame pasipriešinime okupacijai, bendradarbiavo pogrindžio spaudoje (2007 m. jai suteiktas Lietuvos laisvės kovų dalyvės statusas). Visų pirma – 1977-1990 m. ėjusiame tautinės, religinės minties žurnale „Rūpintojėlis“, kuris slapta platintas su „Katalikų Bažnyčios kronika“. Iki 1990 m. pasirodė 26 jo numeriai, kuriuose Elenos Aušraitės pseudonimu poetė spausdino patriotines eiles.

Knygoje užfiksuoti išliekamąją vertę turintys atsiminimai iš susitikimų su rašytojais A. Miškiniu, Juozu Grušu, Kaziu Inčiūra, Jonu Graičiūnu, Janina Degutyte, Stasiu Santvaru, Bernardu Brazdžioniu, aktore Rūta Staliliūnaite ir dar dešimtimi Lietuvai nusipelniusių kultūros žmonių. Štai kaip autorė aprašo vieną epizodą iš susitikimo su J. Grušu – atvirai, be pagražinimų, su dideliu to meto aktualijų supratimu. (Beje, jau šiomis dienomis vienas „geradaris“ įspėjo, kad knygoje išvardyti sovietinio gyvenimo šaukliai dar gyvi ir vadinami klasikais, tad jai nevertėjo tų pavardžių minėti net inicialais...)

„Menu susitikimą su Juozu Grušu Laisvės alėjoje, kai Kaune suliepsnojo Romo Kalantos pasipriešinimo prievartai ugnis, o jaunų žmonių pulkai drąsiai skandavo: „Laisvę Lietuvai...“ Grušas susigraudinęs, veidas švyti: „Matai, Aldona, kas darosi, kaip trokšta išsilaisvinti jaunos širdys...“ Vienąsyk ir nustebino. Po Raimondo Samulevičiaus tragiško žūties poetas Robertas Keturakis dėjo pastangas išsiaiškinti jos priežastis ir aplinkybes. Parašė pareiškimą aukštoms sovietinėms instancijoms su reikalavimu peržiūrėti bylą. Paprašė po juo pasirašyti. Pasirašiau. Po to lankiausi pas Juozą Grušą, pasakiau apie pasirašymą. O jis mane perspėjo: „Žiūrėk, vaikuti, kur kiši galvą...“ Supratau, kad jis žino daugiau kažką už mane. Samulevičius pas juos daugiau lankydavosi.“

R. Keturakis šiandien prisimena, kad po jo pareiškimu tada pasirašyti išdrįso tik du rašytojai: A. E. Puišytė ir Algimantas Mikuta.

„Knygos yra gyvos, kol skaitomos, – rašo autorė. – Joms reikia gyvo žmogaus rankų prisilietimo, jo žvilgsnio, širdies atsiliepimo, dialogo. Tada susiliečia mintis su mintimi, gal ir siela su siela. Arba – ne, nebėra ryšio. Neskaitomos, „mirusios“ knygos dulka muziejų ir bibliotekų lentynose. Gal jos savo misiją jau atliko? O gal „mirė“, tos misijos net nepradėjusios? Nė vienas rašantysis nežino savo knygų likimo. Amžininkų išgarbintos gali nukristi amžiams į užmarštį, o jų nepastebėtos (kaip Fridricho Helderlino, Emilės Dikinson) auksu blykstelti tarp laiko dulkių... Nebuvau panaitė baltarankė, ko neišmokau vaikystėje, po mamos mirties teko pačiai išmokti. Reikėjo žinoti, kada pasėt daržovių rasodą ir kada sodinti daigus į lysves. Vėliau apkaupti, nuravėti. Prilaužyt burokų lapų, su *čiečka* sukapot runkelius, paruošti paršeliams jovalo, supjauti akselį... Dirbau tuos darbus iš pareigos ir būtinybės, o ilgėjausi kito, kitokio gyvenimo. Širdimi gyvenau toje tikrovėje, apie kurią buvo rašoma knygose. Gyvenau tarsi dviejose realybėse. Viena – šiurkšti, su kraujo ir mirties kvapu. Kita – toji, kokioje iš tiesų troškau gyventi. Antroji man padėjo visa pakelti, nes gilino supratimą, koks turėtų būti gyvenimas ir žmogus... Jau ten gyvendama supratau, kad esu ne to laiko vaikas. Ir dabar atminties žvilgsniu žvelgdama matau save ten, palinkusią prie knygos vakare, ošiant sodo medžiams, rudeniniam lietui barbenant į mansardos langa stiklą pokario baisumų laike. Jos man bylojo apie kitokią, Dievo meilės nušviestą būtį. Iš skaitytų knygų ėmiau suvokti, kur turiu ieškoti tikrosios atramos. Vienišoje našlaitystėje patikliai glaudžiausi prie jų, ieškojau atsakymo, stiprybės ir vilties. Jos vedė į nepažintą pasaulį, romantišką, tokį patrauklų svajingai paauglės širdžiai. Skaičiau jas dar ne viską suprasdama, tik intuityviai nujausdama jose slypinčias gelmes. Iš jų aš, baikšti kaimo mergaitė, sėmiau išminties lobius. Jos ne tik guodė, bet ir kėlė aibę klausimų gūdžioje vienišo vienkiemio tyloje, kuriais neturėjau su kuo pasidalyti. Bendravau su to paties kaimo mergaitėmis, bet gyvenau savo minčių pasauly. Mano bičiulėms knygos visiškai nerūpėjo. Jų gyvenimo kelias buvo kitoks ir kitas...“

Literatūros kritikė Viktorija Daujotytė sako, kad A. E. Puišytė yra itin įsiklausiusi į istoriją, pasiekusi istorijos asmeninio, likiminio išgyvenimo lygmenį. Istorinę poemą-kroniką „Įvardijimai ir sąskambiai“ (1985), gal labiausiai nuo cenzūros (ir ne tik) nukentėjusį poetės kūrinį, laikyčiau aukščiausiu jos pasiekimu. Prieš tai dar buvo „Choralai gyvenimui ir žodžiui“ (1977), jau tuo laiku privertę mąstančiuosius apie poeziją suklusti – dėl moralinės pozicijos ir formos, frazės, skambėjimo: „Tos liaunos linijos tarytumei lelijos tyliai šnara: „Gyvenime, aš svaigų tavo vyną trokštu gert iš tobulos taurės...“

2010 m. pasirodžiusi poezijos knyga „Begaliniame kelyje“ sulaukė palankių vertinimų. Tai visų pirma V. Daujotytės recenzija „Literatūroje ir mene“ bei Erikos Drungytės publikacija „Nemune“. Praėjo tik treji metai, ir 2013-aisiais pasirodė mūsų aptariama didelės apimties ir dar didesnės vertės atsiminimų ir esė knyga „Ką gyvenimas įrašė“. Ji, mano nuomone, yra pati vertingiausia iš to, ką mūsų rašytojai parašę per pastaruosius penkerius metus.

Knyga „Ką gyvenimas įrašė“ gausiai iliustruota senomis giminės nuotraukomis, susitikimų su įžymiais žmonėmis akimirkomis. Galima tik pavydėti, kad tiek jų – tokių įdomių ir vertingų – autorei pavyko surinkti. Jos šeimos gyvenimo istorija šviesi ir įdomi, papasakota gražiais žodžiais. Plati ir garbinga giminė suteikė Aldonai sparnus aprašant senuosius laikus, tačiau šitaip įtaigiai juos perteikti galėjo tik neabejotinai talentingas žmogus.

„Svarbi mums buvo ir Motinos diena pirmąjį gegužės sekmadienį. Baltą krėslą gražiai apipindavom vainiku, apkaišydavome gėlėmis. Į jį sodindavome mamą ir sveikindavome, kaip kas sugebėdavo...“ O atlaidai medinėje Girdžių bažnytėlėje! Altoriai skęsdavo gėlių žieduose, apipinti vainikais. Iškilmingoje procesijoje po baldakimu priekyje eina kunigas Zigmas Gelažius, neša auksu žėrinčią monstranciją, barstomi gėlių žiedlapiai. Per šventos Onos atlaidus suplaukdavo visa plati giminė... Jie savaja Ambrozaičių ir Puišių gimine galėjo didžiuotis. Štai mamos Petronėlės brolis Jeronimas Ambrozaitis mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, o kitas brolis Kazimieras studijavo miškininkystę, tačiau abu mirė jauni. Tėvelio Kleopo brolis Jonas Puišys baigė filosofijos ir teologijos mokslus Italijoje, tapo teologijos daktaru. Grįžęs į Lietuvą apsistojo Kaune, dirbo Švč. Trejybės parapijoje, būrė katalikišką jaunimą. Okupavus Lietuvą, pasitraukė į Vakarus kartu su dar 250 kunigų. Mamos pusbrolis Kazimieras Ambrozaitis – filosofijos daktaras, politikas, 1917 m. dalyvavo Petrapilio lietuvių seime, grįžęs į Vilnių, buvo Seimo narys, dirbo lietuvių kalbos žodyno komisijoje kartu su Jonu Jablonskiu, taip pat – laikraščių redaktoriumi.

Pasisvečiuoti į gimtąjį Rotulių kaimą, netoli Jurbarko, atvykdavo pats Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis, poetas Jonas Kossu-Aleksandravičius (būsimas Aistis), Kazys Bradūnas, A. Miškinis. Sovietams okupavus Lietuvą, kunigas nepasitraukė. 1940 m. liepos 12 d. buvo suimtas ir įkalintas, vėliau nuteistas ir išvežtas į lagerius Karagandos srityje, Kazachijoje. Kaip rašoma suėmimo kratos protokole, rasta priešvalstybinės literatūros, telegrama vokiečių kalba, du atvirlaiškiai...

Nukelta į 14 p.

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

„Naujoji Romuva“ 2014/2

Vidurvasarį pasirodęs antrasis „Naujosios Romuvos“ numeris – sukaktuvinis: suėjo 20 metų, kai liepos 7-ąją Vaidotas Daunys su grupe kultūros žmonių atnaujino žurnalo leidybą. Tad rugsėjo 18-ąją redakcija visus „Naujosios Romuvos“ bičiulius kviečia į Lietuvos mokslų akademijos salę paminėti kuklią, bet skaitytojams ir leidiniui labai svarbią sukaktį. O skaitytojų ir gerbėjų būrį šis kultūros gyvenimo žurnalas iš tikro turi. Štai jau antras numeris išleidžiamas bičiulių suaukotomis lėšomis. Jų, pasirodo, yra ne tik Lietuvoje, bet ir Airijoje, Amerikoje, Australijoje.

Prieš 80 metų, išleidus šimtąjį „Naujosios Romuvos“ numerį, Vaižgantas šiame žurnale rašė: „N. R. skaitytojų turi, tačiau ne tiek, kad būtų aprūpinta. Dažnai jai, nabagei, esti riestai: jai ir redakcijos personalui. Bet nesame girdėję kokių aimanų ir energijos nukritimo. Čia kaip tik ir pažymėtinas vertingumas malonaus redaktoriaus Juozo Keliuočio, – jis įrodė, kad dirba idėjai, ne pelnui, visuomenei, ne sau; o savo taikiu būdu sutelkė gausingą būrį bendradarbių, kurie ir patys neturiai, niekados nepasidomėjo – o kiek ir kada mums užmokėsi. Dirba redaktorius pusvelčiui, kantriai, jam padeda ir kiti idealistai.“ Atrodo, tarsi Vaižgantas kalbėtų apie dabartinius laikus.

Antrasis žurnalo numeris vėl atgaveęs pirminę išvaizdą, jame daug įdomių tekstų. Štai Simonas Saarmannas visai kitokį žvilgsnį meta į Kristijono Donelaičio laiką ir aplinką. Rašinio „Geologinė ekskursija po Kristijono Donelaičio (k)raštus“ autorius, atidžiai perskaitęs „Metus“, poeto laiškus, pasakėčias, ieško paralelių su K. Donelaičio žemės sudėtimi, jos atsiradimu bei istorija ir kaip geologas sluoksnis po sluoksnio atveria netikėtas klasiko kūrybos ir asmenybės atodangas. Jos labai įdomios. Pasirodo, K. Donelaitis yra suskaičiavęs savo parapijos kalvas ir griovius, upes, žinojo visos parapijos mokinių kelius į mokyklas. O labiausiai savo laukus, kuriuos dirbo: „Laukas į Varnų pusę yra mažesnis ir daugelyje vietų prastesnis, taip pat kaip ir į Paledžių pusę, kur yra prastų smiltynų, taip pat sutinkama ir molio kalvų. Minėtoj pievoj šieno daug priželia, tik jei ne per daug lyja. Laukas šalia dvaro nuo Samanynų arba dabartinės alėjos iki upelio į Balupėnų pusę yra mažiausias ir geriausias, bet pievos nenašios ir maža šieno...“

Skaitytoją tikrai sudomins ir iš slovėnų kalbos Laimos Masytės verstas Božidaro Jezerniko rašinys „Kaip kava užkariavo Balkanų kalvas ir kalnus, bet nepasiekė Europos“. Tai tikra poema kavinėms ir kavos kerams.

„Asmenybių galerijoje“ Juozas Algimantas Krikštopaitis pasakoja apie tautos išmintį gerbiantį režisierių Joną Vaitkų bei jo lietuviškos klasikos spektaklius, spausdinami dailininkės Sofijos Romerienės atsiminimai apie Stanislavą Venclauskienę. Giedrė Bulotaitė pateikia rašinį apie žinomą pedagogą, intelektualą, labai kuklų ir kilnų žmogų Joną Murką, kuris „per neilgą savo gyvenimą suspėjo aprūpinti elementoriais ir skaitymo knygomis visus tuometinius Lietuvos klumpėtus pradinukus. Apie jo begalinį darbštumą sklido legendos...“ Liucija Armonaitė rašinyje „MonoBaltija: europinio lygio teatro šventė“ dalijasi įspūdžiais iš Kauno kamerinio teatro scenoje ketvirtą kartą vykusio ir sutraukusio daugybę žiūrovų tarptautinio Vieno aktoriaus teatro festivalio. Žurnalo puslapiuose gausu poezijos: minimas Leonardo Andriekaus – poeto, kunigo, vienuolio, redaktoriaus bei meno kūrinių puoselėtojo šimtmetis, pateikiama jo anksčiau niekur nespausdintų, asmeniniame archyve rastų eilėraščių, kuriuos spaudai parengė Dainius Sobeckis.

Kaip ir kasmet, žurnalo puslapiuose plačiai atspindimas kultūros leidinių – „Nemuno“ ir „Naujosios Romuvos“ – poetinis susitikimas Salovartėje, publikuojama šiuose skaitymuose dalyvavusių poetų kūrybos.

Viso gyvenimo knyga

Atkelta iš 13 p.

Po dešimties metų sugrįžusį iš lagerio priglaudė kaimynas Paulaitis. Tuos laikus menantis poetas J. Juškaitis sako, kad vėliau, gyvendamas Kaune, K. Ambrozaitis gulėdavo kryžiumi prie Aušros vartų Vilniuje ar prie Kauno bažnyčių ir kategoriškai atsisakė dalyvauti okupantų provokacijose prieš Bažnyčią. Juozas Baltušis stebėjosi: „Koks užsispyręs kvailys, juk galėjo padaryti karjerą...“ Nepaklusnusis buvo ištremtas į Sibirą. Ten ir mirė...

Šiandien, baigianti įpusėti devintą dešimtį, A. Puišytė rašo: „Praeities neįmanoma pamiršti, nes ji gyvena mumyse. Žvilgsnis į ją padeda geriau susivokti dabartyje. Gimtojo Jurgeliškių kaimo, pavadino mano prosenelio vardu, gražių sodybų neliko. Tėviškės vietą ant Antvardės upelio šlaito žymi tik senų medžių guotas. Užsimerkiu ir matau gražią tėviškės sodybą Jurgeliškiuose. Šlaite žydi žibutės ir baltažiedės. Gandralizdyje kleketuoja gandras. Turėjome radiją su ausinėmis, kuris mums kėlė nemažai rūpesčių. Keturi vaikai, o ausinės tik vienos – kaip pasidalyti? Ypač laukdavom vaikų pusvalandžio, Pupų Dėdės ir jo anūkėlio Untanuko. Man tai būdavo džiaugsmai ir sielvartai. Buvau mažiausia, turėdavau laukti savo eilės, o ji ateidavo negreit. Vienąsyk baigėsi kantrybė, verkdama bėgau skųstis mamai, o ji neleido mažiausio vaiko skriausti. Brolis Poviliukas tada mane išvadino „gėda pelėda“... Bet tai tebuvo menki debesėliai džiaugsmu švytėjusioje vaikystės padangėje. Nebijojau griaustinio, nes tėtis sakė, kad mes „įžeminti“, perkūnsargiai saugo namus nuo žaibo, nors ir nesupratau, ką tie žodžiai reiškia. Virš namų buvo iškelta radijo antena. Ant aukštai ištemptų laidų supdavosi ir krykštaudavo kregždžių gausybė. Jų lizdų buvo pilnos pakraigės. Kaime sakydavo, kad laimingi tie namai, kuriuos mėgsta kregždės, jų nė žaibas neliečia. Neatpažįstamai pasikeitė tos vietos kraštovaizdis. Brutali prievartos jėga negailestingai laužė žmonių likimus. Apvaizda lėmė man laimę likti su išlikusia ir priskėlusia tauta. Mano kūrybinis įkvėpimas – neatspėjamas. Kūryba buvo ir lieka paslaptis... Šiandien mano kasdienybė kaip ir kitų moterų – buities vargai ir rūpesčiai. Kai dirbau, kūrybai likdavo tik vakarai ir šventadieniai. Dabar laikas priklauso man. Tačiau tai, kas išgyventa sunkiais okupacijos metais, atsiliepia sveikatai... Knygose galima rasti daug išminties. Bet geriausias mokytojas – pats gyvenimas, apdovanojantis ir sužeidžiantis. Tik jame, jo skersvėjuos, kai dvasia ypatingomis akimirkomis sugeba pakilti virš to, kas laikina, atrandi savy tą tikrumo branduolį, kurio nesudaužys jokios išorinės vėtros.“

2014 m. Lietuvos politinių tremtinių ir kalinių sąjungos skelbtame literatūriniame konkurse A. E. Puišytės „Ką gyvenimas įrašė“ įvertinta pirmąja premija.

Beje, poetės sūnus dailininkas Kęstutis Grigaliūnas Lietuvos skaitytojui gerai žinomas iš neseniai pasirodžiusių albumų „Mirties dienoraščiai“, „Mes – iš pirmo vežimo“ ir „Aš nežinojau, mylimasai, kad bučiuoju tave paskutinį kartą“, kuriuose kalbama apie Lietuvos Respublikos piliečius, nukentėjusius nuo pirmosios sovietinės okupacijos (1940 06 15 - 1941 06 22) – nekaltai nukankintus, sušaudytus, išvežtus į lagerius ar tremtį, apie jų nutrauktus gyvenimus ir sudaužytus likimus, apie mirtį ir žudymo absurdiškumą. Už šiuos leidinius Kęstutis 2011 m. apdovanotas Nacionaline premija.

Viliuosi, tokio paties įvertinimo už viso gyvenimo darbus sulauks ir rašytoja A. E. Puišytė.

*Aldona Elena Puišytė, *Ką gyvenimas įrašė*. – Vilnius: „Vaizdų archyvas“, 2013.

Privati teritorija

Jurgis GIMBERIS

...vakar (kaip keista, kad daug kas buvo vakar) mačiau (ir girdėjau) per televiziją pašnekesį apie lietuvių kalbą; spėjama, kad kalbą puoselėja, saugo ir turtina tautos elitas; kadangi šiuo metu mes tokio neturim, kalbą prižiūrėti ryžosi specialūs valdininkai; kaip patys prisipažino, pasitelkę žiniasklaidą, jie bando *sutverti* elito kalbą, net buvo pasakyta – „dvaro“; abejoju, ar tarnams tai pagal jėgas...

...nepajėgiau baigti žiūrėti „kriminalinės dramos“; bijojau, kad nusikaltėlius pagaus, ir tada man plyštų širdis...

...oriam žmogui visoks oras prie veido...

...kartais atrodo, kad „Žalgiris“ žaidžia ne krepšinį, o šachmatais...

...šventinio sveikinimo atvirukas – IR JUS TAIP PAT...

...„mes“ ir „jie“... kitą kartą (o gal net dažnai) kalbėdamasis su „mumis“ gan greit gali suprasti, jog tai tik aplinkybių klausimas, kas šiuokart „mes“ ir kas – „jie“; esmė, broliai mano mokesčių mokėtojai, kažkur giliau ir ne toje vietoje...

...beveik apie tą patį... tau kai kurie dalykai atrodo akivaizdūs; kitam – irgi; bet ne tie patys...

...Balandėlė sako, jog lyja todėl, kad žolė geriau augtų; religinis požiūris į dalykus; o gal teisingas iš esmės?..

...menas – kaip būdas teigti, jog gyvenimas tai kažkas kita...

...atleiskit, bet pagalvojau, ar ne pigiau atsieitų „Madam Tiuso“ muziejui daryti iškamšas? nors koks mano reikalas, kai dar kartą pagalvoji...

...nelyginant kokiam ministrų kabinete: bandymų poligone kalu vinį; eina pro šalį mokslų daktaras; „Tai vinį kali, – sako. – Šaunuolis, šaunuolis“; ir nueina; vinis užlinksta; pasiimu reples, traukiu; pro šalį eina kitas mokslų daktaras; „Tai vinį trauki, – sako. – Šaunuolis, šaunuolis“; darbas virte verda, net vinys raitosi...

...yra žmonių, kurie mano, jog vėjas kyla todėl, kad medžiai šakomis mosuoja; yra žmonių, įsitikinusių, jog jūra sūri todėl, kad joje silkės plaukioja; yra manančių, kad „švarių rankų politika“ – tai „nusiplauti rankas, pasinaudojus tualetu“; yra norinčių irgi turėti švarias rankas; bet paaiškėja, kad tas „nusiplovęs“ „išnešė muilą“!..

...miesto sode ant suolelio guli žmogus embriono poza prisitaikęs; panašu, kad miega; pro šalį eina krikščionys, demokratai, socialdemokratai, krikščionys demokratai, liberalai, konservatoriai; nors saulė jau aukštai, niekas žmogaus nežadina į darbą – turbūt nepartinis...

Eugenija ŽAKIENĖ

Devynioliktos Pažaislio vasaros įspūdžiai

Pažaislio festivaliui teko atlaikyti šios vasaros išbandymus – neįprastai šaltą birželį, lietingas Jonines ir stebėtinai ilgai išsilaikiusią kaitrą. Oras paminėtas neatsitiktinai – juk pliaupiantis lietus, gūsingas vėjas ar alinantis karštis ne tik sukurdavo renginių, dažnai vykusių lauke, atmosferą, bet ir bandė ją koreguoti... Tačiau jokios oro sąlygos nesutrukdė koncertų, priešingai – patvirtino atlikėjų ir klausytojų ištvermę bei atsidavimą.

Šiųmetis festivalis įsimins chorinės muzikos gausa. Net šešiuose renginiuose klausėmės Kauno valstybinio choro (meno vadovas Petras Bingelis), be to, – berniukų ir jaunuolių „Dagilėlio“ (vadovas Remigijus Adomaitis), „Jaunos muzikos“ (vadovas Vaclovas Augustinas); kamerinio choro „Cantemus“ iš Ukrainos (dirigentas Igoris Demjanecas), Emanuelio mokyklos koplyčios choro (Didžioji Britanija, dirigentas Jonathanas Holmesas) ir gruzinų vyrų choro „Iberi“ (vadovas Bidzina Murgulia). Jaunimo kolektyvas iš Didžiosios Britanijos sužavėjo muzikavimo intelektualumu ir itin sudėtingais kūriniais. Šioje bendrojo lavinimo mokykloje muzika yra itin gerbiama, nes ji, anot internetinio puslapio, „...duoda naudos jaunų žmonių intelektui, dvasiai, emocijoms ir sykiu praturtina jų akademinį bei socialinį gyvenimą. Visi įstojusieji į mokyklą nuo pat pirmo mėnesio dalyvauja koncertuose. Mokinių muzikinė veikla labai plati; mokykloje yra trys dešimtys kolektyvų – įvairių stilių ir dydžių chorai, skirtingų krypčių džiazo ir roko ansambliai ir orkestrėliai. Jaunimas dalyvauja festivaliuose, konkursuose, drauge lanko koncertus ir spektaklius, įrašinėja kompaktines plokšteles, gieda Mišių metu Šv. Pauliaus sobore, Westminsterio abatijoje ir kitose bažnyčiose. Mokinių tėvai taip pat turi savo chorą, groja įvairiais instrumentais ir dažnai koncertuoja kartu su savo vaikais.“ Savaime suprantama, toks požiūris yra vaisingas: absolventai studijuoja muzikos specialybę universitetuose, laimi stipendijas ir dalyvauja geriausiuose šalies choruose ir orkestruose. Vieną šios išmintingos politikos vaisių – chorą – puikiai įvertino ir mūsų festivalio klausytojai.

Šiemet kaip niekad daug klausėmės tolimų kraštų muzikos. Egzotiškų dainų ar šokių atgarsių turėjo ispanų „Missa Flamenca“; be to, skambėjo Kolumbijos, Meksikos, Gruzijos, Alžyro melodijos bei ritmai. Ispaniškos muzikos linija tradiciškai festivalio programose turi stiprias pozicijas, kartais vietoj ispanų ją mielai tęsia lietuvių atlikėjai. Nuo pernykščio koncerto įsidėmėjome, jog brolių Curro ir Carloso Pinana kompozicijose unikaliai ištirpsta ribos tarp flamenko ir kitų muzikinių stilių. Gitaristas, kompozitorius, pedagogas, organizatorius – štai toks Carloso kasdienis krūvis. Tobulai grojantis savo instrumentu, jis šiuo metu ieško naujų flamenko gyvavimo formų. Taip žėrinčios gitaros improvizacijos, įvairiaspalviai perkusijos (Miguelis Angelis Orengo) garsai, aistringas vokalas susiliejo į harmoningą „flamenko mišių“ visumą. Sakralų turinį lydėjo neįprastai atvira emocija ir įvairių muzikinių stilistikų dialogai – tokia išraiška mūsų sąmonėje veikiau asocijuojasi ne su tikėjimu, o su aistra...

„Koum Tara“ projekto dalyviai atvyko iš Prancūzijos, bet pristatė Alžyro muziką. Visi jie – ir akademinei muzikai atstovavęs styginių kvartetas („Camerata du Rhone“), ir tradicinių Alžyro melodijų žinovai, ir džiazo atlikėjai – galėjo pakalbėti savo kalba, pademonstruoti stiliaus išmanymą; kiekvienas į projektą atsinešė savo muzikinį identitetą ir specifinį pasaulio girdėjimą / matymą. Tad šiuolaikinės minimalizmo apraiškos styginių kvarteto opuse, rytietiško popstiliaus ir retro džiazo spalvos susimaišė gana skoningame ir subalansuotame „patiekale“. Visgi svarbiausia projekto figūra – pianistas, kompozitorius

Spektaklis prie Kauno pilies.

Ieva Prudnikovaitė ir Jeronimas Milius.

ir aranžuotojas Karimas Mauricas. Šis talentingas muzikas, gavęs solidų išsilavinimą (ne tik džiazo, bet ir muzikos teorinių bei istorinių disciplinų srityje), sumanė aranžuoti alžyriečių dainininko Sido Hamedo Belksiero dainuojamas tradicines meilės melodijas ir, manyčiau, labai vykusiai sudėliojo svarbiausius „prieskonius“.

Prie šių spalvingų programų galima būtų priskirti ir „Netikėtus bandonijos ir violončelės nuotykius“, nepaisant to, jog Argentinoje gimusi tango muzika mums kalba nebe egzotikos, o veikiau nostalgijos gaida. Paolo Russo (bandonija, Italija) ir Ruslano Vilenskio (violončelė, Latvija) koncerte girdėjome Astoro Piazzollos ir pačių atlikėjų sukurtų kompozicijų. Jiems kiek pritrūko temperamento ir energijos, tačiau įsiminė itin gražus violončelės garsas, sušiuolaikintos tango versijos ir dedikacija Rygoje gyvenusiam kompozitoriui Oskarui Strokui, populiarių melodijų ir tekstų autoriui. Taip atsirado prasminis ryšys tarp argentinietiško ir latviško tango...

Reikšmingu šios vasaros atradimu laikyčiau kitokį „liaudies“ instrumentų (birbynė, akordeonas) amplua. Margininkų bažnytėlėje skambėjo neįprastos sudėties ansamblio „Reversio“ – birbynių (Darius Klišys, Algirdas Jedemskis, Laurynas Vaitkus), klavesino / vargonų (Mindaugas Radzevičius) ir dainininkės (Jurgita Šalčiūtė) atliekami renesanso ir baroko epochos vokiečių, prancūzų, italų autorių kūriniai. Šiokį tokį skepsį, bandant įsivaizduoti lietuviškos birbynės ir europietiškų opusų derinį, išgirdus pirmuosius garsus, pakeitė susižavėjimas; programa atlikta profesionaliai, stilingai, su didele meile to laiko muzikai.

Festivalio sensacija tapęs akordeonisto Martyno Levickio pasirodymas sausakimšoje Kauno filharmonijoje truko tris valandas, bet be trijų bisų publika jo nepaleido. Klausytojams buvo pademonstruota itin plati interpretacijų skalė nuo Johanno Sebastiano Bacho ir Antonio Vivaldi’o iki šiuolaikinės Poulo Ruderso kompozicijos ar Ledi Gaga dainos; pirmoje vakaro dalyje virtuoziškai atlikta rimta solo programa, o antroje, kartu su styginininkais, – nė ką lengvesnė. Panašaus spektro yra ir debiutinis muziko albumas (išleistas „Decca Classics“), prieš metus pristatęs M. Levickį pasauliui; čia jis groja su simfoniniu orkestru, styginių kvartetu, romų muzikos ansambliu. Beje, žiniasklaida šiam atlikėjui padarė gerą paslaugą – dėl kiek agresyvokos plokštelės reklamos internete turime puikių muzikos įrašų, o drauge galime klausytis išsamių vaikino pasisakymų. Ryškėja jo – menininko ir žmogaus – paveikslas, nuskamba ambicingi siekiai ir nuostatos. Susidaro įspūdis, kad M. Levickis – pozityviai mąstantis ir žinantis, kaip pasiekti savus tikslus, muzikas (manau, dėl to reiktų pasveikinti visus jį ugdžiusius pedagogus). Be to, apdovanotas įvairiais talentais – jis aranžuoja, komponuoja, improvizuoja, groja vienu metu keletą muzikinių programų. Nuostabu, jog vasarą Martynas atranda laiko koncertams Lietuvoje – šiemet jo sužavėti liko pajūrio, dvarų ir Vilniaus estradų klausytojai; jam patikėtas Kristupo vasaros festivalio „akordeono savaitės“ meno vadovo postas, taip pat festivalio uždarymo koncertas su Šv. Kristoforo kameriniu orkestru. Kaune su M. Levickiu griežė pajėgus styginių kvartetas „Sinchronic“ (Kristina Morozova, Giedrė Žarėnaitė (smuikai), Vytenis Lisauskas (altas), Ignė Pikalavičiūtė (violončelė). Ko gero, solistas ir styginiai (prieš metus susibūrę realizuoti „akordeono savaitės“ projektą) vieni kitiems tapo atradimu – ir profesijos, ir meninių siekių prasme. Visi kvarteto nariai yra tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su Kristoforo kameriniu orkestru, visi jie pradeda atlikėjų karjeras.

Nukelta į 16 p.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Devynioliktos Pažaislio vasaros įspūdžiai

Atkelta iš 15 p.

Pasak jų, groti su M. Levickiu nepaprastai įdomu – lengva ir sykiu sunku, nes būti scenoje su šiuo kūrybingu, daug originalių idėjų turinčiu žmogumi gali tik atitinkamą lygį pasiekę partneriai. Tikėtina, kad ši muzikinė partnerystė nenutruks, galvojama apie bendras programas, galbūt kitų metų turą po Lietuvą. Talentingam mūsų muzikiniam jaunimui lieka palinkėti sėkmės – koncertinių programų, kompaktinių plokštelių, naujų laimėtų konkursų ir visų įmanomų muzikinių Olimpų užkariavimo...

Neabejoju, rengdami koncertus vasaros festivaliams, kamerinių ansamblių atlikėjai susiduria su dilema – kiek toks pasirodymas turi būti rimtas / sudėtingas, kokiu santykiu programą turėtų atmiešti „lengvesnio“ turinio ir formos kūriniai? Atrodytų, vasaros metas netinkamas *akademinėms* aukštumoms; o smarkiai judant priešinga kryptimi nesunku nuslysti į prastesnio skonio, *popsiškus* ar banalokus opusus. Savaip šį klausimą išsprendė Michailo Ipolitovo-Ivanovo fortepijoninio kvarteto muzikai iš Rusijos – Irina Grayfer (fortepijonas), Anastasija Jakušina (smuikas), Olga Kogan (altas) ir Sergejus Ananičius (violončelė), jau pažįstami iš pernykščio festivalio. Jie pasiryžo nevarginti publikos ilgais opusais, tad viena kitą keitė atskiros stambesnių kūrinių dalys, muzika iš dramos spektaklio, žinomų fortepijoninių pjesių aranžuotės. Malonia ir kiek svaresne išimtimi tapo ansamblio bičiulio, lietuvių kompozitoriaus Arvydo Malcio kūrinys „Sniegynų hiacintas“ (prieš dvejus metus jį atrado festivalio „Iš arti“ klausytojai). Darsyk įtikino aukštas kvarteto muzikų profesinis lygis, puikus garsas ir plati dinamikos skalė. Visgi, manau, nevertėtų nupiginti koncerto, net ir skambančio vasarą, sampratos; Kauno publika „atlaikytų“ ir daug intelektualesnę programą...

Ne ką labiau sudomino „amžinų romantikų“ Vilhelmo Čepinskio ir Guodos Gedvilaitės koncertas, veikiau du vienos dalies koncertai. Pirmoji dalis tapo Guodos improvizuotu rečitaliu-vaidinimu „Namuose pas pianistę Klarą Schumann“, kuriam nestigo teatriškumo, atlikėjos asmenybės žavesio ir spalvų. Tačiau ankstyvajai Johanneso Brahmso Sonatai to teatriškumo ir, sakyčiau, nervingumo buvo kiek per daug. Po antros dalies pagriežtų Franco Schuberto ir Gabrielio Faure opusų iš talentingų atlikėjų norėtųsi sulaukti jų talento vertų programų.

Kitai pusei – itin rimtiesiems koncertams – atstovavo vieno ryškiausių Lietuvos klarnetininkų Vytauto Giedraičio popietė su valstybiniu Vilniaus styginių kvartetu (Audrone Vainiūnaite, Artūru Šilale (smuikai), Girdučiu Jakaičiu (altas), Augustinu Vasiliausku (violončelė). Tiesa, jie savo koncertinę programą apribojo tik dviem klasikiniais – Wolfgango Amadejaus Mozarto ir Karlo Marijos von Weberio – kvintetais. Jaunas solistas pademonstravo retai regimą ir girdimą virtuoziškumo, stiliaus pajautos ir atsakomybės derinį. Jis aktyviai bei pagarbiai ėmėsi meninio lyderio vaidmens ir sėkmingai „vairavo“ kūrinių eigą. Nuodugniai pažinęs savojo instrumento grojimo subtilybes, V. Giedraitis stebino publiką neįtikėtinais dinamikos kontrastais, fantastine technika ir puikiu garsu. Norint pasimėgauti visu priemonių spektru ir ypač išgirsti *pp* atliekamą frazę, klausytojams tekdavo net sulaikyti kvėpavimą. Esu įsitikinusi, jog dažnas jų lauktų ilgesnio šio klarnetininko koncerto, atskleidžiančio ir kitų muzikinių stilių atradimus.

Gaila, šiek tiek nuo karščio pervargusi publika neįvertino galimybės pasiklausyti puikaus dueto – tarptautinio Karalienės Elžbietos (Belgija) smuikininkų konkurso nugalėtojo Andrejaus Baranovo (Rusija-Šveicarija) ir pianisto Dariaus Mažinto. Manyčiau, šis koncertas turėjo sulaukti žiūrovų antplūdžio, į jį privalėjo susirinkti kone visi Kaune studijuojantys muzikai – styginininkai ir pianistai – bei jų mokytojai. Nuo pat pirmųjų bendrų akordų supratau, jog neturiu ką kritikuoti, tad, visiškai pasitikėdama atlikėjų skoniu ir meistryste, pasidaviau puikių kūrinių tėkmei. Viskas atrodė tobula – garso svarumas ir energija, muzikinės minties logika, abiejų muzikų technika ir ypatingas lėtų epizodų melodingumas. Tokios pat aukštos muzikavimo kultūros sulaukėme iš festivalį prieš dvejus metus aplankiusio A. Baranovo mokytojo Pierre'o Amoyalio smuikavimo. Ir turbūt neatsitiktinai D. Mažintas akompanavo abiem.

Kai kurie projektai skoningai derino vasariškus klausytojų lūkesčius ir rimtus kūrinius. Jau ne vienus metus specialiai festivaliui savo pasirodymą rengia trio „RAMuzika“ (Aistė Širvinskaitė (sopranas), Miglė Dikšaitienė (smuikas), Rūta Blaškytė (fortepijonas); šiemet, pasikvietusios gitaristą Simoną Bušmą, jos nusprendė pavartyti ispanų kompozitorių kūrinių puslapius. Suradę daug gražios, retai skambančios muzikos, atlikėjai nudžiugino Gelgaudiškio dvaro klausytojus, o sykiu, manau, sudomino ir sudėtingesniu opusu – juk koncerte atlikta nemenka dalis XX a. autorių muzikos. Kita vertus, imponavo netradicinis, retai koncertinėse estradose aptinkamas instrumentų derinys. Ir, nors „RAMuzikos“ žiūros kampas kitoks nei birželį koncertavusio flamenko ansamblio, jų interpretacijos taip pat išryškino esminius šio krašto muzikos momentus: daugiasluoksnes melodijas, gitaros skambesį primenančią faktūrą, netiesiogiai perteikiamą, tarsi slopinamą aistrą. Ispaniškus atradimus žiemą turėtų įvertinti ir sostinės publika, o trio jau žvalgosi į kitų šalių autorius.

Trio „RAMuzika“ ir Simonas Bušma.

Programa „Muzika apie meilę“, skambėjusi Zapyškyje, buvo nuotaikinga ir šmaikšti. Ją parengė Kauno fortepijoninis trio (Indrė Čepinskienė (smuikas), Asta Krištaponienė (violončelė), Lina Krėpštaitė (fortepijonas) su dainininkais Kristina Siurbyte ir Mindaugu Zimkumi. Išmoningai sudėlioti kūriniai, paieškota nuotaikų kaitos, minimalios vaidybos ir plastikos – taip parodytas dėmesys klausytojui. Naujų spalvų suteikė trys Giedriaus Kuprevičiaus opusai iš ciklo „Vienadienės Tėvynės dainos“, pirmąkart atliktos fortepijonu. Ketvirtą sezoną pradėjęs muzikių ansamblis rado savo nišą, jis matomas mūsų miesto muzikiniame gyvenime, o kartais ir inicijuoja tam tikrus įvykius. Jam ne kartą yra dedikuoti kūriniai, tad nenuostabu, kad rudenį vyks koncertas „Kauno veidas“, kuriame trio pasirengęs atlikti visų Kauno kompozitorių kūrybą.

Tarp daugiau ar mažiau įprastų koncertų ryškiai išsiskyrė ir įsiminė „Klasikinė kontrabanda“, kur klasiką, roką, tango ir kitus žanrus „maišė“ dainininkai Ieva Prudnikovaitė, Jeronimas Milius, pianistas Feliksas Zakrevskis, gitaristas Tomas Varnagiris ir Martynas Lukoševičius (mušamieji). Muzikai surado įdomių atspirties taškų ir sujungė, atrodytų, nesusiejamus stilistinius klodus – padarė tai lengvai, natūraliai ir su humoru. Tik šiam koncertui gal reiktų kitokios, intymesnės aplinkos, kad atlikėjai iškart galėtų pajausti publikos reakciją, o ši tiesiogiai, gyvai įvertinti ypač originalų muzikinį vingį – to bendravimo kiek pritrūko Pociūnų oro uosto klausytojams. Gaila, ne visi galėjo suvokti nenutrūkstamų muzikinių „girliandų“ originalumą ir išmonę – reikėjo tam tikrų muzikos istorijos žinių ir nemenkos įvairiausių stilių muzikos klausymo patirties.

Nusprendžiau daugiau sužinoti apie projekto sumanytojus ir pakalbinau J. MILIŲ.

– Ar Kauno publikai „Kontrabandą“ rodėte pirmą sykį? Ar planuojate ją kartoti kameriškesnėje erdvėje?

– Taip, Kaune šį projektą rodėme pirmą kartą. Sutinku, „Klasikinei kontrabandai“ tinkamiausios kamerinės erdvės; kitaip nei „stadioniniams“ renginiams, kuriems reiktų ir didesnės vizualinės išraiškos, šio projekto „kampą“ sudaro muzikinis – netikėtumo ir atpažinimo – faktorius. Programos debiutą surengėme patys Vilniaus kongresų rūmuose, jis pasirodė sėkmingas ir anšlaginis, tačiau kainavo pernelyg daug pastangų bei laiko, tad ateityje nebeorganizuosime, o tik pasiliksime sau repeticijų ir pasirodymo jaudulį. Mąstytume apie netrukus įvyksiančią antrąją viešą „Klasikinę kontrabandą“, jei būsimiems organizatoriams pavyktų pasiekti tinkamą kokybę.

– Kokia jūsų visų ankstyvesnė veikla parengė šį projektą?

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Ivo Pogorelichius ir Modestas Barkauskas.

Koum Tara dainininkas Sidas Hamedas Belksier.

– Pirmajame TV projekte „Triumfo arka“ susipažinome su I. Prudnikovaite, paskui surengėme mudviejų koncertus drauge su ansambliu „4 Tango“, kuriame groja ir F. Zakrevskis; ko gero, tie koncertai buvo „Kontrabandos“ užuomazgos. Mums labai smagu dirbti su Ieva, scenoje puikiai jaučiame vienas kitą, gerai „leidžiame laiką“ – turbūt todėl atsiranda naujų idėjų. Visiškai pasitikiu Feliksu ir T. Varnagiriu, koncertuodamas nuolat prašau jų pagalbos. Taigi, manau, iš šios bendros draugystės ir gimė „Klasikinė kontrabanda“.

– *Kurį iš jūsų galima laikyti autoriumi? Pagal kieno idėją sudėlioti muzikiniai fragmentai, gretinamos arijos ar dainos?*

– Mintis jungti klasikinę, rokerių, tango ar bet kurią kitą muziką vienoje programoje radosi senokai; iniciatoriai buvome trise, kartu su Ieva bei Feliksu – beje, pastarasis turėtų pelnyti daugiausia ovacijų ir pagyrų. Feliksas – puikus pianistas, subtiliai jaučiantis įvairių žanrų muziką, itin išmanantis klasiką, neįtikėtinai gerai dainuojantis, gaila, bet dar nepasiduodantis įkalbinėjamas padainuoti viešai... Felikso atmintyje telpa daugybė įvairios muzikos, tad kai mes su Ieva išdėstėme jam mūsų apytiksles vizijas, buvome tikri, jog jis mus supras. Didesnę dalį kūrybos ir ieškojimų atlikome taip pat trise, kartu su Ieva ir Feliksu; paskui prie mūsų prisidėjo Tomas, turėjęs nemenkos patirties, nes panašiu būdu įgyvendino projektą „Vivaldi *in rock*“, kartu su Martynu jie padėjo viską susieti į visumą. Šis darbas nebuvo itin greitas, siekėme, jog klasikos ir kitų stilių mišinys būtų netradicinis ir netikėtas. Įdomu, jog geriausi atradimai įvykdavo tarsi netyčia, o kartais net pusiau juokais...

– *Dėkodama už mūsų pokalbį, linkėčiau išleisti kompaktinę šio projekto plokštelę ir dažniau su juo atvažiuoti į Kauną.*

Koncertai, kuriuose dalyvavo muzikos pasaulio garsenybės – pianistas Ivo Pogorelichius ir dirigentas Johnas Fisheris – manau, klausytojų atmintin įstrigs ilgam. Vienas jų dėl nevienareikšmio vertinimo, kitas – dėl stipraus poveikio. I. Pogorelichiaus (Kroatija) vardas asocijuojasi ne tik su interpretacine ir virtuozine šlove, bet ir su asmeninės istorijos atgarsiais. Tačiau, nepaisydami solisto įgeidžių, nepatogaus būdo ir viešojo gyvenimo *auros*, turime pripažinti, kad jo skambinimas – intriga, atradimas melomanui ir muzikos specialistui. Atrodo, besiremdamas didžiule pagarba atliekamam autoriui, išsianalizavęs kūrinį ir jo sukūrimo aplinkybes, virtuozas ieško vienintelio įmanomo sprendimo. Kita vertus, Roberto Schumanno Koncertas Kauno publikai buvo paskambintas stebėtinai „paprastai“, galbūt dėl to tą vakarą emocinės ir energinės įkrovos stiprumu solistą pranoko jo partneriai – diriguojamas Modesto Barkausko Lietuvos kamerinis orkestras.

Paskutinis festivalio koncertas buvo skirtas Kauno geto likvidavimo 70-osioms metinėms atminti. Pažaislio vienuolyno vyresnioji, sesuo Lidija, įprastai taikliais ir taupiais žodžiais išreiškė daugelio apsilankiusiųjų pojūtį: „Kiekvienam iš mūsų reikia „budinčios sielos“, kuri mus prisimintų; tad susirinkę į vienuolyno šventorių savotiškai esame sielos, budinčios už tūkstančius prieš septynis dešimtmečius sunaikintų gyvybių.“ Oras nebuvo palankus klausytojams, visą koncerto dieną ir vakarą be perstojo „verkęs“ dangus savaip nuspalvino tragiškas metines. Scenoje taip pat nestigo dramatizmo – Giuseppe’s Verdi’o *Requiem* atliko Kauno simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Konstantinas Orbelianas), Kauno choras, solistai Sandra Janušaitė, Jovita Vaškevičiūtė, Edgaras Montvidas, Tadas Girininkas. Prie dirigento pulto stovėjo maestro J. Fisheris (Jungtinė Karalystė), operų dirigentas ir vadybininkas, aukščiausio lygio vokalo konsultantas, įrašų prodiuseris, vokalinių konkursų žiuri komisijos pirmininkas, kelių operos teatrų meno vadovas. Prieš metus su Niujorko „Metropolitan operos“ teatro solistais atvykęs į mūsų miestą, jis dirbo ir su orkestro bei choro artistais. Tąsyk įrašyta G. Verdi’o operos „Simonas Boccanegro“ kompaktinė plokštelė, o šiųmetis tikslas – toliau tobulinti Kauno kolektyvų interpretacinę meistrystę gilinantis į to paties kompozitoriaus muzikos stilistiką. Sveikindama sėkmingai užbaigus darbą, paklausiau maestro J. FISHERĮ, kodėl pasirinktas būtent šio autoriaus *Requiem*.

„Genialiausias iš mano diriguotų *Requiem* yra W. A. Mozarto, paties kompozitoriaus nebaigtas opusas, – teigė jis. – Tačiau G. Verdi’o *Requiem* labiausiai iš visų oratorijos žanro kūrinių pasižymi operinėmis savybėmis, sukeliančiomis teatrinės realybės įspūdį, be to, ypatingu dramatizmu ir jėga, o tai leidžia muzikai dar labiau paveikti ir sujaudinti klausytojus. Manau, jis tobulai tinka būtent šiai progai – Kauno geto likvidavimo sukakčiai. Kūrinyje nėra nieko dirbtinio, sukonstruoto, visi jo komponentai – ir drama, ir dainavimas, ir orkestruotė, ir chorai – labai nuoširdūs, taurūs. Nusprendėme, kad čia, Lietuvoje, solines partijas dainuos puikūs jauni lietuvių dainininkai. Džiaugiuosi šiuo dideliu darbu ir atliktu kūriniu.“

Neabejoju, šiuo stipriu paskutiniu akcentu džiaugiasi ir klausytojai bei visas rengėjų kolektyvas, jau pradėjęs dėlioti jubiliejinio, dvidešimtojo Pažaislio festivalio mozaiką.

Ramūno GUIGOS, Vitos PANOMARIOVAITĖS ir Kauno filharmonijos archyvo nuotraukos

Martynas Levickis (centre) ir „Sinchronic“ styginių kvartetas.

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Gediminas JANKAUSKAS

Artimiausių kaimynų kinas, iš kurio galėtume pasimokyti

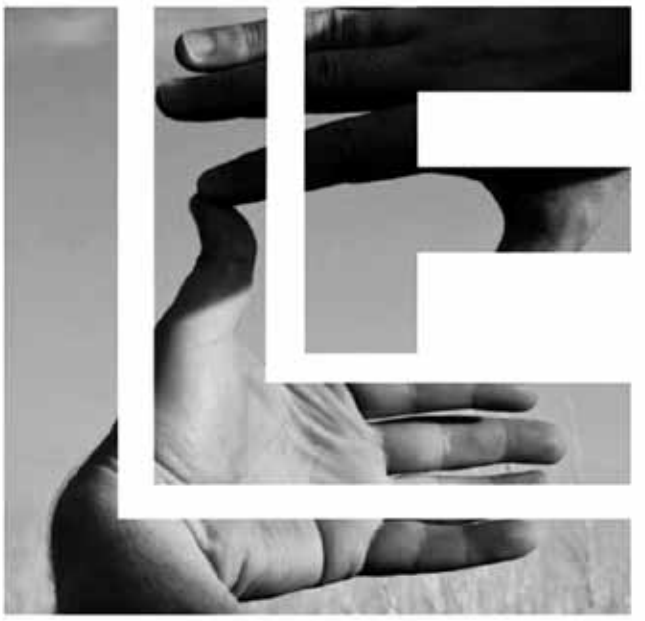

Vasarą Lenkijoje vyksta tiek daug kino festivalių, kad iš vieno į kitą iki rudens pradžios migruoti galima beveik be pertraukų. Vieni turi nuolatinę vietą, kiti (kaip Lotynų Amerikos filmų festivalis) keliauja per kelis Lenkijos miestus. Bet ganėtinai margame šių renginių žemėlapyje nedidelis Lenkijos kurortinis miestelis Lagowas, pasislėpęs miškuose ir apsuptas ežerų netoli lenkiško „Žaliakalnio“ – Zielona Guros, – turi ypatingą statusą, nes čia tuoj po Joninių prasideda seniausias vaidybinio kino festivalis Lenkijoje, dažniausiai vadinamas Liubušės kino vasara (LLF). Nuo pat jo pradžios (1969 m.) du dešimtmečius šis forumas apsiribojo tik lenkiškais filmais, bet 1990 m. praplėtė geografiją ir į programą įtraukė Vidurio bei Rytų Europos šalių kiną. Nuo tų laikų čia kasmet dalyvauja ir lietuviški vaidybiniai bei dokumentiniai filmai.

Kuo unikali Liubušės vasara?

Gandas apie LLF keletą dešimtmečių skliido toli. Dar socialistinės Lenkijos laikais šis festivalis turėjo „disidentinio“ renginio reputaciją. Giliausiais socialistinio sąstingio metais Lagowas, beveik per 500 kilometrų nutolęs nuo sostinės, buvo vienintelė vieta, kur šio kino forumo metu galėjai pasižiūrėti tuos oficialiai pasmerktus nacionalinio kino kūrinius, apie kuriuos Varšuvos intelektualai pakalbėdavo tik savo virtuvėse. Daugelis ant lentynų atgulusių lenkiškų filmų (liaudies šmaikščiai pavadintų „pulkininkais“) pirmą kartą viešai žiūrovams buvo parodyti mažame Lagowo kino teatrėlyje „Świtež“. Nuo pat festivalio pradžios čia gyvuoja ir Lenkijos kinematografininkų forumas, kurio dalyviai seminaruose visuomet galėjo drąsiai pareikšti asmeninę nuomonę, dažniausiai nesutampančią su oficialiąja. Visa tai, žinoma, nelabai patiko tuometinei komunistinei Lenkijos Liaudies Respublikos valdžiai, ir 1974 m. partijos sprendimu nutarta organizuoti kitą lenkiško kino festivalį Gdanske (dabar Gdynėje). Tai buvo valdžios kontroliuojamas renginys, kurio vienintelis tikslas ne tiek tapti visų Lenkijoje per metus sukurtų filmų pristatymo vieta, kiek būti solidžia atsvara nuo konjunktūros nepriklausomam Lagowui.

Ilgainiui aktyvi dviejų kino festivalių konfrontacija baigėsi gana taikiai. Pamažu funkcijų pasidalijimas tarp jų ir vis stiprėjantis nekonformistinis Lagowo statusas ėmė patenkinti, regis, abi svarbiausias nematomo fronto kovotojų puses. Reiklūs sau ir kolegoms kinematografininkai gavo progą prieš vasaros atostogas nedideliame būrelyje aptarti reikšmingesnes pasibaigusio sezono naujienas ir pamatyti geriausius juodojo sąrašo filmus. O liberaliais save vadinę tuometiniai partijos bosai net ėmė savotiškai skatinti Lagowo kino festivalį – jie puikiai suvokė, kad palyginti negausi Liubušės kino vasaros auditorija nekelia realios politinės grėsmės: juk demonstruojant net pačius „pavojingiausius“ filmus audringą žiūrovų reakciją sugeria vakaro tyla ir kino teatrą apgaubusi bukmedžių giraitė.

Deja, modernėjančios technologijos daro savo. Prieš gerus du dešimtmečius su a. a. Skirmantu Valiuliu vykdami į šį kino festivalį traukiniais, jau Varšuvos centrinėje stotyje sutikdavome būrius jaunuolių su kuprinėmis, kuriuos paskui matydavome filmų peržiūrose, seminaruose ir susitikimuose su filmų kūrėjais. Dabar jų palapinių vietas kempinguose užima paprasti vasarotojai, kuriuos į Lenkijos vakarus traukia ne meilė kinui, o noras pasimaudyti vaizdinguose ežeruose ir ramiai pailsėti.

Lietuvių kinas Centrinės ir Rytų Europos kontekste

Šiemet dvidešimt penktą kartą greta lenkiškų, vokiškų, čekiškų, slovakiškų, rusiškų, ukrainietiškų, vengriškų filmų parodyta naujausio lietuviško kino programa, kurią sudarė du vaidybiniai ir penki dokumentiniai darbai. Į vaidybinio kino konkursą buvo atrinkta režisieriaus Audriaus Juzėno drama „Ekskursantė“, sukurta pagal tikrą vienuolikmetės lietuvaitės istoriją. Pabėgusi iš tremtinių perpildyto traukinio, vežusio ją ir jos šeimą į Sibirą, mergaitė įveikė šešių tūkstančių kilometrų kelią namo.

„Ekskursantė“ savo taupyklėje jau turi keletą tarptautinių apdovanojimų. Balandžio pradžioje jai įteikta Rusijos nacionalinė kino premija „Nikė“ (filmas sukurtas bendradarbiaujant su Rusija ir dalyvaujant keliems garsiems šios šalies aktoriams – Sergejui Garmašui, Ksenijai Rapoport, Raisai Riazanovai), o liepos pabaigoje tarptautiniame Europos vaikų ir paauglių filmų festivalyje „Giffoni“ (Italija) „Ekskursantė“ pelnė specialųjį CGS apdovanojimą „Percorsi Creativi 2013“ („Kūrybos kelias“). Jį skiria tarptautinis vaikų iš viso pasaulio žiuri. Prizas įteiktas už sugebėjimą „perteikti, kaip totalitarinis

„Ekskursantė“.

„Ida“.

„Papuša“.

sovietinis režimas naikino žmogiškas vertybes, bet negalėjo atimti laisvės ir vilties, paremtos katalikišku tikėjimu, kuris padeda išgyventi pagrindinei filmo herojei, esančiai lietuvių tautos simboliu. Filmas sukurtas derinant simbolius ir realistines scenas, suradus puikų vizualinį sprendimą ir muziką. Dėl jaunos aktorės Anastasijos Marčenkaitės paveikios vaidybos filmo pabaiga atvira ir įspėja, kad jokia teisė, ypač teisė į laisvę, negali būti laikoma garantuota“.

Antrasis lietuviškas vaidybinis filmas, dalyvavęs Lagowe, buvo Renatos Šerelytės knygos „Vardas tamsoje“ ekranizacija, kurią sukūrė režisierė Agnė Marcinkevičiūtė. Prieš premjerą Lietuvoje autoriai žadėjo parodyti „pirmą lietuvišką detektyvinio žanro filmą po daugiau nei 25 metų pertraukos“ ir tikino, kad tai būsiąs „vienas iš nedaugelio lietuviškų filmų, turinčių „film noir“ žanrui būdingų elementų: su nusikaltimu susijęs siužetas, moralinis dviprasmiškumas, seksualinė motyvacija, grįžimai į praeitį, filmuojami atspindžiai veidrodyje“. Rezultatas, žinoma, pasirodė esąs kuklesnis. Iki klasikinio amerikietiško „film noir“ lygio pakilti tikrai nepavyko, bet 1995 m. atmosfera mažame Lietuvos miestelyje atkurta neblogai. Gerokai silpnesni beveik visi filmo herojai – keistuolių ir ne itin simpatiškų, kartais net karikatūriškų, personažų galerija. Tikriausiai dėl to kalta ne tik scenarijaus dramaturgija, bet ir kai kurie aktoriai (Rimantė Valiukaitė, Algirdas Dainavičius ar Neringa Varnelytė), kurie dabar, kad ir ką vaidintų, visur atsineša iki gyvo kaulo įkyrėjusius TV humoro laidų štampus.

Antras režisierės A. Marcinkevičiūtės filmas „Vienatvės gaudesys“ – tai dokumentinis pasakojimas apie lietuvių rašytoją Jolitą Skablauskaitę, kurios literatūra išsiskiria paslaptingumu ir gotikine estetika, archajiška pasaulėjauta. Visai neblogai šios prozininkės kūrybos specifiką kitados atskleidė režisierius Algimantas Puipa filme „Žaibo nušviesti“ (1996 m.). „Vienatvės gaudesyje“ rašytoja panaši į savo keistus personažus, patikimai izoliuotus nuo įprastos kasdienybės. Kūrėja teigia, kad reikia pakilti virš tikrovės, nes ji yra slogi, niūri, niekinga ir beprasmė. J. Skablauskaitė stebina indiferentiškumu buičiai, liguistu jautrumu viskam, net vėjo dvelksmui. Bet ši nedidelio ūgio, trapi, nenusakomo amžiaus moteris, be jokios abejonės, yra originali, laisva ir kūrybinga asmenybė.

Rimtų mokslų dar nebaigusio Ernesto Samsono „Semme“ (taip prūsiškai buvo vadinama žemė) – tai dokumentinis filmas apie Lietuvos etnokultūrą. Kelionė per keturis metų laikus ir tautodailės tradicijas neskubiai atskleidžiama pasitelkiant krivį Joną Trinkūną, geografą Tadą Šidiškį ir tautodailininką Algirdą Versecką. Visa bėda, kad šios trys siužetinės plotmės skamba kaip atskiri šūkiai, o jauni filmo autoriai stokoja patirties juos tarpusavyje suderinti.

Dokumentinį filmą „Lituanikos“ paslaptis“ sukūręs aktorius Remigijus Sabulis 1983 m. režisieriaus Raimondo Vabalo „Skrydyje per Atlantą“ vaidino legendinį lakūną Steponą Darių. Paskutinio „Lituanikos“ skrydžio tema aktoriaus nepaliko ramybėje keletą dešimtmečių. Ieškodami naujų tragedijos interpretacijų filmo autoriai gilinasi ne tik į istorinio skrydžio detales. Jie pasitelkia kino kronikos kadrus, kalbina filosofus, istorikus, aviacijos specialistus, Dariaus anūką Skirmuntą Maštarą ir, kaip dabar madinga, net ekstrasensą, kuris itin vaizdžiai apibūdina paskutiniąsias istorinio skrydžio akimirkas.

Dar du Lagowe parodytus lietuviškus dokumentinius filmus sukūrė jaunas režisierius Linas Mikuta. „Pietūs Lipovkėje“ – dar vienas mūsų dokumentininkų pamėgto šablono pavyzdys: stebėti gyvenimo šalikelėje atsidūrusių marginalų kasdienybę. Šį kartą kamera fiksuoja prie seno pastato Liepkalnio gatvėje Vilniuje besibūriuojančius įvairaus amžiaus žmones, neturinčius nei aiškiai apibrėžto visuomeninio statuso, nei normalių gyvenimo sąlygų, nei darbo. Kasdien nuo 13 iki 16 valandos jie kantriai laukia karšto maisto lėkštės ir atvirauja nesivaržydami kino kameros. Panašiai elgiasi ir „Dzūkijos jaučio“ personažai, tik šį kartą jie surasti nykstančiame lietuviškame kaime, sužalotame sovietinės praeities, bet išlaikiusiame senąją pasaulėjautą.

Nepamiršta ir klasika

Kino istorija Lagowe visada gerbiama. Festivalio senbuviai gerai pamena rytmečius, kuriuose a. a. profesorius Jerzy Toeplitzas, solidžios pasaulinio kino enciklopedijos autorius, skaitė paskaitėles ir rodė nebylius kino šedevrus. Jam mirus klasikinių filmų programas iš Varšuvos valstybinės filmotekos fondų ėmė komplektuoti poliglotas ir kino istorikas Grzegorzas Penkowskis. Šiemet kino klasikos gerbėjams teko pasukti galvas, ką išsirinkti iš vienu metu trijose vietose rodomų retrospektyvų. Pirmoji buvo skirta krikščioniškos tematikos kūriniams („Kinas pagal Naująjį Testamentą“) ir apėmė platų filmų spektrą nuo dar XIX a. pabaigoje sukurto „Jėzaus Kristaus gyvenimo ir kančios“ (1898 m., režisieriai Georges Hatot ir Louis Lumiere’as) iki skandalingai išgarsėjusių „Kristaus kančių“ (2004 m., režisierius Melas Gibsonas). Antroji retrospektyva vadinosi „Kinas pagal Orwellą“, ir ją, kaip nesunku įsivaizduoti, sudarė ne tik šio britų rašytojo kūrinių ekranizacijos („Gyvulių ūkis“, „1994“), bet ir orveliškos dvasios persunktos modernios antiutopijos. Kaip visada skoningai buvo parengtos kino klasikos retrospektyvos, skirtos žymiems lenkų režisieriams: Andrzejui Wajdai, Jerzy Skolimowskiui, Wojciechui Smaržowskiui, Krzysztofui Zanussiui, Krzysztofui Kiešlowskiui, Januszui Morgensternui ir aktoriui Bogumilui Kobielai. Vien šio kino paveldo užtektų solidžiam renginiui. O kur dar dvi dešimtys konkursinių vaidybinių filmų, kuriuos šiais laikais tik festivaliuose ir įmanoma pamatyti?

Gimsta nauja Lenkų kino mokykla?

Ypatingų pagyrų šiemet nusipelnė lenkiškų vaidybinių filmų programa. Ją žiūrint net nekyla mintis apie totalią finansinę krizę, kuria dabar taip dažnai bandoma pateisinti silpnus filmus net stipriose kinematografinėse šalyse. Lenkai kasmet kuria apie tris dešimtis vaidybinių juostų, kurių meninis lygis stebėtinai aukštas.

Šio stebuklo priežasčių reikėtų ieškoti lenkų kino tradicijose. Juk iki tragiškų 1939-ųjų lenkų nacionalinis kinas klestėjo, populiarių žanrų filmai išradingumu nenusileido analogiškai Holivudo produkcijai, savi aktoriai buvo beprotiškai populiarūs, o salės lūžo nuo dėkingos publikos. Prie šio proceso gerokai prisidėjo ir anuometinė Lenkijos valdžia, skatinusi nacionalinį kiną ir filmų kūrėjams skyrusi minimalius mokesčius valstybei. Socialistinėje Lenkijoje taip pat apstu pavyzdžių, kai formavosi ir visame pasaulyje garsėjo tokie reiškiniai kaip Lenkų kino mokykla (susijusi su pirmaisiais A. Wajdos, Andrzejaus Munko, Jerzy’o Kawalerowicziaus, o vėliau Romano Polanskio ir J. Skolimowskio šedevrais) ar Moralinio nerimo kinas, išgarsinęs K. Zanussį, K. Kiešlowskį ir jų bendražygius.

Nespalvoto kino renesansas

Dabar lenkų kritikai kalba ir apie tradicijų tąsą savo nacionaliniame kine, ir apie savotišką Lenkų kino mokyklos atsinaujinimą. Lagowe parodyti vaidybiniai filmai patvirtina abi šias tendencijas. Artimą kai kurių filmų giminystę su Lenkų kino mokykla pabrėžia net akivaizdūs stilistiniai panašumai. Galima drąsiai teigti, kad žymiausia šių metų lenkų kino ypatybė – nespalvoto kino renesansas. Anksčiau tokia tendencija pasireikšdavo tik retsykiais: Lecho Majewskio „Wojaczekas“ (1999 m.) ar Boryso Lankoszo „Antroji monetos pusė“ (2009 m.) buvo ne tik talentingos stilizacijos, puikiai atkuriančios pokario atmosferą ar socialistinės Lenkijos laikus, bet ir galimybė naujai įprasminti kino klasikos paveldą.

Nukelta į 20 p.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Artimiausių kaimynų kinas, iš kurio galėtume pasimokyti

Atkelta iš 19 p.

Nuo pirmų kadrų hipnotizuojantis nespalvotoje juostoje atgyjantis pasaulio poveikis juntamas abiejose pagrindiniais prizais apdovanotose lenkų kino dramose. Per pasaulio festivalius pergalingai žengianti „Ida“, anot įtakingo amerikiečių žurnalo „Variety“, yra vienas iš penkių geriausių šiemet Jungtinėse Valstijose parodytų filmų. Režisierius Pawelas Pawlikowskis jį komentuoja taip: „Ida“ – tai filmas apie identitetą, šeimą, tikėjimą, kaltės jausmą, socializmą ir muziką. Filme Lenkija vaizduojama tarsi pašaliečio akimis, o stilistiką formuoja asmeniniai prisiminimai, vaikystės vaizdai, emocijos, garsai ir muzika. Veiksmas plėtojasi 1962-aisiais. Interviu žurnalui „Kinas“ režisierius teigė: „Ida“ yra lyg mano sugrįžimas, tačiau ne tik į Lenkiją, bet ir į laikus, kai gimiau, auga, sugrįžimas į pasaulį, kurį pamačiau iš pat pradžių, kuris liko giliai mano atmintyje ir vaizduotėje.“

„Idoje“, kaip ir daugumoje geriausių dabartinės Lenkijos kino filmų, grįžtama į praeitį, kad būtų galima kelti kelis dešimtmečius vengtas skaudžias temas. Šį kartą stengiamasi atvirai kalbėti apie nemažos lenkų dalies dalyvavimą holokauste (pernai labai aršias diskusijas šia tema išprovokavo režisieriaus Wladislawo Pasikowskio filmas „Pasekmės“). Pagrindinė naujojo filmo herojė Ida užaugo katalikų vienuolyno prieglaudoje. Prieš pati tapdama vienuole mergina iš savo giminaitės Vandos sužino, kad ji yra žydė, kurios tėvai buvo nužudyti Antrojo pasaulinio karo metu. Ida ir Vanda drauge lanko siaubingus įvykius menančias vietas. Idai lemta sužinoti šokiruojančią tiesą, kuri ant lemtingo apsisprendimo slenksčio esančią merginą priverčia rimtai pakoreguoti savo tikėjimą Dievu. O Vandai (kuri tikėjo komunizmo idealais ir uoliai tarnavo režimui, pasmerkdama socialistinės santvarkos priešus myriop, už ką buvo praminta „Kruvinąja Vanda“) susitikimas su Ida taip pat tampa galimybe revizuoti gyvenimą ir pateikti sau neapeliacinę sąskaitą.

Kitas nespalvotas lenkiškas šedevras „Papuša“ buvo apdovanotas pagrindiniu festivalio prizu – „Auksine vynuogių keke“. Filmas pasakoja apie pirmąją Lenkijoje poetę čigonę. Papuša – jos literatūrinis pseudonimas. Tikroji šios sudėtingo likimo moters pavardė Bronislawa Wajs. 1910 m. su ja susipažino daug laiko čigonų tabore praleidęs poetas Jerzy Ficowskis, kuris atskleidė Papušos (čigonai taip vadina lėles) talentą ir lenkų literatūros klasiko Juliano Tuwimo padedamas 1956 m. išleido pirmąjį originalios poetės kūrinių rinkinį „Papušos dainos“. Atsisakę linijinio pasakojimo būdo filmo režisieriai Joanna Kos-Krauze ir Krzysztofas Krauze savo herojės biografiją dėlioja iš atskirų gyvenimo fragmentų. Kartu su taboro čigonais Papuša patyrė daug skriaudų ir neapykantos (iš aplinkinių kaimiečių, paskui nacių, galiausiai komunistinės valdžios), o poetinis talentas jai atnešė tik dar daugiau kančių. Dėl viešai paskelbtų eilių ją gentainiai prakeikė, bet Papuša tarp jų buvo priversta gyventi iki mirties.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

„Džekas Strongas“.

Po premjeros ir dėl šio filmo aršiai ginčytasi. Vieni gyrė autorius už realistiškumą ir vizualinį išraiškingumą, kiti teigė, kad jie tendencingai vaizduoja romus ir apie čigonus yra surinkę visus įmanomus stereotipus. Savo pretenzijas išreiškė net pats Lenkijos čigonų baronas Donas Vasylis, filmo autorius apkaltinęs tuo, kad jie siekia pasipelnyti iš Papušos, kaip anksčiau tai padarė neva poetę apgavęs J. Ficowskis. Dideliame interviu laikraštyje „Dziennik zachodni“ D. Vasylis smerkia filmo kūrėjus, kad jie rodo, jog čigonai yra nevalyvi, vagia vištas, buria kortomis ir apgaudinėja žmones. Didžiausias jo priekaištas – kad autoriai konsultavosi ne su juo, o su Olsztyno čigonais, kurie „nemoka nė „mū“, nė „be“, nė „kakariekū“).

Diskusijas provokuojantys filmai

Rimtos diskusijos net dvejus metus Lenkijoje vyko ir dėl režisieriaus W. Pasikowskio biografinės dramos „Džekas Strongas“. Taip amerikiečiai vadino aukšto rango socialistinės Lenkijos karininką pulkininką Ryszardą Kuklinskį, kuris net dvylika metų JAV žvalgybai teikė slaptą informaciją iš Generalinio štabo apie Varšuvos pakto šalių pasiruošimus atominės grėsmės atveju smogti NATO valstybėms anksčiau už priešus. Visą šį laiką Kuklinskis šaltakraujiškai slėpė savo diversinę veiklą net nuo šeimos narių, o kai buvo demaskuotas, tik per stebuklą išvengė žiaurios mirties (kaip Rusijos GRU specialistų instruktuojami Lenkijos saugumiečiai nubausdavo tėvynės išdavikus, parodoma epizode su plieno lydymo krosnimi vienoje gamykloje) ir su šeima buvo slapta evakuotas į užsienį. Iki naujųjų laikų socialistinėje Lenkijoje jam galiojo už akių paskelbtas mirties bausmės nuosprendis. Keletą dešimtmečių lenkus kiršino aktualumo neprarandantis klausimas: kas buvo R. Kuklinskis – Lenkijos garbę gelbėjęs tautos didvyris ar karinę priesaiką sulaužęs išdavikas? Abiejų konfrontuojančių pusių atstovai ilgokai laukė, kokios pozicijos laikysis režisierius W. Pasikowskis. O jis kartu su pagrindinio vaidmens atlikėju Marcinu Dorocinskiu įrodė, kad yra trečias kelias – vengiant kraštutinumų parodyti, kaip režimui paklusniai tarnaujantis funkcionierius po valdžios represijų 1968 m. Prahoje ir 1970 m. Gdanske ima suvokti, kad toliau negali likti lojalus totalitariniam blogiui.

Vaidybinio kino žiuri pirmininkas režisierius Andrzejus Jakimowskis uždarymo ceremonijoje pelnytai pasidžiaugė lenkų kino pergalėmis ir apgailestavo tik dėl to, kad LLF reglamentas nenumato prizų aktoriams. Jei būtų tokia galimybė, aktorinių nominacijų konkurencija šiemet būtų didžiulė. Nuostabių aktorinio meistriškumo pergalių tikrai būta daug. Ir jų spektras labai platus. Vien „Idoje“ matome nepamirštamą ir itin kontrastingą duetą. „Kruvinąją Vandą“ kaip visada ypač ryškiais potėpiais ekspresyviai suvaidino patyrusi aktorė Agata Kulesza, o Idą įkūnijusi jokios aktorinės patirties neturinti jos bendravardė Agata Trzebuchowska, atrinkta iš kelių šimtų pretendenčių, idealiai atitiko režisieriaus viziją: „Man reikėjo netipiškos merginos, kuri, kaip čia pasakius, nekvepia dabartimi ir nėra istoriška, neturi šiuolaikinės mimikos.“ Jauna studentė „pasižymėjo visais Idai reikalingais bruožais: šiek tiek nedabartinė, tarsi belaikė išvaizda, socialinių įgūdžių komunikuoti stoka ir dar didžiuliu protu bei sugebėjimu koncentruotis.“ Vyrų aktorių kategorijoje rimtas Džeką Strongą suvaidinusio M. Dorocinskio konkurentas būtų aktorius Robertas Więckiewiczius, filme „Po stipriu angelu“ suvaidinęs girtuoklį poetą, vardu Jerzy. Savo nenugalimą alkoholizmą filmo herojus, žvelgdamas tiesiai į kino kamerą, iliustruoja šiais žodžiais: „Geriu nuo tų laikų, kai lenkas tapo popiežiumi. Gėriau, kai lenkai laimėdavo, ir gėriau, kai jie pralaimėdavo. Geriu, kai man gera, ir geriu, kai man bloga.“ Šis skaudus prisipažinimas skamba ne kaip beviltiško girtuoklio diagnozė, o beveik kaip savotiška filosofinė nuostata. Vis dėlto kartais, kai labai natūralistiškai rodomos scenos, kuriose girtuoklio organizmas išdavikiškai priešinasi tokiai „filosofijai“, norisi nukreipti nuo ekrano akis.

Režisierius Wojciechas Smarzowskis kartu

„Akmenys ant pylimo“.

su didelę patirtį „girtavimo filosofijoje“ įgijusiu rašytoju Jerzy Pilchu (filmas sukurtas pagal jo romaną) teigia, kad „alkoholizmas – mūsų tautinė liga, o prieš butelį visi lygūs“. Šį teiginį gerai iliustruoja epizodas reabilitacijos klinikoje, kai savo „pasiekimais“ dalijasi įvairių socialinių sluoksnių atstovai – nuo sunkvežimio vairuotojo iki režisieriaus, per tarptautinio festivalio banketą prisišlapinusio į kelnes. Visi jie kažkada teigė sau ir kitiems, kad žino normą ir gali save kontroliuoti, bet patys nepajunta, kaip tampa bevaliais „žaliosios gyvatės“ vergais. Autoriai rado labai tikslų filmo stilių, gerai perteikiantį realybės jausmą prarandančio girtuoklio savijautą – scenų montažas kartais primena liaudyje žinomą „trūkusios juostos“ efektą, kai nutraukiamas sakinys, nebaigiama situacija, chaotiškai šuoliuojama laike ir erdvėje, ir visa tai primena negailestingai susiveržiančią kilpą. Čia jau patyrę kinomanai ir „girtavimo filosofijos“ adeptai tikriausiai atpažins nuorodą į klasikinę „Kilpą“, 1957 m. režisieriaus Wojciecho Haso dramą, kurioje alkoholiko (jį tąsyk vaidino Gustavas Holoubekas) kelias pražūties link parodytas taip, kad panašius filmus „pradedantiesiems“ galima rodyti kaip prevencijos priemonę.

Istorinė atmintis gyva

Pagirti brolius lenkus galima ir už tai, kad jie nesigėdija žodžio „patriotizmas“, kurį Lietuvoje kvailiai vis nesiliauja kompromitavę, o radikalai savinasi, tarsi tai būtų tik jų vienų privilegija. Lenkų kino režisieriai, kuriantys filmus apie Antrąjį pasaulinį karą, stengiasi vengti tokių kraštutinumų, todėl ir rezultatai įdomūs. Ryškų patriotinio kino pavyzdį pateikė patyręs režisierius Robertas Glinskis. Jo naujausias filmas „Akmenys ant pylimo“ sukurtas pagal Aleksandro Kaminskio knygą, kurią paauglystėje skaitė jau kelios lenkų kartos. Dar nepasibaigus Antrajam pasauliniam karui parašytas kūrinys 1943 m. pirmą kartą išleistas Armijos Krajovos pogrindinėje leidykloje. Knyga buvo nepaprastai aktuali, nes pasakojo apie pasipriešinimą fašistams (juos sutriuškinus Armija Krajova dar ilgai priešinosi ir sovietų okupantams). Pavadinimui autorius pasiskolino citatą iš poeto Juliuszo Slowackio eilėraščio „Mano testamentas“, parašyto Paryžiuje apie 1840 m.: „Maldauju gyvų – nepraraskit vilties / O kai reiks, drąsiai ženkit į mirtį / Viens po kito, kaip akmenys tie, / Kuriuos Dievas vis meta ant pylimo“ (*vertė G. J.*). Šiais „akmenimis“ romane ir filme tapo būrelis mokyklos absolventų, nenorėjusių taikytis su tėvynės okupacija ir jaunatvišką idealizmą nukreipusių į nutrūktgalviškas pasipriešinimo akcijas – jie nuplėšia vėliavas su svastika nuo Mokslų akademijos pastato Varšuvoje ar sukelia paniką kino teatre per fašistinio propagandinio filmo seansą. Apsvaigę nuo pirmų pergalių jaunieji kovotojai azartiškai žaidžia karą ir svajoja tapti tikrais partizanais. Deja, realybė greitai prigesina jaunatviško nuotykio įkarštį, o pasiaukojimas dėl tėvynės laisvės pareikalauja kruvinų aukų. Sukurtas kaip intriguojantis veiksmo filmas „Akmenys ant pylimo“ skirtas visų pirma jaunajai auditorijai, todėl žiūrovui nuobodžiauti neleidžia ir dinamiškas ritmas, ir nuoširdi jaunų aktorių vaidyba, ir gerai su vaizdu deranti Lukaszo Targoszo muzika. Tačiau visą seansą tvyrojusi įtempta tyla kino salėje liudija, kad auditoriją sujaudino ir pati istorija, ir iškelti visais laikais aktualūs klausimai: kaip atskirti didvyriškumą nuo aklo užsispyrimo ir kokia yra pasiaukojimo kaina?

Antrajam pasauliniam karui skirti dar keli Lagowe parodyti filmai. Šiemet lenkai prisimena tragiško Varšuvos sukilimo septyniasdešimtąsias metines, kurias akcentavo keliais įsimintinais filmais. Kadangi apie šiuos tragiškus įvykius kinematografininkai pasisakydavo ir anksčiau, dabar ieškoma naujų formų. Režisierės Malgorzatos Bramos filmas „Radoslawas“, pasakojantis apie legendinį sukilimo vadą papulkininkį Janą Mazurkiewiczių, greičiau primena televizinį kūrinį, sudarytą iš gyvų liudininkų prisiminimų ir inscenizuotų kovos epizodų. Kur kas originalesnis „Varšuvos sukilimas“, kurio autorių kolektyvas neapsiribojo vien žinomais kronikiniais kadrais, bet ryžosi 1944 m. tragediją parodyti platesniame ne tik karo, bet ir anuometinės buities kontekste. Pagrindiniai filmo herojai broliai Witekas ir Karolis kadre taip ir nepasirodo, mes girdime vien jų komentarus ir matome jų filmuotus vaizdus. Na, o modernios technologijos leidžia žiūrovui maksimaliai identifikuotis su tuo, kas vyksta ekrane.

„Slėptuvėje“.

Lenkai per pastaruosius metus sukūrė nemažai filmų, kuriuose pasakojamos istorijos apie žydų slėpimą nuo sunaikinimo (Jano Jakubo Kolskio „Toli nuo lango“, Agnieszkos Holland „Tamsoje“). Savaip šią jau įprastu šablonu tapusią tendenciją praplečia režisierius Janas Kidawa-Blonskis, kurio filmas „Slėptuvėje“ pristatomas kaip erotinis trileris. Veiksmas plėtojasi 1944 m. šiaurės rytų Lenkijos mieste Radome. Į gimtuosius namus po motinos savižudybės grįžusi Janka sužino, kad tėvas rūsyje slepia kaimyno dukrą jauną žydę Esterą. Kai tėvas suimamas, Janka tampa Esteros globėja, ir netrukus jas vis tvirčiau ima sieti seksualinė aistra, kurią dar labiau sutvirtina bendra žmogžudystė. Režisierius, anot kritikų, ne tik pakeičia žvilgsnį į daug kartų nagrinėtą problemą, bet ir sukeičia akcentus: čia Jankos namuose įkalinta belaisvė pavergia namų šeimininkę ir lengvai ja manipuliuoja. Režisierius ne tik drąsiai laužo tabu, bet ir siekia kamerinei istorijai suteikti kur kas platesnį kontekstą, cituodamas Senojo Testamento „Giesmių giesmę“. Panašių biblinių asociacijų neseniai griebėsi ir Sigitas Parulskis romane „Tamsa ir partneriai“, kuriame pirmą kartą itin drąsiai viešumon keliama istorinė tiesa apie lietuvius žydšaudžius taip pat apipinama Šv. Rašto ornamentais. Šios knygos motyvais irgi galėtume sukurti gerą filmą, tik kas iš mūsų režisierių nepabijotų ryžtis šiam žygiui?

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

KINO KLASIKOS KLUBAS „ROMUVOJE“

Gediminas JANKAUSKAS

Kaune daugiau nei du dešimtmečius tai vienoje vietoje, tai kitoje veikė kino klubai, kuriuose buvo galima ne tik gerą filmą pažiūrėti, bet ir profesionalų komentarą išgirsti ar su bendraminčiais susitikti. Neretai dalyvauti tokiuose seansuose buvo kviečiami garsiausi lietuviško kino kūrėjai.

Keletą kartų tokie klubai keitė vietą (M. Žilinsko dailės galerijoje, Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje, kino centre „Forum Cinemas“) ir pavadinimą („Penkios žvaigždutės“, „Kitokio kino klubas“). Visi jie nustojo egzistavę dėl skirtingų, bet labai objektyvių priežasčių.

„Paradizo“.

Tačiau noras retsykiais žiūrėti klasikinio kino šedevrus liko. Šių eilučių autorius, ilgametis klubų vadovas, dabar dažnai gauna laiškų su pageidavimais tęsti panašią veiklą. Ypač jaudina senjorų laiškai, kuriuose guodžiamasi, kad ši žiūrovų kategorija šiais laikais itin ignoruojama. Tokiuose laiškuose dažniausiai prašoma to paties – nors retsykiais priminti tuos iškilius kino meno kūrinius, kurie Lietuvoje buvo rodomi seniai, bet liko gyvi kolektyvinėje atmintyje.

Šios prasmingos misijos imasi kino teatras „Romuva“ – vienintelis primityviam komerciniam kinui besipriešinantis bastionas. Nuo antros rugsėjo savaitės čia pradeda veikti „Kino klasikos klubas“, kuris du, o kartais net ir tris kartus per mėnesį kvies kauniečius ir mūsų miesto svečius prisiminti garsiausius „dešimtosios mūzos“ šedevrus ir jų autorius. Pirmasis KKK sezonas skiriamas garsiems klasikinio kino kūrėjams paminėti. Prisiminsime tuos, kurių jau nebėra (Charlis Chaplinas, Jeanas Gabinas, Jeanas Marais, Jeanas Cocteau, Marcello Mastroianni), pagerbsime visus tris šiųmečius Nacionalinės premijos laureatus – Donatą Banionį, Juozą Budraitį bei Joną Gricių ir palinkėsime sveikatos tiems, kurie šiemet sulaukė gražaus jubiliejaus (Pierre'as Richard'as, Brigitte Bardot, Sophia Loren).

KKK atidarymui rugsėjo 10 d. parinktas „Oskarą“ ir daugelį kitų apdovanojimų pelnęs itališkas filmas „Naujasis kino teatras „Paradizo“ (1989 m., rež. Giuseppe Tornatore). Tai tikras naujųjų laikų kino šedevras,

„Mažylis“.

primenantis geriausias itališko klasikinio kino tradicijas. Filmas net baigiamas tikra bučinių antologija – mažo miestelio kunigo uždraustų „nepadorių“ scenų iš įvairiausių filmų galerija, kurioje matome tikrų klasikinio kino žvaigždžių parodą. Jei šiuose subraižytuose kadruose atpažinsite daugumą veidų, vadinasi, klasikinio kino istoriją išmanote gerai.

Rugsėjo 17 d. minėsime pirmą šimto metų jubiliejų, skirtą pasaulinės tragikomedijos karaliaus Charlie'o Chaplino debiutui. Prisiminsime šio genijaus gyvenimą bei kūrybą ir pažiūrėsime jo šedevrą „Mažylis“ (1921 m.).

Savaitgalis prie televizoriaus

Kas neįsisavino istorijos klaidų, bus priverstas jas kartoti

Rugsėjo 1-ąją sukako 75 metai, kai prasidėjo Antrasis pasaulinis karas. Jo kinematografininkai niekada nebuvo pamiršę, bet kuo toliau nuo mūsų tolsta tie visam pasauliui tragiški įvykiai, tuo daugiau galimybių ir noro apibendrinti istorines pamokas, nors be pykčio apie tai kalbėti ne visada pavyksta. Pernai Vokietijoje sukurta trijų serijų karinė drama **„Mūsų motinos, mūsų tėvai“** (ketvirtadienis, 21.00 val., LRT) sulaukė beprecedenčio reitingo.

Filmas pasakoja Antrojo pasaulinio karo istoriją nuo nacių įsiveržimo į Sovietų Sąjungą iki fašizmo kracho 1945-ųjų Berlyne. Nors autorių užmojis veik epinis, jie nepretenduoja į šiam žanrui būdingus apibendrinimus. Tai jaudinanti istorija apie penkis jaunus žmones, savo kailiais patyrusius fašistinės ideologijos amoralumą. Visi jie užaugo viename Berlyno kvartale, o kai atėjo metas pasitarnauti tėvynei, draugų keliai išsiskyrė, bet dar kelis kartus susipynė lemtingų istorinių lūžių momentais.

Stebėtina, kaip panašiai kartojasi aštuoniasdešimties metų senumo įvykiai. Devynerius metus (1920-1929) JAV ekonomika augo kaip ant mielių, akcijų rinkų kreivės sparčiai kilo aukštyn, o Naująja era patikėję amerikiečiai beatodairiškai investavo sunkiai uždirbtus pinigus ir nepaisė jokių perspėjimų. Nesubalansuotas ekonomikos augimas ir finansų sistemos kontrolės stoka anksčiau ar vėliau turėjo sprogti kaip didelis burbulas. Tai prasidėjo 1929 m. spalio 29-ąją, pramintą „juoduoju antradieniu“.

Tikrais įvykiais paremtas filmas **„Rizikos riba“** (penktadienis, 23.20 val., BTV) bando atkurti naujausios finansinės krizės ištakas. 2008-ųjų rugsėjį investicijų įmonės analitikas Piteris Salivenas atskleidžia slaptą informaciją, kuri į didžiulį pavojų galėtų įstumti visą verslo pasaulį. Sprendimai, kurie bus priimti per artimiausias 24 valandas, paveiks ne tik kompanijos darbuotojus, bet ir paprastų amerikiečių gyvenimus.

Ameriką ne kartą matėme grėsmės akivaizdoje. Kassyk nuo pražūties ją paskutinę akimirką gelbėjo *supermenai*, policininkai ar šalies prezidentas. Dažniausiai finalinę pergalę lydėjo nežmoniškų pastangų apoteozė ir herojinės intonacijos. „Rizikos riboje“ viskas kitaip. Šį kartą fizinės galios demonstravimą keičia intelektualus „smegenų šturmas“, o kovos lauku tampa investicijų įmonės biurai, įsikūrę viename Volstryto dangoraižių. Kol visą naktį čia karštligiškai nagrinėjami įvairiausi iš(si)gelbėjimo būdai, nieko neįtarianti Amerika gyvena įprastu ritmu. Šis kontrastas sudaro tokią įtampą, kad jos galėtų pavydėti veiksmo kino kūrėjai.

Po plačiai pasaulyje pagarsėjusios „Merginos su drakono tatuiruote“ skandinaviškas detektyvinis romanas ir pagal tokią literatūrą sukurti kriminaliniai filmai dabar turi didelę paklausą. Nenuvilia ir režisieriaus Lasse'o Hallstromo **„Hipnotizuotojas“** (šeštadienis, 22.35 Lietuvos ryto TV), pastatytas pagal Alexandro Ahndorilo romaną. Stokholmo priemiestyje vieno sporto klubo drabužinėje aptinkamas sadistiškai nužudyto vyro lavonas. Vėliau velionio namuose rasti jo žmonos ir dukters kūnai. Kriminalinės policijos komisarė Jona Lyna sužino, kad tragiškos lemties išvengė sunkiai sužeistas berniukas ir jo vyresnioji sesuo. Reikia kuo greičiau pasirūpinti jų saugumu, o bylos tyrimui prireiks hipnotizuotojo paslaugų.

Pagal populiarų kompiuterinį žaidimą sukurtas filmas **„Persijos princas: laiko smiltys“** (sekmadienis, 19.30 val., TV3) žiūrovus nukels į VI a. Persiją. Tarp kilmingųjų kastos atstovų ir jiems tarnaujančių padėjėjų vyksta nuožmi kova dėl ypatingos brangenybės. Legendinė dievų dovana, vadinama Laiko smiltimis, jos savininkui leidžia padaryti neįmanomą dalyką – pasukti laiką atgal. Šios nepaprastos relikvijos trokšta žmoniją pavergti ketinantis Nizamas. Bet jam atkakliai priešinasi jaunasis princas Dastanas, kuris kartu su drąsia princese Tamina leidžiasi į pavojingą kelionę.

Subtilių melodramų mėgėjams patiks filmas **„Prieš saulėlydį“** (sekmadienis, 22.55 val., BTV), kuriame režisierius Richardas Linklateris ir aktoriai Ethanas Hawke'as bei Julie Delpy tęsia istoriją apie amerikietį Džesį ir prancūzaitę Seliną, susipažinusius Vienoje (apie tai pasakojama filme „Prieš saulėtekį“). Po devynerių metų jie vėl susitinka. Šį kartą Paryžiuje. Dabar neblogai vienas kitą spėjusi pažinti porelė per kelias valandas, iki saulės laidos, turi daug ką nuspręsti.

Sekmadienio filmas **„Sachara“** (19.00 val., TV6) prasideda nuo kvapą gniaužiančios sensacijos: Šiaurės Afrikoje pasklinda naujas pragaištingas virusas. Dėl šios stichiškos epidemijos šalyje neregėtais tempais gausėja bepročių ir kanibalų armija. Amerikoje kyla panika vien nuo minties: kas bus, jeigu virusas įveiks Atlanto bangas ir pasklis Jungtinėse Valstijose? Ištirti siaubingą virusą į ekstraordinarių įvykių epicentrą pasiunčiama daktarė Eva Rochas (ją suvaidino Penelope Cruz), kuriai pavyko nustatyti, kad ligos protrūkio priežastimi tapo gamtos tarša kažkokiais neregėtais chemikalais. Kol kas neaišku, iš kur atsirado šie pavojingi teršalai. Bet smalsumas Evai gali kainuoti gyvybę. Štai čia ir prasideda lobių ieškotojo Dirko Pito misija. Atsitiktinai išgelbėjęs žaviąją mokslininkę, azartiškasis vėjų pamušalas laikinai pamiršta Sacharoje ieškomus auksą bei brangakmenius (jie niekur nedings!) ir stačia galva neria į dar vieną kraują kaitinantį nuotykį.

Miesto autobuse. Panevėžys. 1966 m.

Romualdas RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

Aktorius DONATAS BANIONIS

Juozas Miltinis man buvo viskas – ir Tėvas, ir Dievas. Klausiau ir dariau tai, ko mane mokė J. Miltinis. Jokių klausimų, jokių „bet“ – nei sąmonėje, nei pasąmonėje. Reikalavo nuolatos mokytis, dirbti, skaityti, mąstyti. Mokė gyventi. Jis viską apie mus žinojo. J. Miltinio teatras kūrėsi kaip šeima. Mes teatre gyvenome. Jis keldavo aukštus reikalavimus, sakydavo: Donatai, tu čia nesikraipyk, tu atskleisk esmę. Mąstyk, kodėl žmogus žudysis, ką jis galvoja.

Su Juozu Budraičiu ir Regimantu Adomaičiu. Vilnius. 2013 m.

Su Juozu Miltiniu. Panevėžys. 1966 m.

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Skuodo muziejus –
vienintelis Šiaurės Vakarų Lietuvoje saugantis kuršių genties paveldą

Muziejaus direktorę Aldoną OZOLIENĘ kalbina Ridas VIŠKAUSKAS.

– 1975 m. tuometiniame Vilniaus pedagoginiame institute įgijote biologijos ir chemijos mokytojos specialybę. Kokios aplinkybės lėmė jūsų posūkį į muziejininkystę? Skaitytojams paaiškinsime, jog Skuodo muziejuje dirbate nuo pat jo įkūrimo pradžios 1991 m., o jo direktorės pareigas einate nuo 2002-ųjų.

– Į šią veiklą pastūmėjo gyvenimiškos aplinkybės. 1983-1991 m. Skuode dirbau partinį darbą. Kai darbavausi mokykloje, miestelyje kūrėsi muziejus. Su kultūrine veikla buvau susidūrusi, pedagoginės patirties turėjau, tad muziejininkystė buvo artima. Muziejų įsteigėme su Evaldu Razgumi, jo direktoriumi. Gavome tik tuščias patalpas, neturėjome jokio eksponato, pradėjome dirbti „nuo nulio“, nes Skuode iki 1991 m. muziejaus nebuvo.

– Kuo savitas Skuodo muziejus?

– Jame veikia šešios nuolatinės istorinės, etnokultūrinės, pažintinės tematikos ekspozicijos: „Skuodo miesto formavimosi istorija“, „Kaimiška žemaitiška troba“, „Skuodo rajono sportinės veiklos istorija“, „Senieji kaimo amatai ir moterų darbai“, „Rajono tautodailės istorija“, „Tautodailininko Petro Brazausko medžio drožiniai“. Ekspozicijos kasmet papildomos nauja istorine medžiaga, konservuotais muziejaus fondų eksponatais, deponuotais kitų muziejų rodiniais.

Nuolat ruošiame laikinas ekspozicijas ir parodas iš muziejaus fondų, minime įvairias krašto istorijos datas. Salėse ir muziejaus menėje rengiame tautodailininkų, menininkų darbų, profesionaliojo meno ir kitas parodas.

Skuodo žemėje yra Apuolė – seniausia Lietuvos gyvenvietė, paminėta istoriniame rašytiniame šaltinyje. Apie čia gyvenusių kuršių genties kovas su vikingais 853 m. rašė vokiečių arkivyskupas Rimbertas kronikoje „Švento Anskarijaus gyvenimas“. Apuolės piliakalnis buvo tyrinėtas 1928-1932 m., kasinėjimuose dalyvavo žymus švedų archeologas Birgeris Nermanas. 2001 m. piliakalnio kapinyną tyrinėjo archeologas Zenonas Baubonis. Mes saugome Apuolės piliakalnio, kapinyno, senkapio archeologinius radinius, tyrinėjimo medžiagą, fotografijas, istorinius dokumentus. Muziejuje veikia naujai pertvarkyta, archeologiniais eksponatais papildyta ekspozicija „Apuolė – kuršių žemių centras“: pasinaudodami kompiuteriniu terminalu lankytojai gali sužinoti apie Skuodo žemėje gyvenusių kuršių verslus, laidojimo papročius, gyvenimo būdą, jų alkus – šventvietes, prekybą ir kovas su vikingais. Tai vienintelis muziejus Šiaurės Vakarų Lietuvoje, saugantis šioje žemėje gyvenusios kuršių genties istorinį kultūrinį paveldą.

Muziejus bendradarbiauja su rajono ugdymo įstaigomis, kartu rengiame projektus. Sudarome sąlygas čia vesti istorijos, dailės, etnokultūros pamokas.

Glaudžiai bendradarbiaujame su Lietuvos kraštotyros draugijos Skuodo skyriumi, renkame kraštotyros medžiagą, rašome darbus, organizuojame parodas. Sukauptu darbų fondu naudojasi studentai, mokytojai, mokiniai ir visi besidomintieji krašto istorija.

Teikiame pagalbą rajono tautodailininkų skyriui. Muziejuje pristatome kūrėjų darbus, ruošiame kalėdines rajono tautodailininkų parodas, velykines popietes, naujametines-kalėdines vakarones, kasmet rengiame jų parodą Klaipėdos tautodailininkų galerijoje „Marginiai“ ir kitur.

Nemažai dėmesio skiriame archyviniams fondams, jų kaupimui ir saugojimui, kasmetiniam tvarkymui.

Muziejaus lankytojai – miesto, rajono žmonės, moksleiviai, svečiai, turistai ir užsieniečiai – susipažįsta su Skuodo krašto istorija, kraštotyra, etnokultūra, įžymybėmis, etninėmis grupėmis, visuomeninėmis organizacijomis, paminklais ir kt. Organizuojame nemokamas ekskursijas, teikiame įvairią labdarą. Suaugusiam lankytojui bilietas pas mus kainuoja 1 litą...

– Jūsų internetiniame puslapyje rašoma, kad muziejuje dirba tik 5 žmonės! Ar nestokojate specialistų?

– Šiuolaikinio muziejaus veikla siejama su kultūros, švietimo, informacijos skleidimo funkcijomis. Muziejuje sukauptos kultūros paveldo vertybės įgalina plėsti ir gerinti jo lankytojams teikiamas paslaugas, o aktyvus visuomenės gyvenimo ritmas, besikeičiantys poreikiai bei naujos technologijos skatina derinti vertybių kaupimą ir saugojimą su bendravimu, informacijos visuomenei teikimu ir jos švietimu. Muziejaus vertybės turi tapti gyva kultūros, istorinės atminties ir patriotinio ugdymo dalimi, todėl būtina sudaryti sąlygas tinkamai saugoti bei eksponuoti sukauptus rinkinius.

Tačiau mūsų fondų saugyklos per mažos, nėra šiuolaikinės įrangos. Kad muziejus taptų patrauklesnis lankytojams, reikia modernizuoti ekspozicijas, sutvarkyti eksponatų apsaugą, gerinti reklamą.

Muziejaus pastatui reikalingas kapitalinis remontas: langai užkalti ir nekeisti gal šimtą metų, ekspozicinių salių sienos ir lubos suskilusios, grindys supuvusios, drėgna... Reikalingas ūkinis-pagalbinis pastatas. Neturime transporto priemonės, tad sunku organizuoti ekspedicijas, parodų parvežimą, eksponatų išvežimą restauruoti ir kt.

Neišspręstas muziejaus įdiegimo į integralią Lietuvos muziejų informacinę sistemą LIMIS klausimas bei galimybė vykdyti muziejinių vertybių skaitmeninimo darbus. Muziejui reikalingas specialistas, kuris kompetentingai administruotų naudojamą LIMIS, sugebėtų šia sistema aprašyti, skaitmeninti eksponatus, susieti sistemoje metaduomenis su skaitmeninėmis kultūros paveldo objektų bylomis.

Muziejinį darbą dirba tik trys žmonės: aš, muziejaus direktorė, vyr. fondų saugotoja Nijolė Jazbutienė, istorikė Joana Šleinienė. Kiti du – aptarnaujantis personalas. Specialistų trūksta, bet etatų plėtra priklauso nuo Skuodo rajono savivaldybės skiriamų lėšų. Mums reikia archeologo, etnografo. Neturime ir salių, ekspozicijų prižiūrėtojų, patys budime ir organizuojame ekskursijas.

– Kokios problemos kelia daugiausia rūpesčių? Kaip sekasi bendradarbiauti su Skuodo kultūros ir švietimo sferos žmonėmis?

– Sunkumų kyla įvairių, vienas svarbiausių – muziejaus pastato renovacija. Kitas problemas stengiamės spręsti bendromis jėgomis projektine veikla. 2013 m. laimėjome ir vykdėme šiuos projektus: „Žemaitiškų tradicijų atgarsis Skuodo dvarvietės kultūrinėje edukacijoje“, „Skuodo muziejaus ekspozicijos „Apuolė – seniausia Lietuvos gyvenvietė“ atnaujinimas, „Ekspozicijos „Skuodo krašto formavimosi istorija“ atnaujinimas, „Pažintinė kelionė kuršių kultūros pėdsakais“, „Skuodo krašto istorijos ir kultūros atmintis senojoje dvarvietėje“. Dalinį finansavimą projektinei veiklai skyrė LR kultūros ministerija ir Skuodo rajono savivaldybės administracija.

Paruoštos edukacinės programos „Žemaitiškų tradicijų puoselėjimas kultūrinėje edukacijoje“, „Skuodo krašto kultūros ir meno puoselėtojai“, „Stebuklo džiaugsmas žemaičių gyvenimo būde, kasdieniuose darbuose ir šventinėse tradicijose“, „Apuolė – kuršių žemių centras“. Edukaciniai užsiėmimai vyko naujai įrengtoje edukacinėje klasėje ir muziejaus ekspozicijų salėse.

Gražiai bendraujame su Skuodo krašto kultūros ir švietimo darbuotojais. Pristatant parodas, vedant kultūrines-edukacines dienas, istorines popietes, muziejui menines programas nuolat dovanoja Skuodo meno mokyklos kolektyvai, Pr. Žadeikio gimnazijos skaitovai, Bartuvos progimnazijos artistai. Menines istorines scenas ne kartą kūrė Skuodo „Žemaičių“ teatro aktoriai. Istorinėje salėje koncertavo Skuodo kultūros centro muzikantai, Pašilės kaimo kapela, Daukšių moterų ansamblis „Svaja“, Skuodo „Bočių“ klubo dainininkai.

Muziejuje vyksta tradiciniai renginiai: „Žemaitiški skaitymai“, skirti kraštiečio S. Daukanto gimimo metinėms paminėti, meninio skaitymo konkursai, mokyklų dailės olimpiados, velykinės popietės, kalėdiniai padėkos vakarai, istorinės akcijos, konferencijos, istoriniai skaitymai, renginiai, skirti Tarptautinei muziejų dienai. Jau tradicinė jaunųjų medžio drožėjų konkursinė paroda „Medis – mano eldija“, skirta tautodailininkui Petrui Brazauskui atminti.

Skuodo muziejus, mokyklos ir kultūros įstaigos vieni kitus papildo ir tarnauja visuomenei, saugo mūsų krašto istorinį-kultūrinį paveldą. Nemažai dėmesio skiriama leidybai – jai lėšų gaunama iš projektų. Pernai išleista brošiūra „Apuolė – seniausia Lietuvos gyvenvietė“, edukacinis leidinys „Skuodo krašto senieji lininkystės įrankiai“. Ši veikla atspindi muziejaus pobūdį, populiarina mūsų rinkinius.

Muziejuje saugomas 16 601 pagrindinio ir pagalbinio fondo eksponatas, visi jie įtraukti į archeologijos, istorijos, etnografijos, architektūros, numizmatikos, tautodailės, gamtos rinkinius. Eksponatai renkami iš žmonių – kai kas juos dovanoja, o kartais perkame, ieškome ekspedicijų, akcijų metu.

2013 m. restauruoti šeši rodiniai – sakralinės medžio skulptūros ir konservuoti 144 archeologiniai eksponatai.

Laikantis Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. gruodžio 22 d. įsakymo, muziejuje eksponatai vertinimi tikrąja verte. 2013 m. taip įvertinti 534 rodiniai.

– Į kokias parodas, renginius planuojate kviesti skuodiškius rugsėjo – gruodžio mėnesiais?

– Šiuo metu muziejuje šalia nuolatinių ekspozicijų veikia dvi naujos parodos: tautodailininkų, mokytojų, mokinių medžio drožinių „Tautodailininko Petro Brazausko pėdomis“ ir tautodailininkės Vidos Ivanauskienės tapybos kūrinių (iš muziejaus fondų). Istorinėje ekspozicijoje pristatomos senosios sakralinės lietuvių liaudies skulptūros (restauruoti muziejaus fondų eksponatai). Lankytojus pakvies tautodailininkės Irenos Gadeikienės tapybos ir koliažų, tautodailininkės Alvitos Šeputaitės karpinių parodos, tautodailininkės Antaninos Danienės jubiliejinė tapybos (70) paroda. Gruodį tradiciškai bus galima išvysti kalėdinius Skuodo krašto tautodailininkų, menininkų, amatininkų kūrybos darbus, šventines puokštes bei kompozicijas.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

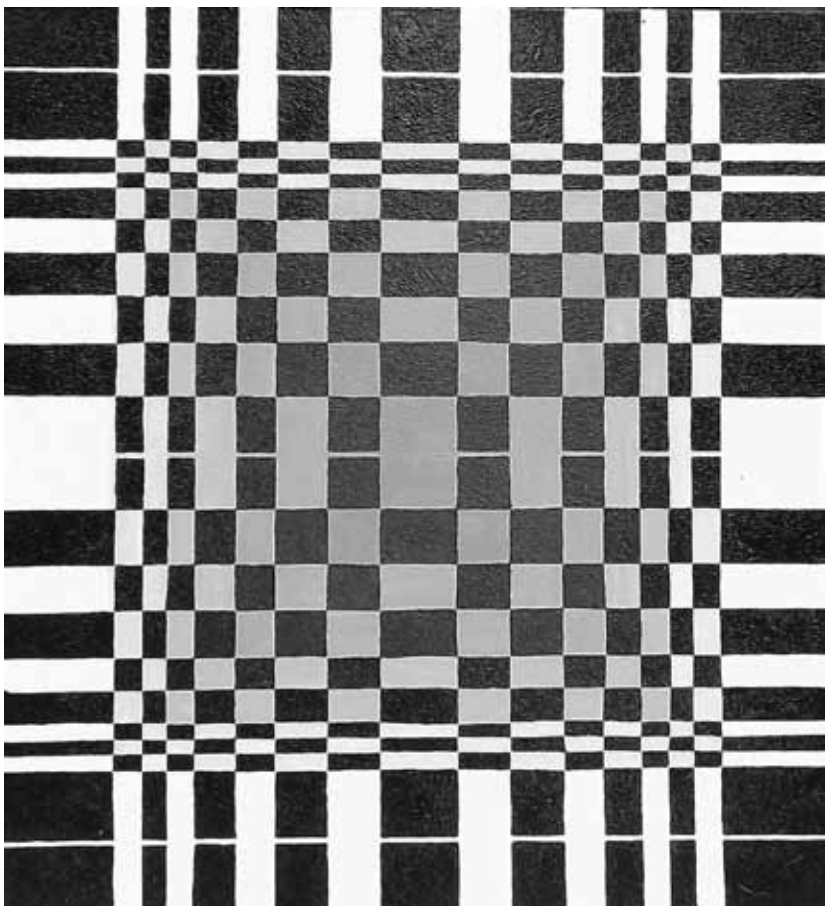

Gabrielė KUIZINAITĖ

Fotografijos ir tapybos abstrakcijos – vienu ritmu

Rugpjūtį Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje veikė fotografijos ir tapybos abstrakcijų paroda „Ritmikos“. Jos sumanytojai – fotomenininkė Vilija Kailiūtė ir tapytojas Antanas Andziulis. V. Kailiūtė į šią sritį atėjo iš taikomųjų menų, tačiau fotografija domisi jau du dešimtmečius. 1993 m. lankė fotografijos kursus Lietuvos fotomenininkų sąjungoje. Dalyvavo LFS organizuotuose grupinėse parodose, taip pat – išeivijos fotomenininko Algimanto Kezio rengtose jungtinėse parodose Čikagoje. Menininkė teigė, kad jai nesvetima ir tapyba. Noras padirbėti su spalva bei dažais V. Kailiūtę atvedė į vakarinę A. Martinaičio dailės mokyklą. Ji įsitikinusi, kad čia gavo daug praktinių žinių, nuo tada susižavėjo abstrakcija, mėgino ją naudoti fotografijoje, taip pat – ir spalvą, nes iki tol buvo dirbusi su nespalvota fotografija.

Menininkės darbuose dominuojanti miesto tematika išreiškiama fotografinėmis abstrakcijomis. Pasak autorės, miestas – tai vieta, kur susipina įvairios mintys ir emocijos, tai amžinas judėjimas ir dinamika, kai jo slinktis ir trajektorijas ima diktuoti miesto dvasia. Žmogus tarsi tampa įkaitu, tačiau kartu miestas jį ir išlaisvina. „Taip šios konstrukcijos įtraukė mane ir virto abstrakčiais paveikslais, atspindinčiais miesto ritmą“, – pasakojo autorė. Abstrakčioms V. Kailiūtės fotografijoms būdinga ritmiška meninė kompozicija, vyrauja spalvinio kolorito įvairovė: nuo tamsių iki ryškių spalvų bei tonų. Meninių fotografijų formų bei spalvų dermė nukelia į mistikos ir paslaptingumo zonas. Miesto simbolika užkoduota jos darbų ritmikoje, išreikšta emocingais geometrizuotų formų fragmentais.

V. Kailiūtės darbuose miesto tematika tik išoriškai atrodo monotoniška – per spalviškai abstrakčias formas jos darbai praplečia tradicinę miesto vaizdavimo erdvę, abstrakcija suteikia jam naują dimensiją, nukelia į įsivaizduojamo, svajonės, sapno pasaulį.

Dailininkas A. Andziulis gimė ir augo Kaune. Tapybos mokėsi Juozo Naujalio meno mokykloje, vėliau ją studijavo Vilniaus dailės institute, meistriškumą tikrino ir tobulino, anot autoriaus, „įvairiose podiplominėse studijose bei gyvenimo seminaruose“. Menininkas rengia personalines parodas, dalyvauja grupinėse, nustebindamas vis naujomis idėjomis. A. Andziulio tapybinė stilistika yra paremta abstrakcija, jai kūrėjas ištikimas daugelį metų, tačiau jo kuriami abstraktūs tapybos darbai išties įvairūs.

Galbūt atsitiktiniai sutapimai A. Andziulį pastūmėjo šiai parodai nutapyti naujų darbų, kuriuose itin svarbi spalva, geometrinė ritmika, tradicija ir moderni jos interpretacija. Menininkas neslepia emocinės asmeninio gyvenimo patirties: „Penktą vasarą sodyboje prieš užmigdamas matau tą patį senolių austą vis besisukantį raštą.“ Jis greičiausiai ir paskatino tapybines transformacijas. Šis vaizdinys tapo svarbiausia parodos darbų inspiracija. Kūrėjas mini datas, ieškodamas sutapimų ir komentuodamas naujojo ciklo atsiradimo momentus: „2014-aisiais sukanka šimtas metų nuo Pirmojo pasaulinio karo pradžios, taip pat šiais metais yra 90-asis mano motinos tekstilininkės gimtadienis. Prieš 30 metų baigiau tapybos studijas Vilniaus dailės institute.“ Kiekvieną parodoje eksponuojamą darbą autorius sieja su svarbiais asmeniniais įvykiais. A. Andziulio tapyboje svarbios ryškių koloritų geometrizuotos formos, emocinis ir ritminis turinio perteikimas abstrakcija. Jo darbuose dominuoja skirtingos abstrakčios formos, vizualusis ryškių spalvinių koloritų dialogas.

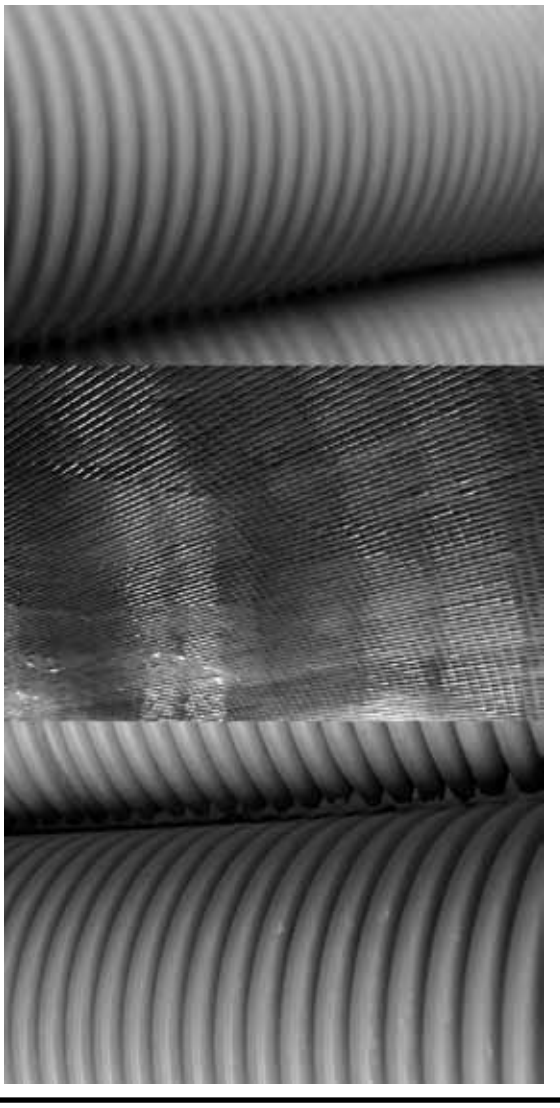

Pagrindinis simbolis meninėje A. Andziulio paveikslų erdvėje išlieka geometrizuotas kvadratas. Kiekviename darbe jis vis kita spalva ir forma užkoduoja pasakojimą, jo variaciją, niuansą, emociją. Abiejų parodos autorių darbams būdinga formos, spalvos ir įvaizdžių įvairovė. Abstraktusis vizualumas, filosofinis turinys ir estetinė kūrinio raiška būdinga tiek A. Andziulio, tiek V. Kailiūtės darbams.

Paroda „Ritmikos“ pristato spalvotas, dar niekur nematytas abstrakcijas. Visi A. Andziulio darbai buvo sukurti šią vasarą, o V. Kailiūtės fotografijos abstrakcijų ciklas „Miesto dvelksmas“ – kiek anksčiau, 2009-2010 m. Atsitiktinis sutapimas ar lemtis, kad paroda surengta kartu, abiejų menininkų darbai itin dera, papildo ir praplečia vieni kitus. Tad belieka svarstyti, kaip kūrėjai, susitiko, kaip gimė idėja surengti bendrą ekspoziciją.

Tiek A. Andziulio, tiek ir V. Kailiūtės darbuose nėra konkrečių realybės ženklų ar detalių – orientuojamasi į emocinę atmintį, kurią inspiravo audinio raštas ar architektūrinis fragmentas. Abiejų autorių kūrinių meninė kompozicija yra dinamiška, provokatyvi ir sykiu metaforiška. Nors menininkai kuria kitokiomis technikomis, laikosi skirtingo požiūrio į abstraktųjį meną, vizualinė kūrinio kalba, mąstymas yra panašūs. Formos, spalvos, abstrakcijos dermė susiejo juos rengiant bendrą parodą, tapusią kultūriniu vasaros Kauno įvykiu, galbūt paskatinsiančiu priimti naujus meninius iššūkius.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

Andrius JAKUČIŪNAS

Karštos vasaros idėjos: lengvai ir taikiai

Prasidedant naujam kultūrinės spaudos sezonui (tai iš tikrųjų reiškia ne netikėtai, bet vis dėlto itin staiga užklupusį rudenį), norėčiau nekamuoti jūsų nuobodžiu probleminiu ar informaciniu tekstu. Šia liūdna ir linksma proga nusprendžiau verčiau pasidalyti (gal ne visai utopinėmis) idėjomis, kurios vasarą kilo veltėdžiaujant beigi dykaduoniaujant (bet, žinoma, labai atidžiai stebint aplinką ir spaudą).

Pirmoji: kadangi aš kaip ir kiti mūsų mielos tėvynės gyventojai buvau priverstas stebėti atsinaujinusias (o iš tikrųjų niekad galutinai ir nenutrūkusias) diskusijas dėl vadinamojo „vamzdžio“ – Vlado Urbanavičiaus „Krantinės arkos“ – bei dėl sovietinių Žaliojo tilto skulptūrų iškeldinimo arba saugojimo, labai neblogai išmanau kontekstą, ir štai, drąsindamasis faktu, kad „savo nuomonę“ šiuo klausimu išsakė netgi televizinės blizgės, esu pasirengęs pristatyti būdą, kaip lengvai (ir svarbiausia – nebrangiai) suderinti „Krantinės arkos“ gynėjų bei Žaliojo tilto ideologinių skulptūrų nuvertimo entuziastų pozicijas.

Planas toks: sovietinius *balvonus* nuversti ir išvežti į Grūtą arba kur nors kitur (pvz., į sąvartyną), o ant tilto pastatyti du naujus „vamzdžius“, jų galus tvirtinant prie buvusių postamentų. Esu tikras, kad šis planas atneštų mūsų susiskaldžiusiai visuomenei vienybę ir taiką, nes: a) konservatyvioji, *balvonų* kryčio reikalaujanti visuomenės dalis, kurią daugiausia sudaro vamzdžio griovimo entuziastai, imtų į jį žvelgti palankiau, – kanalizacijos įvaizdį jie laikytų nedviprasmiška požiūrio į anksčiau čia stovėjusius *balvonus* išraiška; jie nebedrįstų burnoti prieš, jų nuomone, idėjiškai teisingą meną, net jei jis savaime jiems atrodytų negražus ir „blogas“; b) na, o „vamzdžio“ šalininkai būtų patenkinti, kad vietoj *balvonų* (už kuriuos jie, tiesa, aršiai kovėsi), išdygo ne kiti – jau lietuviški – *balvonai*, o aktualus šiuolaikinis menas; gerai suprasdami, kad šnekos apie „istorinę“, „pažintinę“ ar juo labiau „meninę“ *balvonų* vertę tebuvo blefas, jie netgi slapčia džiaugtųsi išvengę blaškymosi tarp sąžinės ir būtinybės viešumoje demonstruoti „intelektualų požiūrį“; c) (svarbiausia) „Krantinės arkos“ autorius vėl turėtų progą uždirbti.

Antroji (šiek tiek susijusi su pirmąja): dažnam vilniečiui iki šiol vis dar nelabai žinomas faktas, jog skulptūra „Krantinės arka“ stūkso visai netoli vietos, kur nuo 1924 iki 1931 m. stovėjo lenkų kubisto Zbigniewo Pronaszkos sukurtas Adamo Mickiewicziaus modernistinis paminklas, o tiksliau – cementu aptaisytas lentinis 12,5 metro aukščio jo modelis; galutinį variantą autorius tikėjosi pagaminti iš ketaus arba betono. Šaltiniai teigia, jog sugeometrintos poeto figūros formos baisiausiai papiktino amžininkus – jie pareikalavo nutremti skulptūrą už upės, kuo toliau nuo miesto centro, kol ją sulaužė ir nuplovė pavasarinio polaidžio vandenys.

Taigi primygtinai siūlyčiau atstatyti šią skulptūrą (kurios istorijos panašumo su mūsų „vamzdžio“ istorija nematyti tiesiog neįmanoma), arba tiksliau, „laikiną“ jos modelį, – kaip buvo padaryta ir tarpukariu, betgi nesitikint ir neketinant kada nors ateityje paversti jos betonine ar ketine (vėliau pasakysiu, kodėl).

Šis projektas turi begalę privalumų, iš kurių paminėsiu vos keletą: a) turėti geriausią, anot meno kritikų, to meto Lenkijos skulptūrą yra savaime neblogai. Tiesa, ji nebūtų autentiška, bet reikia sutikti, jog autentiška ji būtų ta prasme, kad, kitaip nei prie Šv. Onos bažnyčios stovįs lietuviškasis Adomas Mickevičius, šis skulptūros modelis skleistų žinią būtent apie Lenkijos kultūrą ir jos didybę, o ne apie Lietuvą ir jos laisvės kovą; iš kolorado Tomaševskio rankų būtų išmušta viena korta apie lietuvių neva neapykantą Lenkijai ir lenkams; b) be abejo, skulptūros modelis padėtų geriau atskleisti unikalią, kelioms kultūroms priklausančią dainiaus asmenybę – tarp šių dviejų kūrinių, kuriuos, beje, skirtų nemažas kelio gabalas, nusidriektų intensyvus ir šurmuliuojantis turizmo takas. Matydami tokį procesą, apie savo Mickevičių tikriausiai pradėtų mąstyti ir baltarusiai. Įgyvendinus dar ir šį projektą, – kad ir kur nors prie Pranciškaus Skorinos gimnazijos Karoliniškėse, – Vilnius galėtų save reprezentuoti ne tik kaip baroko, bet ir kaip *adomų mickevičių* miestą; c) kitoje Neries pusėje pradėtų formuotis toks savotiškas „atstumtų“ ir nekenčiamų skulptūrų parkas, kurį vėliau būtų galima plėsti, priimant prieštaringai vertinamas skulptūras iš Lietuvos bei užsienio.

Lentinis skulptūros modelis būtų pranašesnis už tikrą skulptūrą iš betono ar ketaus, nes: d) jam būtų nebaisūs vandalizmo aktai (o jų nuolat pasitaikytų, mat tai patrauklus objektas abiejų tautų nacionalistams, be to, juos netgi skatintų valdžia, – atidžiai reguliuojant tų aktų dažnumą ir pobūdį, būtų galima šiek tiek koreguoti visuomenės nuostatas), nes blogiausiu atveju vandalams jį visiškai suniokojus, nebrangiai ir greitai būtų galima modelį rekonstruoti arba pastatyti naują; e) jeigu kada nors vis dėlto būtų nuspręsta šio objekto galutinai atsikratyti, jį, inscenizuojant didįjį Vilniaus potvynį, būtų galima išplukdyti. Tai taptų didele miesto švente ir visos Lietuvos įvykiu; f) kokiam nors menininkui-performansistui būtų patogu prie jos prikalti bet kurią savo kūno dalį – tarkim, panoręs pritvirtinti prie dainiaus savo sėklidę, jis tai galės padaryti paprastu plaktuku ir vinimi; g) kadangi Vilniuje jau stovi paminklas, turintis ventiliatorių (V. Kudirkos paminklas), tuščiaviduriame, neautentiškame Zbigniewo Pronaszko darbe taip pat atsirastų galimybė įmontuoti kokį nors techninį daikčiuką ir šitaip jį sušiuolaikinti, suteikti naują dimensiją; tarkim, tai galėtų būti radijo signalus skleidžiantis aparatas, analogiškas buvusiam pirmajame lietuviškame palydove „Lituanica Sat-1“ – tai padėtų įamžinti ir šį mūsų šaliai svarbų įvykį; priklausomai nuo politinių pažiūrų ir sugedimo laipsnio, radijo mėgėjai galėtų išgirsti šaukinius „Lietuva myli laisvę“ arba „Wilno nasze“; h) ir t. t.

Trečioji (kažkur perskaičius, kad Palangos centre iki šiol sėkmingai stovi paminklas sovietų kariams išvaduotojams, ir jo, priešingai nei Vilniaus Žaliojo tilto skulptūrų ar „vamzdžio“, niekas nenori išklibinti ir išversti): suprasdamas, kad paminklo priešiškos valstybės jėgos struktūrų atstovams nuvertimui aktyviai priešintųsi tiek intelektualai (jie tai laikytų nepagarba žuvusiesiems ir noru „privatizuoti istoriją“), tiek likusioji visuomenė (nes „akys priprato prie paminklo“ arba „nereikia erzinti meškos“), nusprendžiau siūlyti palangiškiams rinktis vadinamąjį trečiąjį kelią.

Jeigu sovietinę skulptūrą laikysime gera idėja, tai jos tęsinys... būtų kažkas, kas yra Maskvoje ir be ko Maskva nebūtų Maskva, o Rusija – Rusija. Argi ne puiki mintis, pasimokius iš Kinijos meistrų, drąsiai savo šalyje renčiančių „autentiškus“ Šveicarijos ar Italijos kalnų kurortus, pastatyti Palangos centre, – kaip tik ten, kur dabar stovi minėtasis obeliskas, – didelę Raudonąją aikštę ir visą Kremliaus kompleksą (jam būtų galima panaudoti panašios formos bažnyčios bokštą), kurio pakraštyje, suprantama, būtų ir mauzoliejus su guminiu ar vaškiniu revoliucijos vadu?

Kokie būtų šio analogų neturinčio projekto privalumai ir pasekmės? a) jis išvaduotų Palangą nuo metų metus trunkančio desperatiško blaškymosi tarp to, ką vertina elitas, ir to, kas prasčiokiška, pastaruoju metu vis labiau paprastėjusio iki blaškymosi tarp lietuviškai kaimiško, ir to, kas rusiška; Palanga galėtų drąsiai pasiskelbti rusų kultūros *meka* ir su duona bei degtine pakviesti į svečius visą „rusiškąjį pasaulį“; b) paradoksalu, bet kryptingas miesto apsisprendimas šitokiu būdu skleisti rusiškąją kultūrą mikliai išvaduotų Palangą nuo rusų turistų, nes koks tikslas maskvėnui vykti tūkstantį kilometrų į kitą šalį ir ten ir vėl pamatyti Raudonąją aikštę su Kremliumi, o šalia – įkyrėjusį Arbatą (šio bulvaro fragmentas galėtų būti sukurtas Basanavičiaus ar Vytauto gatvėje); miestą užplūstų naivūs, su laukine rusų kultūra susipažinti pageidaujantys vakariečiai, kuriems Palanga būtų patogi tuo, kad čia, kitaip nei vykstant į Maskvą ar *Piterį*, nereikėtų vizų, o poilsio kokybė atitiktų visus išlepusio europiečio reikalavimus; c) įkandin jų atvyktų žmonės, nieko nenorintys žinoti apie rusų kultūrą, tačiau iš anksčiau viešėjusiųjų patyrę, kad Palangoje gera viešbučių kokybė, puikus maistas ir mažai rusų turistų; ir t. t.

Trumpai tariant, ryžtingas apsisprendimas neslėpti prorusiškos orientacijos galiausiai išgelbės Palangą ir nuo rusų turistų, ir nuo neskoningumo, – miestas taps moderniu (o gal netgi ir elitiniu) Europos kurortu. Na, o ateityje, kai žaislinis Kremlius bus atlikęs savo funkciją, jį bus galima nesunkiai nugriausti – net ir tuo atveju, jei Rusija vis dar egzistuos ir drįs reikšti teises į tai, kas, jos nuomone, yra rusiška. Juk net ir imperinių ambicijų apsėstas Vladimiras Putinas tikriausiai nesiryš muliažinio pastato prilyginti Bronziniam kariui.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Rūta Marija PURVINAITĖ

Pagiriamieji šūksniai Lietuvių keramikams

Vasaros pabaigoje galerija „Aukso pjūvis“ buvo pakviesta dalyvauti Italijoje, Pjemonto regione esančiame Castellamonte miestelyje, rengiamoje keramikų šventėje. Renginio metu – šiemet jis 54-asis – įvairiose erdvėse pristatytos italų keramikų ir kviestinių svečių apžvalginės, teminės bei personalinės parodos, organizuotos edukacinės programos, įtraukusios tiek vietinius, tiek atvykusius žiūrovus.

V. KURKLIETIS. „Energetika“.

Šįkart atidarytos šešios apžvalginės ir personalinės parodos, į atnaujintas ekspozicijas kvietė Castellamonte keramikos muziejus, keli privatūs muziejai. Kviestiniams svečiams – Lietuvos ir Rumunijos menininkų ekspozicijoms – suteiktos išskirtinės erdvės. Lietuviams atstovavo į parodos atidarymą atvykusi kultūros atašė Italijoje I. Šimanskytė, renginio organizatoriai Nella Falletti Gemignani, Enzo Fornaro ir Castellamonte pilies šeimininkai. Rumunijos menininkų parodą lydėjo šalies vyriausybės nariai, kultūros atstovai.

Lietuvių keramikos parodoje, atidarytoje Castellamonte pilyje, pristatyti 44 šešiolikos autorių kūriniai ir daugiafigūrė instaliacija. Tarp autentiškų pilies šeimininkams priklausančių baldų, paveikslų, veidrodžių, kitų interjero detalių mūsų keramika nenublanko, priešingai – tapo erdvių dominante.

Grandiozinė A. Šaltenienės instaliacija „Puota“, kurią šį pavasarį matė Kauno keramikos muziejaus lankytojai, vienoje iš pilies menių įgavo naują raišką. Daugiaplanis, giliamintis, egzistencinius klausimus keliantis kūrinys, Lietuvoje įvertintas Nacionaline kultūros ir meno premija, nepaliko abejingų. Groteskiškų bruožų kompozicijos figūros, kupinos vidinės energijos, prasiveržiančios pro įtaigią lipdybą, raiškias faktūras, ir aplink jas besispiečiantys įvairiausių formų gyviai parodos lankytojams kėlė nuostabą ir susižavėjimą.

Lietuvių dailininkų grupė, pristačiusi parodą.

Neliko nepastebėti ir kitų su galerija „Aukso pjūvis“ bendradarbiaujančių keramikų kūriniai, pasižymintys stilistine bei medžiagų įvairove, savitai atspindintys autorių plėtotas temas.

K. Dzimidavičienės darbai „Ugnies ratas“, „Žemės ratas“, „Vandens ratas“, „Bonsai“ siejasi su archetipiniu vaizdinių pasauliu; V. Kurkliečio, A. Janulaičio, K. Paulauskaitės, V. Laužadienės kūriniuose vyrauja kova už žmogaus išlikimą globalių problemų fone, šiuolaikinio pasaulio padiktuotos, tačiau skausmingai visuomenę veikiančios permainos, kūrėjų išgyventos emocijos.

Tiek daugiasluoksnės V. Kurkliečio sukurtos rutulio formos, besisiejančios su universalaus simbolio prasminiais kodais ar praplečiančios matomo ir nematomo pasaulio viziją, tiek ažūriniai K. Paulauskaitės kūriniai, kupini romantiškos nuotaikos ir vidinio įtaigumo bei ekspresijos, tiek kitų Castellamonte pilyje eksponuotų dailininkų darbai parodos lankytojams buvo staigmena. Šiuolaikinės italų estetizuotų formų keramikos fone S. ir R. Lukošiūnų, J. Kvašytės, D. ir R. Jakimavičių, J. Lebednyko, A. Šemberaitės, R. Šipalytės plastiškai raiški, originalių sprendimų kūryba, vienų darbuose išryškinanti lipdymo rankomis pėdsakus, kitų apsiribojanti minimalistine, nuosaikia forma su joje slypinčiais prasminiais kodais, skatino žvelgti į šį meną neįprastu rakursu.

Plačią lietuvių keramikos panoramą įtaigiai atskleidė R. Sederevičiaus ir A. Keturakienės, virtuoziškai perpratusių kaprizingą keramikos medžiagą – porcelianą, kūriniai. Šie menininkai, Lietuvoje puoselėjantys porceliano tradiciją ir pristatantys įspūdingus, technologiškai ištobulintus darbus, sėkmingai dalyvaujantys įvairiuose tarptautiniuose simpoziumuose, ir Italijoje surengtoje parodoje stebino gausius lankytojus.

Paroda Castellamonte keramikos šventėje patvirtino Lietuvoje, deja, neaktualią tiesą, kad mūsų keramikai turi ką pasakyti ir yra įdomūs pasauliui. Taip pat priminė, kad Kaunas, jau prieš kelis dešimtmečius turėjęs galimybę tapti tarptautiniu keramikos centru, nes mieste kasmet vykdavo tarptautiniai keramikos, porceliano simpoziumai, ją ignoravo. Tikėkimės, galerijos „Aukso pjūvis“ pastangos propaguoti šiuolaikinę mūsų keramiką neliks nepastebėtos.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

www.nemunas.net ▪ 2014 m. rugsėjo 11–24 d., Nr. 29-30 (923-924)

„Šuolis“.

Remigijus VENCKUS

Atomas, „logos“, „para-logos“ ir Rūtos Eidukaitytės tapyba

Vaizduojamosios dailės festivalis-projektas „Menas senuosiuose Lietuvos dvaruose“ pristato Vilniuje kuriančios ir gyvenančios dailininkės Rūtos Eidukaitytės (g. 1977 m.) peizažo tapybos parodą.

Apžvelgdamas dailininkės kūrybą pasitelksiu kelis naujus ir neįprastus terminus. Skaitytoją prašau būti budrų ir atkreipti dėmesį į kabutėmis išskirtus žodžius – taip reiškiu nepasitikėjimą jų galia tinkamai perteikti mintį. Tad teksto skaitymas yra dvigubas: dera gilintis ir į tapybą, ir į jos prasmės perteikimą raštu. Kabutėmis išskirtą žodį siūlyčiau apmąstyti atskirai.

Žvelgdamas į R. Eidukaitytės kūrinius drįstu kelti klausimą ne tik apie „nematerialaus materializavimą“, bet ir apie „konkretaus dekonkretizavimą“. Naujoje tapybos kūrinių kolekcijoje „Debesų istorijos“ dominuoja gamtos motyvas. Drobėse atveriami peizažo toliai vienu metu yra ir stabilūs, ir kintantys. Kompozicijų centre – debesys. Jie labiau nei bet kada atrodo svarūs ir stabilios apimties – t. y. įgaunantys konkrečios, apčiuopiamos „materijos“ įspūdį, o tikrovėje tvirtos medžių lapijos ir kamienų visuma „silpsta“ bei pasiduoda judėjimui („Šuolis“, 2013 m.). Apie panašų judėjimą tapyboje galima kalbėti remiantis Vido Poškaus pastaba: „Figūros paprastai neatsiejamai, organiškai būna įkomponuojamos į tam tikro krašto, konkrečios šalies kraštovaizdį (...). Pro (...) akis kaleidoskopiškai slenkantys vaizdai stabdomi išryškinant jų specifinius, unikalius ir nepakartojamus bruožus“ (Poškus, V. *Apie Eidukaitytę R.* In. Galerija *R&A*. Prieiga internetu: *http://www.galerijara.lt/ruta-eidukaityte/*; žiūrėta 2014-09-04). Taigi galima teigti, kad konkretumo (į)komponavimas, specifinio daikto arba pavidalo „charakterio“ (iš)ryškinimas sukuria vientisą, judančią tapybinę sistemą. R. Eidukaitytė tęsia lietuvių koloristinės peizažo tapybos tradiciją ir netiesiogiai kuria dialogą su ja.

Potėpiai tarsi slysta ne drobės paviršiumi, o vaizduojamo daikto / pavidalo kontūru. Jo kryptis kartojama beveik natūraliai „įsiaudžiant“ naujiems potėpiams, kuriems priskiriamas kitoks spalvinis niuansas. Stiprus potėpio pakartojimo gestas daiktą „įsupa“ į vientisą erdvę, paverčia nedaloma jos dalimi. Viena vertus – kiekvieną potėpį galima apžiūrėti atskirai ir suvokti kaip savarankišką, kita vertus – kiekvienas jų atveria savo „grožį“ tik tada, kai yra suprantamas kaip vientisos sistemos dalis („Vilniaus peizažas“, 2014 m.). Čia potėpis toks pat svarbus kaip ir „atomas“. Jis vienu metu yra ir stabilus (nedalomas), ir reaktyvus (judantis bei kintantis). Šis potėpis gali būti suvokiamas kaip „grafema“ (pamatinis rašto elementas), t. y. potėpis – grafema – elementas = atomas. „(...) „grama“ ar „grafema“ (...) įvardija elementą-stichiją. Elementą, kuris nėra paprastas. Elementą-stichiją, kuris suprantamas kaip archisintezė (kažkokio tik hipotetiškai įmanomo pirmapradžio ir autentiško elemento sintezė – *R. V.*), apskritai to, ką reikėtų sau uždrausti apibrėžti metafizinių priešpriešų sistemos viduje, to, ko atitinkamai net nederėtų vadinti „patirtimi“ apskritai, netgi „prasmės“ apskritai šaltiniu (...)“ – štai taip „elemento“ reikšmę apmąsto filosofas Jacques'as Derrida (Derrida, J. (2006). *Apie gramatologiją*. Vilnius: „Baltos lankos“, p. 20).

Fizikams atomo („elemento“) sampratą būtina suprasti taip, kaip akademinės tapybos sistemoje – potėpių jungties schemas. Atomas sudarytas iš vienodos svarbos dalelių – protonų, elektronų ir neutronų. Protonai ir neutronai sudaro branduolį, aplink kurį skrieja elektronai. Branduolys lemia atomo savybes. Taigi nuo branduolio sudėties ir dalelių santykio priklauso atomo stabilumas arba kitimas. Tapyboje potėpį, kaip atomo sandarą, lemia vidinės dalelės: spalva, kontrastas, tonas, pustonis ir t. t.

Pirmapradžio potėpio arba potėpio iki tapybos stichija aptinkama ten, kur „potėpis-grafema“ pasirodo kaip pirminis „elementas-stichija“ – nesuvaldomas kaip atomas – ir yra tos pačios stichijos prielaida. Tad R. Eidukaitytės tapyboje potėpis, kuris atrodo labai įprastas, atkartojantis gamtą, tuo pat metu gali būti suvokiamas ir kaip „stichiškas-elementas“. Jis perskaitomas dviprasmiškai. Pirma: R. Eidukaitytės tapyba – grįžimas ten, kur jau egzistuoja vaizdavimas kaip aiškiai pagrįsta sistema; ten, kur veikia išbandyti tikrovės atkartojimo modeliai; ten, kur pasakojimas pavaldus „logos“ galiai ir atrodo beveik iliustruojantis tikrovę („Pasivaikščiojimas“, Nr. 1 ir Nr. 2, 2013 m.). Antra: potėpiams jungiantis ir „virpinant“ „vienas kitą“, tikrovė „išnyra iš savojo stabilumo“. Ji tampa ne tik „išnirusi“, bet ir „išsinarinusi“, tai yra

„Pasivaikščiojimas Nr. 1“.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

akivaizdžiai suklastojama apimtinė, „tūrinė“ tikrovės daiktų / pavidalų visuma, padėtys ir atstumai. Tikrovė tampa ne atkartota, o permodeliuota („Sapnas“, 2014 m.). Nors atvaizdą dar atpažįstame kaip realybės „atotrūkį“, jis nebegali (o ir „nenori“) grįsti tikrovės tikroviškumo. Šią mintį įteigia R. Eidukaitytės tapybos maniera. Viena vertus, potėpių žaismė primena Vincento van Gogho stilių („Romantiškas peizažas“, 2010 m.), antra vertus, pasikartojančiomis potėpių trajektorijomis visos formos ne tik suapvalinamos, bet ir tampa labai artimos Salvadoro Dali drobėms („Melancholija“, 2014 m.). Vis dėlto R. Eidukaitytės maniera skiriasi nuo S. Dali. Ji palieka aiškias potėpių ribas, o minėtasis dailininkas potėpius nuglaisto ir paverčia vientisa ir tąsia mase. S. Dali daiktai / pavidalai netenka svorio ir aiškios apimties, jie juda lėtai tįsdami sulėtintame, it nuo tikrovės atitolusiame laike ir erdvėje. R. Eidukaitytės daiktai / pavidalai yra „skubėjimo įkaitai“, jie išlaiko aiškesnes, priklausančias nuo kitimo, bet visgi stabilias formas („Meditacija“, 2014 m.).

R. Eidukaitytės tapyboje imamasi tikrovės daiktų / pavidalų klastojimo, sugadinimo, perkonstravimo, išderinimo ir panašių strategijų. Visos jos mane atitraukia nuo iliustravimo. Tad nenutikęs iliustratyvus tikrovės atkartojimas žiūrovą stumia periferijos link ir suspenduoja „logoso“, kaip objektyvaus, protu valdomo pasakojimo, galią. Tad šiuo atveju menininkės tapyba tik neišlavintai akiai gali atrodyti iliustruojanti tikrovę, tačiau ji nėra „logocentrinė“. Darbai labiau atstovauja „paralogosui“ būdingoms strategijoms.

Dera pastebėti, kad mano tekste „logos“ ir „paralogos“ – tai išvestinės, tarpusavyje susijusios sąvokos, kurias pasitelkdamas nurodau į meno kūrybos „tradiciją“ ir „anti-tradiciją“ bei jų suvokimo gaires ir ribas. „Logos“ reiškia aiškiai suvokiamą, tikrovę iliustruojantį, vyraujančioms kūrybos normoms paklūstantį meną. „Para-logos“ – eksperimentinė kūryba, nutolstanti nuo „logoso“, jį interpretuojanti, provokuojanti, atskleidžianti jo intencijas bei struktūras. Tai, kas tolsta nuo „logo-centrinės“ kūrybos, dažniausiai skatina laisvą, autonominę ir kūrybingą tikrovės interpretaciją, atsirandančią kuriant ir analizuojant meną. Ši laisvė leidžia nutolti nuo pamatinių prasmės perskaitymo modelių tiek, kad tikrovė taptų panaši į visiškai neatpažįstamą „mitą“, kad „atomo-elemento“ reakcija būtų netikėta ir šokiruojanti. Šiuo atveju „reakcijai“ kilti labiausiai padeda ne tik abstrakti kūryba, bet ir netikėtas bei alogiškas kūrinio pavadinimas, kaip antai R. Eidukaitytės paveikslas „Ir danguje auga žolė“ (2009 m.). „Paradoksalu“ ir „para-logiška“ yra tai, kad

„Pasivaikščiojimas Nr. 2“.

„diegiamu“ pavadinimu ir vaizduojamu objektu autorė „siekia“ mus (žiūrovus ir kritikus) atitraukti nuo tikrovės iliustravimo tradicijų bei tendencijų.

Kūrinys, dalinai atsiplėšdamas nuo tikrovės ir vis dėlto išlaikydamas akivaizdų „savo išeities“ ženklą (t. y. nuorodas į tikrovę), mus nukreipia į kūrybinį chaosą, kuris Platono filosofijoje vadinamas „Chora“ (graikiškai χώρα). Tad čia įmanoma ne patyrimo ir interpretavimo „logika“ kaip „logosas“, bet labiau „para-logika“ kaip „para-logosas“ (kaip kažkas pavaldaus nuojautoms, bet ne artikuliuotai kalbai). Čia galima remtis J. Derrida veikalu „Khora“, kur keliamas klausimas apie „paralogikos“ galimybę: „(...) Ar turime teisę primesti (nestabiliai „choros“ sampratai – *R. V.*) (...) supersvyravimo („nei tai, nei tai“ arba „nei / nei“ – *R. V.*) logiką – paralogiką arba metalogiką – kitai? Iš pradžių šios logikos buvo susijusios su esinių rūšimis (juslinis / protu suvokiamas, matomas / nematomas, įformintas / beformis, atvaizdas ar mimema / provaizdis), bet mes jas perkėlėme diskurso rūšims (mythos / logos) arba santykiui su tuo, kas apskritai yra arba ko nėra.“

Išskirta priešprieša („juslinis / protu suvokiamas, matomas / nematomas, įformintas / beformis, atvaizdas ar mimema / provaizdis“) kyla glaudžiame, abipusiškai veikiančiame ryšyje, kurį dar labiau sutvirtina „mythos / logos“. Remiantis šia priešprieša ir visada ją atmenant galima teigti, kad tai, kas buvo įvardyta kaip „logos“ ir „para-logos“, tuo pat metu kuria ryšį ir konfliktą. Kitaip tariant, opozicijos išsaugo dialogą su kūrybiniu chaosu ir numato kažką esant „anapus-logos“ kaip „choros“ įvardijimui nepasiduodančią galimybę. Tad, vis labiau atsitraukiant nuo tikrovės ir nuo tapybos kaip tikrovę atspindinčio pasakojimo idėjos, intencionaliai „judama anapus prasmių“ (žr. ten pat, p. 19-20). „Judant“ nesugestijuojamas joks aiškus kūrinio suvokimas, o atsitraukdamas nuo „elementų“, kurie R. Eidukaitytės kūryboje išlaiko santykį su „logosu“ (kaip atpažįstamu ir identifikuojamu), „peržengdamas“ „para-logosą“ (nuorodas į S. Dali ir V. van Gogho tapybą), šioje analizėje „sėju nežinią“ kaip prasmės neapibrėžtumą ir neįmenamumą, kaip „teisingos tiesos“ negalimybę. Taigi R. Eidukaitytės kūrinius kviečiu patirti ne pasitelkus schematizuojantį protą („logos“), bet tai, kas veikia jau kaip nevaldomas žiūrovo kūrybinis chaosas. Tikroji tapyba kiekvienam atsiveria individualiai. Ji labiau nepasiduoda įprastoms kalbos artikuliacijoms, besistengiančioms „į-logo-centrinti“ patyrimus. Viską, kas yra „anapus-logos“, „logosas“ bando „pavergti“ ir parodyti savo „šviesoje“, pasitelkdamas įtikinamus pasakojimus ir argumentus. Šiai „vergystei“ natūraliai talkina menininkų „ambicijos“ susidoroti su gaivališka ir savaeige gamta kaip tikrovės varomuoju varikliu.

„Ir danguje auga žolė“.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

NACIONALINIS KAUNO DRAMOS TEATRAS

Šiais metais Nacionalinis Kauno dramos teatras vėl žada gausų naujienų pliūpsnį, nes, kaip sako patys šeimininkai, per devyniasdešimtmetį perkopęs teatras pasiekė brandą. Sezono pradžia startuoja keistoku, tačiau intriguojančiu projektu – tam tikra skola režisieriui Jonui Jurašui. Jam dar kartą po keturių dešimtmečių patikėta Juozo Grušo drama **„Barbora Radvilaitė“** (adaptacijos autorė Aušra Marija Sluckaitė).

Naujuoju spektakliu nesiekiama atkurti romantiškos Barboros Radvilaitės legendos. Šis spektaklis – apie aktorę, kuri, nepaisydama neįveikiamų kliūčių, dega noru suvaidinti Barborą, suprasti ją kaip moterį, patekusią į meilės, ligos ir politikos žaidimų spąstus. Aktorė – pati serganti kaip Barbora, kamuojama agonijos, įveikia negalią ir čia pat scenoje kuria vaidmenį – savo viziją. Tai spektaklis apie kūrybos ir žmogaus valios galią pasipriešinti likimui.

Scenografiją kūrė Mindaugas Navakas. Vaidina: Gintaras Adomaitis, Gintautas Bejeris, Saulius Čiučelis, Tomas Erbrėderis, Martyna Gedvilaitė, Eglė Grigaliūnaitė, Vaidas Maršalka, Eglė Mikulionytė, Inga Mikutavičiūtė ir kiti.

***

Spalio pradžioje bus pristatyta dar viena premjera – drama pagal autobiografinį Romaino Gary romaną **„Aušros pažadas“**. Režisierė Agnė Sunklodaitė yra ir inscenizacijos autorė. Kamerinėje Rūtos salėje jau repetuojamas spektaklis, kuriame matysime du vaidinančius aktorius: Jūratę Onaitytę ir Sigitą Šidlauską.

Autobiografiniame romane „Aušros pažadas“ R. Gary aprašo vaikystę ir jaunystę, lydimą besąlygiškos motinos meilės ir absurdiškų susidūrimų su tikrove. Pasakojime pinasi švelni ironija ir tikėjimas beribėmis dvasios galiomis, žmonių tarpusavio ryšiu. „Aušros pažadas“ išsiskleidžia dvejopai: tai motinos meilės pažadas, gautas gyvenimo aušroje, ir sūnaus pažadas motinai įprasminti jos auką bei atsikovoti pasaulį iš svajones trupinančio gyvenimo.

***

Žiemos šventėms ruošiama staigmena mažiausiems teatro žiūrovams, bet žadama, kad įdomu bus ir juos atlydėjusiems suaugusiesiems. Režisieriui, kuris vadinamas didžiausiu teatro chuliganu Kaune, dar kartą pavyko nustebinti kūrėjus. Artūras Areima sumanė pastatyti spektaklį vaikams. Tai Mathiaso Malzieu kūrinio **„Mechaninė širdis“** interpretacija, kurios pjesės ėmėsi Gabrielė Labanauskaitė.

Didžiojoje scenoje žiūrovus pasitiks istorija apie meilę, prisirišimą, atsidavimą ir baimę jausti. Pagrindinio herojaus širdis sustingsta vos gimus. Todėl mažajam Džekui vietoj jos įmontuojamas laikrodžio mechanizmas. Pamotė, priglaudusi mažylį, liepia gyvenime laikytis svarbiausių taisyklių: „Pirma, neliesk rodyklių. Antra, tramdyk pyktį. Trečia, niekada, niekada, niekada neįsimylėk. Nes tuomet tavo širdies laikrodžio didžioji valandų rodyklė perskros odą, kaulai sutrupės, o mechaninė širdis vėl subyrės.“ Bet ar įmanoma nepamilti visą gyvenimą? Kaip apsisaugoti nuo jausmų?

***

Tą patį gruodžio mėnesį toje pačioje Didžiojoje scenoje režisierius Gintaras Varnas pristatys Maxo Fricsho **„Biografiją: vaidinimą“**.

Tai kūrinys, kuriame svarstoma siurrealistinė galimybė gyvenimą realizuoti tarsi spektaklį scenoje – pervaidinti nepatikusias ar nepavykusias vietas: kas nutiktų, jei drugelio efektas būtų įmanomas. Šiam kūriniui nesvetimi absurdiškumo elementai tarsi F. Kafkos „Procese“, kai asmeniniai apsisprendimai tėra iliuzija, nes visada už nugaros stovi Likimas / Dievas / Registratorius, ciniškai vertinantis asmenybės gyvenimą tik kaip dar vieną bylą visatos sudedamojoje. Žmogus, net ir žinodamas savo likimą septyneriems metams, vis tiek daro vienokių ar kitokių klaidų, o kritinė Žmogiškoji klaida – neišvengiama.

Kauno kamerinis teatras

12 d., penktadienį, 18 d., ketvirtadienį, 21 d., sekmadienį, 18 val. Džiovanio Bokačo „Dekameronas“. Komiškos novelės. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

14 d., sekmadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezą“. Pasimatymas po dvidešimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietų kainos – 28, 35 Lt.

19 d., penktadienį, 18 val. Floriano Zelerio „Tiesa“. Dviejų dalių psichologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

20 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galo švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Rėjaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA
KAUNO VALSTYBINĖ FILHARMONIJA

16 d., antradienį, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – „Smuiko ir gitaros amžių dvikova“, kurioje kausis Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro pirmasis smuikas Zbignev Levicki ir gitaros pažiba Aurelijus Globys. Skambės gražiausios žinomos klasikos improvizacijos ir kiti su meile šiam projektui parašyti kūriniai. Aistras sustiprins nuolatiniai kautynių palydovai – būgnas ir perkusininkas Darius Pašiūnas. Bilietų kainos – 20, 30, 40 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina Tiketa.

---

11 d., ketvirtadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Jūratės Sučylaitės poezijos knygos „Žodžio laukai“ sutiktuvės. Kartu su autore dalyvaus rašytojai Aldona Ruseckaitė ir Petras Palilionis.

19 d., penktadienį, 17 val. vyks kauniečio prozininko Petro Venclovo sukaktuvinis 70-mečio vakaras su nauja novelių knyga „Žingsniai“. Kartu su autoriumi dalyvaus knygos leidėjas Viktoras Rudžianskas, rašytojai Liudas Gustainis, Vidmantas Kiaušas-Elmiškis, Petras Palilionis, aktorė Lucija Zorūbaitė, smuikininkas Kristijonas Venclovas. Vakarą ves rašytoja Aldona Ruseckaitė. Knygą bus galima įsigyti.

KAUNO MENININKŲ NAMAI

Šeštadieniais ir sekmadieniais 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje skamba Varpų muzikos koncertai.

13 ir 14 d. „Romantinės melodijos“. Kariljonu skambins Stanislovas Žilevičius.

20 ir 21 d. „Richardui Straussui – 150“.

23 d., antradienį, 17 val. Kauno menininkų namų Parodų salėje dailininko Alvydo Bulakos parodos „Spalviniai monologai“ atidarymas. Įėjimas nemokamas. Paroda veiks spalio 10 d.

KAUNO KULTŪROS CENTRAS TAUTOS NAMAI

11 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79) – bendruomenių ir šeimos metams skirtas renginys. Programoje – Žaliakalnio, Centro ir Šilainių seniūnijų bendruomenių centrų meno kolektyvų pristatymai ir pasirodymai. Vyks Sargėnų, Šilainių, Romainių, Naujųjų Romainių tautodailės ir kulinarinio paveldo parodos. Renginys nemokamas.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

16 d., antradienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – rašytojo Rimvydo Stankevičiaus kūrybos vakaras su nauja esė knyga „Betliejaus avytė“. Dalyvaus knygos autorius Rimvydas Stankevičius, aktorius Rimantas Bagdzevičius, poetas, literatūros kritikas Arnas Ališauskas, fleita gros Andrius Radziukynas. Vakarą ves literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

19 d., penktadienį, 17 val. Rašytojų klube – vakaras, skirtas rašytojo Leonido Jacinevičiaus 70-osioms gimimo metinėms. Vakare dalyvaus literatūrologė, habil. dr. Jūratė Sprindytė, rašytojai Algimantas Bučys, Romas Gudaitis, Saulius Šaltenis, Rimantas Šavelis. Leonido Jacinevičiaus kūrinių ištraukas skaitys aktorius Algimantas Butvilas. Vakarą ves Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Antanas A. Jonynas.

22 d., pirmadienį, 17.30 val. Rašytojų klube – rašytojo Sigito Birgelio autorinis kūrybos vakaras ir Jurgitos Stankauskaitės knygos „Sigito Birgelio poezijos kraštovaizdis“ pristatymas. Vakare bus atidaryta Sigito Birgelio fotografijų paroda „Jotvos pakrašty“, parodyti keli trumpametražiai poeto sukurti videofilmai. Programoje dalyvaus rašytojas Sigitas Birgelis, knygos autorė Jurgita Stankauskaitė, literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė, poetas Mykolas Karčiauskas. Dainas Sigito Birgelio tekstais atliks solistas Danielius Sadauskas, akompanuos pianistas Justinas Brūzga. Renginį ves poetas, vertėjas Vladas Braziūnas.

24 d., trečiadienį, 17.30 val. Rašytojų klube – rašytojo Prano Treinio romano „Meilės pasaga“ pristatymas. Vakare dalyvaus knygos autorius Pranas Treinys, literatūrologas dr. Algimantas Bučys, literatūros kritikas, knygos leidėjas Stasys Lipskis. Ištraukas iš naujojo romano skaitys Juozas Šalkauskas. Vakarą veda literatūrologas prof. Petras Bražėnas. Įėjimas į renginius nemokamas.

Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627, (85) 2617727, el. p.: *rasytojuklubas@aiva.lt*.

---

18 d., ketvirtadienį, 17 val. Didžiojoje Lietuvos mokslų akademijos salėje (Gedimino pr. 3, Vilnius) – 20-ųjų „Naujosios Romuvos“ atkūrimo metinių minėjimas. Renginyje dalyvaus LEU rektorius akademikas Algirdas Gaižutis, rašytoja Aldona Ruseckaitė, aktorius Petras Venslovas, aktorė Olita Dautartaitė, filosofas Arvydas Juozaitis, bibliotekininkė Elvyra Pažemeckaitė, LR Seimo narys Povilas Urbšys, filosofas Naglis Kardelis, poetas Viktoras Gulbinas, aktorius Gintaras Mikalauskas, poetas Vainius Bakas, Raimondos Daunienės vadovaujamas kamerinis ansamblis „Regnum musicale“.

---

11 d., ketvirtadienį. 17 val. galerijoje „Aukso pjūvis“ (Verslo lyderių centras BLC, K. Donelaičio g. 62, Kaunas) atidaroma menininkės Eglės Šidlauskaitės keramikos paroda „Prakalbintos puodynės“. Paroda veiks iki spalio 11 d.

Kino teatro „Romuva“ repertuaras

11 d., ketvirtadienį, 20 val. miesto muzikos festivalis „Romuvos pasažas“: Markas Palubenka. Renginys nemokamas. Organizatorius: „Open Culture“.

12 d., penktadienį,

17.30 val. „Radviliada“ (Radviliada). Istorinis, Lietuva, 2014 m., 85 min. Režisieriai: Ramunė Rakauskaitė, dalyvaujant režisieriui Jonui Trukanui vaidybinėse scenose.

19.30 val. „Kunigo vaikai“ (Svećenikova djeca). Komedija, drama; Kroatija, Serbija, 2012 m., 93 min. Režisierius Vinko Brešan.

13 d., šeštadienį,

14 val. Šeimos kino seansas: „Nono, berniukas Zigzagiukas“ (Nono, het Zigzag Kind). Vaidybinis filmas vaikams, Nyderlandai, 2012 m., 95 min. Režisierius Vincent Bal.

16 val. „Nematomas frontas“ (The Invisible Front). Dokumentika, biografija, drama, Lietuva, Švedija, JAV, 2013 m., 87 min. Režisieriai: Vincas Sruoginis, Jonas Ohman.

18 val. „Lenktynės su savimi“ (La Grande Boucle). Komedija, Prancūzija, 2013 m., 98 min. Režisierius Laurent Tuel.

18 val. „Lenktynės su savimi“ (La Grande Boucle). Romantinė drama, JAV, 2013 m., 120 min. Režisierius Spike Jonze.

14 d., sekmadienį,

14 val. „Nematomas frontas“ (The Invisible Front). Dokumentika, biografija, drama, Lietuva, Švedija, JAV, 2013 m., 87 min. Režisieriai Vincas Sruoginis, Jonas Ohman.

16 val. „Radviliada“ (Radviliada). Istorinis, Lietuva, 2014 m., 85 min. Režisieriai Ramunė Rakauskaitė, dalyvaujant režisieriui Jonui Trukanui vaidybinėse scenos.

18 val. „Kunigo vaikai“ (Svećenikova djeca). Komedija, drama; Kroatija, Serbija, 2012 m., 93 min. Režisierius Vinko Brešan.

17 d., trečiadienį, 18 val. Kino klasikos klubas. Jubiliejus: 100 metų su Charlie Chaplin. Filmas „Mažylis“. Charlie Chaplin, JAV, 1921 m. Filmą pristato kino kritikas Gediminas Jankauskas.

19 d., penktadienį,

Europos paveldo dienos 2014: XX a. pradžios skonis. Programa „Romuvos“ kino teatre:

13 val. Europos paveldo dienų atidarymas „Romuvos“ kino teatro kiemelyje, Europos paveldo dienų vėliavos iškėlimas, sveikinimo kalbos.

13.30 val. parodos „Laikinosios sostinės kino oazės pulsuojančioje Laisvės alėjoje“ pristatymas.

14 val. meninis filmas „Vabzdžių dresuotojas“ apie lėlinės animacijos pradininką Vladislovą Starevičių, augusį ir kūrusį XX a. pradžios Kaune.

18 val. virtualaus Kauno atminties archyvo *www.atmintiesvietos.lt* pristatymas ir improvizuota ekskursija po bohemišką Laisvės alėją.

Visi renginiai nemokami. Daugiau informacijos: *http://kpd.lt/epd2014/?page_id=20*

18–20 d. Kauno centriniame pašte (Laisvės al. 102, 2 aukšte) Kauno miesto savivaldybė, bendradarbiaudama su „Lietuvos paštu“, Architektūros ir urbanistikos tyrimų centru (AUTC) ir Kaune esančiais universitetais, organizuoja kūrybines architektūros dirbtuves akademiniam jaunimui „Kauno tarpukario modernizmas. IŠ NAUJO“. Registracija ir konsultacija iškilus bet kokiems klausimams dėl projekto: Andrijana Filinaitė, Kauno miesto savivaldybės administracijos Kultūros paveldo skyrius, tel. (8 37) 424205, el. p. *andrijana.filinaite@kaunas.lt*; Gediminas Banaitis-Skrandis, Kauno miesto savivaldybės administracijos Kultūros ir turizmo plėtros skyrius, tel. (8 37) 424076, el. p. *gediminas.banaitis@kaunas.lt*.

Iki rugsėjo 30 d. Panemunės pilyje (Jurbarko raj.) veikia tarptautinio veltinio meno simpoziumo „Veltinis 2014“ metu sukurtų darbų paroda.

Fotomeno festivalis „Kaunas Photo 2014“

11 d., ketvirtadienį,

15 val. Vytauto Didžiojo karo muziejuje (K. Donelaičio g. 64) – Leo Fabrizio fotopaskaita (Šveicarija) „Bunker“ (vertimas į lietuvių kalbą).

18 val. M. Žilinsko dailės galerijoje (Nepriklausomybės a. 12) – šiuolaikinė Šveicarijos fotografijos parodos „Cross Country Show“ atidarymas. Autoriai: Leo Fabrizio, Urs Biggler, Luca Zanier, Romain Mader, Anne Golaz, Giacomo Bianchetti.

19 val. M. Žilinsko dailės galerijoje, auditorijoje – Fotografijos naktis: Luca Zanier (Šveicarija), Urs Bigler (Šveicarija), Šveicarijos fotografijos festivalių pristatymai.

12 d., penktadienį, 16 val.

16 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejuas bibliotekos galerijoje (V. Putvinskio g. 55) – Pascal Sebah parodos „Sebah & Joaillier“ atidarymas.

18 val. M. Žilinsko dailės galerijos auditorijoje – iliustruota paskaita Catherine Kohler (Šveicarija) – „Šveicarų fotografija – už stereotipų ribų“ („Swiss photography beyond the clichés“).

Kauno tautinės kultūros centras

11 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

13 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Augantiems atsiveria amžinybė“. Lektorius Aleksandras Žarskus.

15 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“. Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

16 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“. Veda Daiva Vainauskienė.

17 d., trečiadienį, 18 val. KTKC – lygiadienio vakaronė „Šokim“. Veda Vilius Marma. Įėjimas nemokamas.

18 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

19-21 d. VI-asis tarptautinis vaikų folkloro festivalis „Baltų raštai-2014“. Plačiau: *www.ktkc.lt*.

20 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Baltų raštai ir ženklai – simbolių prasmė“, skirta Baltų vienybės dienai. Lektorius Aleksandras Žarskus.

22 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“. Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

23 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“. Veda Daiva Vainauskienė.

Rugsėjo 15–16 d., pirmadienį–antradienį, Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2) vyks„Kauno miesto debatų turnyras“. Turnyrą organizuoja Tomo Kasiulio ir Luko Navicko įsteigta organizacija „Lutoprojects“, globoja Kauno miesto meras Andrius Kupčinskas. Debatuose kviečiamos dalyvauti iš trijų asmenų sudarytos komandos. Jos varžysis tarpusavyje tema „Bendravimas – žmonių tarpusavio santykiai“. Debatų metu lavinamas protas, kadangi jų esmė – greitas taiklus žodis ir operatyvus sprendimų priėmimas. Taip pat debatai lavina asmens oratorinius įgūdžius bei pasitikėjimą savimi, tad ne veltui juos praktikavo romėnai senato susirinkimuose.

Pirmasis turnyro etapas prasidės **15 d., antradienį, 13 val.** Sveikinimo žodį tars Kauno meras. Norintiesiems registruoti savo komandą organizatoriai pataria paskubėti, kadangi dalyvių ir prizų skaičius ribotas. Registracija ir papildoma informacija teikiama el. p. *lutoprojects@gmail.com*.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

M. Daukšos g. 34, 44283 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322235, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322266, (8-656) 41705
Talkininkai:
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Kviečiame
į naujo Kauno menininkų namų
sezono atidarymą!

KVIETIMAS
16.00 val.
2014. 09. 14 d.
sekmadienį
INVITATION

KMN
KAUNO MENININKŲ NAMAI
V. Putvinskio g. 56. Tel. 223144

Rugsėjo 14 d., sekmadienį:

16 val. **Varpų muzikos koncertas.**
Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje
kariljonu skambins Stanislovas Žilevičius.

16:30 val. **KMN terasoje Klaipėdos jaunimo teatro spektaklis „Kopėčios“.**
Spektaklyje, pasitelkdami muziką, ritmą ir netikėtą estetiką, aktoriai kuria išraiškingą metaforą, kurios centre – nuolatinė žmogaus kelionė ir jo pastanga kilti aukščiau kasdienybės.

17 val. **KMN Koncertų salėje**
režisieriaus Valentino Masalskio atviras pokalbis-diskusija
su Kauno menininkais ir žiūrovais.

Čia gera būti kartu!

Renginys nemokamas. Informacija tel. (8–37) 22 31 44, www.kmn.lt

Globėjai | Informaciniai rėmėjai | Rėmėjai

www.kaunas.it Nemunas Kauno diena Bernardinai.lt

www.kmn.lt
www.kamane.lt